

k

Könyves Magazin

2016/1. 870 FORINT KONYVES.BLOG.HU

ÍRÓPORTRÉK

Pilinszky János
Szabó Magda
David Foster Wallace

2015 LEGJOBB KÖNYVE

Schein Gábor:
Svéd

INTERJÚ

Varró Dániel:
Nem való mindenkinek
a költészet

„A múlt azért fontos, hogy
megszabaduljunk tőle”

Röhrig Géza

**NEM
ÍTÉLKEZEM
AZ EMBEREK
FELETT,**

csak miután láttam
a könyvespolcukat.

bookline

62.

38.

Könyves TARTALOM

CÍMLAP: **RÖHRIG GÉZA**

38.

„A múlt azért fontos,
hogy megszabaduljunk tőle”

BÖNGÉSZ:

34.

**SCHIN GÁBOR: A MÚLT ELŐÁLLÍTHATÓ,
DE MEG NEM ÉRTHETŐ**

A múlt megismerhetőségének kérdését járja körbe Schein Gábor legutóbbi regényében, a Svédben, amit a Könyvesblog 2015-ben az év legjobb könyvének választott.

2015
LEJÓBB
KÖNYVE

Könyves
Blog

54.

**VARRÓ DÁNIEL: NEM VALÓ
MINDENKINEK A KÖLTÉSZET**

Varró Dániel szerint az idei év nagyon jónak ígérkezik, ami nem is csoda, hiszen alig múlt február, máris van mit dedikálnia: újra megjelent a Szívdezzsert és a Túl a Maszat-hegyen is.

50.

A MESÉKBŐL NEM LEHET KINÖNI SOSEM

A mese mindannyiunk alapélménye. Egy olyan közeg, amelyben időről időre jó alámerülni. A mese összeköt minket azokkal, akiket a legjobban szeretünk, és egy olyan új közös világot építhetünk fel általa, amelynek ajtaja sosem zárul be.

62.

PORTRÉ: DAVID FOSTER WALLACE

„Csináltam már néhány vicces és néhány súlyos, intellektuális dolgot, de szomorút még soha.”

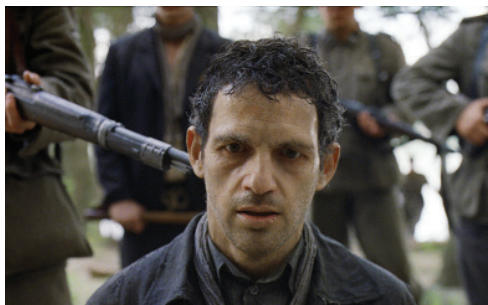
Könyves TARTALOM

FRISS:

43. GEORGES DIDI-HUBERMAN: SAUL FIA EGY SZÖRNYETEG

A jelentős francia filozófus és művészettörténész, Georges Didi-Huberman 2015 augusztusában egy 25 oldalas esszélevelet írt Nemes Jeles Lászlónak, a Saul fia rendezőjének.

32. E-KÖNYV OLVASÁSI TÉNYEK

Infografika

46. MILYEN EMBER VOLT PILINSZKY?

Gyermeklelkű zseni, akire nem lehetett haragudni.

58. A BOLDOGSÁG A KATASZTRÓFÁK ÜZEMZAVARA

Szabó Magda súlyos erkölcsi kérdéseket feszegető, érzelemgazdag regényeinek hatása alól senki sem vonhatja ki magát.

EGY SZUSZRA:

5. Blogajánló

6. Ajánló

9. Blokk

24. SORVEZETŐ

Ha nem sikerül megírni, akkor egy kudarccal több, de nem ez lesz az első.

26. ÍGY KÉSZÜLT

Centauri: Volt, ami bejött, néhányszor belebuktam

65. EGY KIÁLLÍTÁS KÉPE

Németh Gábor:
A szépírás, az ki van zárva

66. NÓRA POLCA

Winkler Nóra rovata
Halló, halló!

68. KÖNYVVIZSGÁLÓ

Weyer Balázs rovata
Bevezetés az intróba

80. TÁRGYALÁS

Csányi Vilmos

72. HÁROM KÍVÁNSÁG

AZ OLVASÁS ELÉ

Bevezetés a guabaóba, avagy a magyar irodalomról

Ki se látunk a magyar irodalomból, a saját világunk közepét értelemszerűen mi

magunk, saját nyelvünk jelenti. A világ könyvtermésének egy egészen szűk részét ismerhetjük csak meg, az ázsiai irodalomból pedig annyira le vagyunk maradva, hogy egy rendes futóversenyen már a gyűjtőkocsit küldenék értünk, és már az is nagy dolog, hogy a szupersztár japán író, Murakami Haruki nálunk is népszerű. Egyébként ez így normális, egy vers vagy regény akkor működik igazán, ha minden apró nyelvi rezdülését érzed, de hasonlóan meghatározó az a kulturális közeg is, amiben az író és olvasó találkozik. De mi történik akkor, ha az olvasót az írótól vagy

könyvtől nyelvek, kultúrák, kilométerek és még időzónák is elválasztják?

Első éjszaka, tizennyolc órás repülőút után kóvályogva belebotlottam a szálloda közelében található piacba, ahol egy srác teljesen váratlanul a gasztroidegenvezetőm lett. Munkából tartott haza a piacon keresztül, de meglátta, ahogy kézzel-lábbal magyarázok, miközben ő már enné a nyársra húzott püspökfalatokat.

Mutogatta a piacot, kérdezgetett, mit is keresek itt, mondtam, hogy a magyar író-kiadó delegációval érkeztem a Tajpeji Nemzetközi Könyvvásárra cikkeket írni. Ő is szeret olvasni, de magyar könyvet soha nem olvasott, kérte, ajánljak

neki egy magyar regényt.

Zavartan harapdáltam a disznóbőrt, kortyolgattam a meleg nádcukoritalt, mert csak azt tudtam, hogy Gárdos Péter *Hajnali láz* című regényét pár hete adták ki, Mautner Zsófi szakácskönyvét, a *Budapest Bitesot* szintén, Dragomán György sikerkönyvét, *A fehér királyt* már egy ideje lefordították kínaira („Szurreális volt, amikor megkaptam a lefordított regényt, mert könyvtárggyá vált”), viszont Nadas Péter *Párhuzamos történetek* című regényfolyamából most jelent meg a második kötet.

Sétáltunk a piacon a neonfényben guabaót enni, ami egy bambuszgözlőben elkészített gőzbuci oldalassal és dagadó- ▶

Libri Shoptline

A LIBRI SHOPLINE
CÉGCSOPORT FÜGGETLEN
KÖNYVES MAGAZINJA

IMPRESSZUM

FŐSZERKESZTŐ: VALUSKA LÁSZLÓ • **SZERKESZTŐ:** ROSTÁS ENI • **OLVASÓSZERKESZTŐ:** SZALAI BALÁZS • **KORREKTOR:** SZALAI BALÁZS • **MŰVÉSZETI VEZETŐ:** SZABÓ M. BENCE • **FOTÓ:** VALUSKA GÁBOR • **KÖZREMŰKÖDŐK:** APRÓ ANNAMÁRIA, FORGÁCH KINGA, ILLÉS ZSÓFIA, MÓDOR BÁLINT, RUFF ORSOLYA, SZEKERES DÓRA, SZMERKA DÁNIEL, TAMÁS-BALHA ETELKA, TÓTH ANIKÓ, WEYER BALÁZS, WINKLER NÓRA • **ELSŐ LAPTERV:** KENCZLER MÁRTON • **KIADÓ:** KULTÚRKOMBINÁT KFT., 1024 BUDAPEST, KELETI KÁROLY U. 15/C., TELEFON: (361) 266-5407 • **NYOMDAI ELŐÁLLÍTÁS:** CREW PRINT KFT., 1161 BUDAPEST, JÁNOS U. 175., TELEFON: (361) 401-3045, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: SZAMOS TAMÁS • **LAPMENEZSER:** ROCZKÓ ZSUZSA, TELEFON: (3630) 894 1472 • **HIRDETÉSI MENEZSER:** SZÉKELY DÓRA • **HIRDETÉS:** SZEKELY.DORA@LIBRISHOPLINE.COM • ISSN 2063-2614

Könyves Blog
KONYVES.BLOG.HU

Könyves Podcast
MIXCLOUD.COM/KONYVESBLOG
BIT.LY/KONYVESBLOG

val, édeskés káposztával töltve, leszórva tört mogoróval. Miközben vártuk a szendvicset, égett az arcom, hogy nem tudok gyorsan rávágni egy címet a kérdésére. Azon gondolkodtam, hogy lehet elmagyarázni egy olvasónak, miért jó *A fehér király?* Mit lehet mondani a *Párhuzamos történetekről* (mondjuk elővezetni a monumentális szexjelenetet?), ami megnyerte a legjobb fordításnak járó Open Book Awardot Tajvanon? Hogyan tudom bemutatni Gárdos Péter *Hajnali láz* című regényének univerzális jellegét, aminek az alapja mégis a 20. század legsötétebb európai története?

Magyarország volt az idei díszvendége a világ egyik legnagyobb, Ázsia második legfontosabb könyvvásárának Tajpejben, ahol 70 ország 700 kiadója jelent meg, és 500 ezer látogatót fogadott. A magyar piacon évente tízezer könyv jelenik meg, a tajvanin negyvenezer, az elmúlt tíz évben annyi magyar könyvet adtak ki, mint az elmúlt fél évben összesen. Nagyon kicsi és egzotikus irodalom vagyunk a világban, szinte nem is látszunk Tajpejből.

A könyvvásár standjai színesek, vibrálnak, mintha bekapcsolva hagytam volna az Akirát, sokáig meg sem tudtam különböztetni borítók alapján a szépirodalmat a képregénytől vagy a ponyvától. A tajpejiek számára a diverzitás a legfontosabb kérdés, egyfelől kulturálisan, másfelől technológiai világ is, mert az tisztán látszik a tajpeji metróban, hogy mindenki történeteket fogyaszt a telefonja segítségével, és mindegy most, hogy a történetekhez Facebook-bejegyzések, Instagram-képek, e-könyvek, képregények vagy filmek útján jut hozzá. A könyvvásáron az e-könyvekre olyan platformként gondolnak, amelyek segítik eljuttatni a szépirodalmat az olvasókhoz, nem pedig ellenségként, ami kannibalizálja a nyomtatott könyvek piacát.

A díszvendégség is egyfajta válasz a kulturális diverzitásra, és ebben a magyar szerzők jól teljesítettek: Mautner Zsófi palacsintasütővel, galuskaszagga-

tóval, szuvidált tarjával és két kiló lecsóval érkezett meg a városba, majd azt a bravúrt hajtotta végre, hogy mindennap legalább egy, de inkább két bemutatófőzést tartott. Az angol nyelven megjelent *Budapest Bites* című szakácskönyvét kiadták kínaiul Tajvanon, és amikor a reptérről a szállodába megérkezett, és megérezte az ötfűszer illatát, ami egyszerre édes, savanyú, sós, keserű, rájött, hogy a szusziszerűen elkészített Gundel-palacsintájába is belecsempészi.

A Balassi Intézet standján érdeklődve állt a tömeg, nézte a főzést, kósolta a csirkepörköltet, majd dedikálta a frissen megvásárolt könyvet. Gárdos Péternek ajándékot hoztak az olvasók, fotózkodtak vele, pedig nehezen megfogható a pódiumbeszélgetések utáni nézői kérdésekből, hogy mit gondolnak vagy éreznek a holokausztról, de az különösen fontosnak tartották, mit gondolt az anyja az elkészült könyvről. Az univerzális túlélőtörténetet nagyon jól fogadták a vásáron az olvasók és az újságírók is, így folytatódik a sikertörténet, a külföldi jogokat harminchárom országba adták el eddig. Az utolsó napon jött a jó hír, hogy Gárdos Péter tajvani kiadója minden példányt eladott, amit a vásárra hozott, több interjút készítettünk vele, érdekelte az embereket.

Sok mindenért érdemes külföldre menni, de azért biztosan, hogy megértsük és átéljük, hogy a magyar irodalom elsősorban a miénk, a nyelvünkhez és a kultúránkhoz kötött, ezért olvasóként nagyon kell vigyáznunk rá. Mutogathatunk Puskás Öcsire, akit a világ a Real Madrid sztárjaként ismer, büszkék lehetünk a golyóstollra vagy a C-vitaminra, de a magyar irodalom az egyetlen, amit soha nem fognak tudni kisajátítani vagy elvenni tőlünk.

Valuska László

FOTÓ: VALUSKA LÁSZLÓ

Könyves Blog AJÁNLÓ

YU ZEMIN

CSAK LEFORDÍTOM, AMIT NÁDAS ÍRT

A Párhuzamos történetek első kötetét, A néma tartományt díjazták a legfontosabb tajvani könyves elismeréssel, a legjobb idegen nyelvből lefordított kötetnek járó Open Book Awarddal. Yu Zemin Nádas mellett többek közt Kertész Imre, Krasznahorkai László és Esterházy Péter műveit fordítja kínaira.

„2012-ban egy kínai kiadó szeretne volna kiadni a könyvet, de nem vállaltam, mert akartam még hagyni pár évet magamnak, hogy lelkiileg és tudásban is felkészültebb legyek. Jól tudtam, hogy ez milyen kemény, izgalmas és fontos munka lesz, és ha lefordítom, akkor azt sem bánám, ha abbahagynám a műfordítást. Tavalyelőtt a tajvani Xinbu kiadó megvásárolta a könyvet, és csak utána keresett meg, hogy mindenképp rám akarja bízni a munkát. Ha nem tudom vállalni, akkor nincs más lehetősége, német vagy angol fordításból kell megcsinálni. Ezt viszont nemcsak a kiadó nem akarta, én sem szerettem volna kiengedni a kezemből egy ilyen fontos művet. Így elvállaltam, pedig párhuzamosan kellett csinálnom a *Sátántangó* vagy épp a *Harmonia Caelestis* mellett. Most megjelent a *Párhuzamos történetek* második kötete is, a *Sátántangó*t befejeztem, úgyhogy már csak két könyvön dolgozom éjjel-nappal, szinte nem is alszom.”

GOO.GL/Mq9Mgr

GOO.GL/AmHEiW

ORBÁN JÁNOS DÉNES
A MŰVÉSZET FOLYAMATOS FRISSÜLÉSRE SZORUL

2015 LEGJOBB KÖNYVEI

2015 decemberében is listába rendeztük az 50 legjobb könyvet. Ahogy minden lista, a miénk is erősen szubjektív.

1-10

GOO.GL/XtHmhK

11-20

GOO.GL/V3vPB1

21-30

GOO.GL/RoMuqm

31-40

GOO.GL/6lQdyh

41-50

GOO.GL/QRtJcD

150 millió forintos támogatással indít irodalmi tehetségkutató programot a kormány „a magyar irodalmi élet felfrissítésére”.

A kezdeményezés ötletgazdája Orbán János Dénes költő.

„A művészet folyamatosan frissülésre szorul. Közhely, hogy mindig újabb meg újabb tehetségekre és minél jobban képzett alkotókra van szükség – de igaz. De nem csak erről van szó. Például arról is, hogy meg kell haladnunk a székértáborok logikáját, ami megmérgezi az irodalmi életet is. Borzalmas és egyben nevetséges, hogy már odajutottunk, hogy művészeink politikai álláspont alapján söröznek vagy nem söröznek egymással. Erdélyben például ez nem így van, bár ott is vannak klikkek és apróbb ellentétek, de szó sincs ilyen ellenségeskedésről. Meggyőződésem, hogy mi, helyőrségesek egy egészségesebb szemlélettel és egy jobb kultúrdiplomáciával látunk neki ennek a feladatnak. Továbbá: a világban gyors paradigmaváltás van, gondoljunk bele, hogy csak a Facebook mennyire megváltoztatta az életünket. Az irodalomnak egyre nehezebb követnie a változásokat, közönséget veszít, bizony sokat kell töprengenünk azon, hogy hogyan tartsuk a lépést.”

MEGVÁLTÁS AZ ÖTÖDIK DIMENZIÓBÓL? – AZ INTERSTELLAR ÉS A TUDOMÁNY

GOO.GL/zxgJdF

Christopher Nolan legutóbbi filmje, az Interstellar egyértelműen az utóbbi évek legnagyobb horderejű sci-fije. Elsőre úgy tűnhet, hogy a fiction oldal domborodik jobban, ám az egész mögött ott húzódik a szikár, kérlelhetetlen science. A filmhez az elméleti fizikus, Kip Thorne szolgáltatja a tudományos alapot.

„Arany szabály: a gravitáció. A filmben felbukkanó szinte minden jelenség megmagyarázható a fizika törvényszerűségei alapján. A tér-idő görbületről Einstein óta tudunk. Az Endurance űrutazása során kiaknázott hintáztatás vagy gravitációs parittya egy már gyakorlatban is kipróbált módszer, mely a hatalmas tömegű testek gravitációs erejét használja ki az utazáshoz, a táv növeléséhez. A fekete lyukak és féregjáratok természetét már hosszú évtizedek óta kutatja az elméleti fizika – bár a belsejükről, a szingularitásokról máig nincsenek konkrét információink.”

Könyves AJÁNLÓ

MAR
17.

FILM

A ZARÁNDOK - PAULO COELHO LEGJOBB TÖRTÉNETE

BRAZIL-SPANYOL DRÁMA
112 PERC

Paulo Coelho a világ egyik legnépszerűbb írója, ráadásul az emberek jelentős része az idézeteinek és mémjeinek köszönhetően akkor is jól ismeri, ha egy könyvet sem olvasott tőle. Az ezoterikus irodalom bölcs, érzelmes és életigenlő írójáról csodálatosan szórakoztató életrajzi film került moziforgalmazásba. Akkor is érdemes megnézni a filmet, ha csak a Coelho-generátor jut az eszünkbe a szerzőről, mert picit jobban megérthetjük, honnan jön a sok bölcsesség. A film ezer sebből vérzik, mégis ajánljuk, mert kiderül belőle például, hogy Paulo sokat harcolt az apjával, 17 évesen

bekerült a pszichiátriára, ahonnan háromszor megszökött, a Star Trek bölcsessége adott neki muníciót az íráshoz, egyébként meg egy olyan magának való playboy, aki dalszövegíróként is dolgozott, rácsúszott a drogokra, de volt színész és színházi rendező is. Élete fordulópontját a Santiago de Compostelába tartó zarándoklata jelentette, a filmet is erre fűzik fel. Ha elfogadjuk, hogy a főszereplő Coelho-maszkját valószínűleg a sarki boltban is megkapni, nagyon kellemes két óra. Coelho azt mondja, „az út a fontos, nem a megérkezés”, és ez erre a filmre hatványozottan igaz!

Gyarmati Fanni Radnóti Miklóssal kötött házassága elején, 1935-ben kezdett el naplót írni, melyet 1946 őszéig vezetett. Férje exhumálása és újratemetése volt az utolsó bejegyzés benne. A napló egyszerre korrajz és személyes sorstragédia, megeleveníti a Radnóti házaspár szűkebb életét és környezetét. Bepilanthatunk a haladó

magyar irodalmi és művészeti élet hétköznapjaiba a fasizálódó Magyarországon, hallhatunk a baráti összejövetelekről, mindennapi apró-cseprő ügyekről, és betekintést nyerhetünk egy fiatal, dolgozó nő életébe is, aki legfőbb feladatának azt tekintette, hogy a háttérből minden lehetséges eszközzel segítse férje költői

kibontakozását. A napló csak Gyarmati Fanni halála után jelenhetett meg, és azonnal az elmúlt évek egyik legnagyobb irodalmi szenzációjává vált. Radnótiné emlékeit, gondolatait, házassága szeretettel és fájdalommal teli pillanatait Hámori Gabriella eleveníti fel Fischer Iván Lakásszínházában. A rendező Seres Tamás.

GYARMATI FANNI NAPLÓJA

FISCHER IVÁN LAKÁSSZÍNHÁZA | 19:00

JEGYÁR: 10 000 FT

A FÉRŐHELYEK SZÁMA KORLÁTOZOTT.

MAR
11.

MAR
19.

MAR
22.

SZÍNHÁZ

TV

A VARÁZSLÓK (THE MAGICIANS)

SYFY

Kit érdekel a Borostyán Liga, ha diplomázni egy igazi varázsegyetemen is lehet. A Varázskapu semmiben sem hasonlít a Roxforthoz, mint ahogy Lev Grossman trilógiájának sincs sok köze a Harry Potterhez, még ha előszeretettel emlegetik is a Rowling-klasszikus felnőtt változataként. Ezek a varázslók korántsem kedves, stréber griffendélesek, vagy szétszórt hugarbugosok. A varázskapusok önzők és bosszúállók, vadak és féktelenek, és kizárólag egyetlen

céljuk van. Eljutni a mágikus Filloryba, ami épp olyan, mint CS Lewis Narniája, Aslan nélkül. A sötét varázslatok kivédését viszont Quentin Coldwaternek és csapatának sem árt begyakorolnia, mert Fillory legalább olyan baljós hely, mint egy ruhásszekrény belseje. Grossman fantasy-trilógiájából a Supernaturalt jegyző Sera Gamble forgatott 13 részes sorozatot, a forgatókönyvet John McNamara (Lois és Clark: Superman legújabb kalandjai, Jericho) írta.

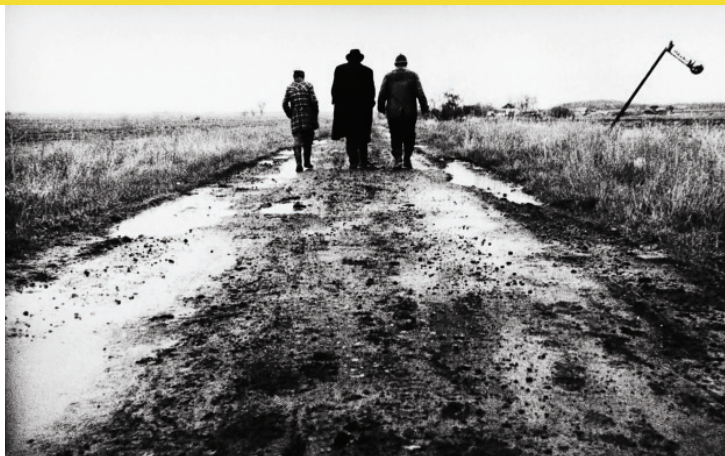
VÍG MIHÁLY: 15 ÉVES A FILMZENÉK TARR BÉLA FILMJEIHEZ

A38 | 20:00

MAR
30.

KONCERT

Tarr Béla Víg Mihály nélkül olyan, mint vándorcirkusz kitömött bálna nélkül. Víg 15 évvel ezelőtt lemezre gyűjtötte édes-bús kompozícióit, melyek 2001-ig négy Tarr-filmben (Őszi almanach, Kárhozat, Sátántangó, Werckmeister-harmóniák) csendültek fel. A szerzemények, köztük olyan slágerek, mint a Kárhozat kedvéért a végtelenségig nyújtott Trabant/Balaton-dal, a Kész az egész vagy a Valuska most az A38 színpadán hangzanak fel. A vizuált maga Tarr szolgáltatja, Víg szuggesztív játéka mögött ugyanis a kultfilmek jelenetei peregnék majd. A 2001 óta elkészült filmzenékből lassan ismét összejönne egy lemez, ám londoni férfival most maximum a közönségben, torinói lóval pedig valószínűleg még ott sem találkozhatunk.

FIZESS ELŐ A KÖNYVES MAGAZINRA

EGY ÉVRE ÉS MEGAJÁNDÉKOZUNK
ZSIDAI ROY SPÍLER CÍMŰ KÖNYVÉVEL!

Irodalomról
kéthavonta
első kézből

Miért érdemes előfizetni?

- könyvet kapsz ajándékba
- ingyenes házhoz szállítás
- pótoljuk az elveszett példányokat
- előfizetőknek nincs árváltozás

Ajánlatunk csak a 2016. május 15-ig megrendelt és kifizetett előfizetésekre vonatkozik.
Az éves előfizetési díj (5 lapszám) 4 350 Ft.

Ajándék
könyv

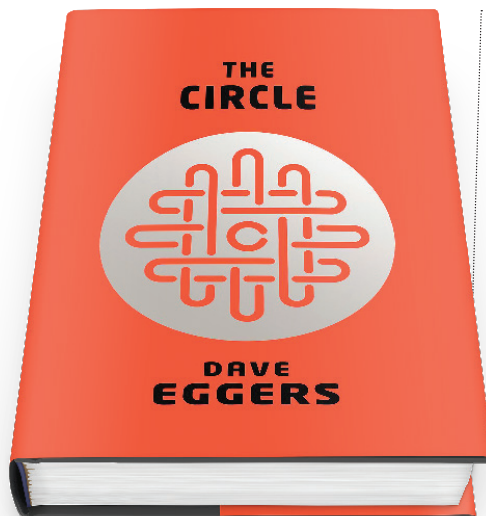
Rendeld meg itt: bookline.hu/konyveselofizetes

Könyves BLOKK

- B** 13. **Bereményi Géza:** Versek
- C** 21. **Child, Lauren:** Charlie és Lola – Egy valami
- E** 10. **Eggers, Dave:** A Kör
- H** 14. **Hornby, Nick:** Vicces lány
- K** 20. **Kalapos Éva:** Massza
- L** 15. **le Carré, John:** The Night Manager – Éjszakai szolgálat
- M** 21. **Mabbitt, Will:** Mabel Jones és az Ijesztő Kukac
- N** 10. **Nors, Dorthe:** Karateütés
- O** 21. **O’Neill, Louise:** Örökké a tiéd
- P** 16. **Polak, Chaja:** Salka
- R** 20. **Rutkai Bori:** Pizsamátor
- T** 12. **Thuróczy Gergely (szerk.):** Az ellopott tragédia – Rejtő Jenő-émlékkötet
10. **Torres, Fernanda:** Vég
20. **Tullet, Hervé:** Pötty Játék
- S** 19. **Saly Noémi:** Példabeszédek
11. **Schweblin, Samanta:** Reményvesztett nők
20. **Sommer-Bodenburg, Angela:** A kis vámpír
13. **Szabó Róbert Csaba:** Alakváltók
- V** 19. **Végel László:** Balkáni szépség, avagy Slemil fattyúja
17. **Vodolazkin, Jevgenyij:** Lauros
- W** 18. **Winters, Ben H.:** Végső ígéret
21. **Woltz, Anna:** Tess és én – Életem legfurcsább hete

A Kör

Képzelnék el egy tökéletes demokráciát, ahol minden politikus átlátható, és minden virtuális mosoly és homlokránc szebbé teheti a világot. Ahol nyomkövető chipet a csontjainkba ültetve előzhetjük meg az erőszakos bűncselekményeket, és egy észrevétlenül telepíthető, apró kamerával 0/24-ben figyelhetjük a világot minden pontját, a Grand Canyontól a Tahrir térig. Megvan? Akkor most képzelnék el egy tökéletes demokráciát, ahol a titok bűn, a személyes vágyak önzésnek minősülnek, az egyén körvonalai pedig teljesen elmosódnak. Dave Eggers antiutópisztikus szatírjában a két világ tökéletesen lefedi egymást: a trendeket a Kör nevű techcég diktálja, létrehozva egy totalitárius államot, amelyhez a többség lelkesen kattintgatva asszisztál. Eggers hátborzongatóan, ám nagyon szórakoztatóan világít rá a globalizáció következményeire, és arra, hogy az elvirtualizálódó világ milyen mértékben károsítja az egészségségünket. A Nagy Testvérnek erőlködni sem kell, elég, ha megnézi a ValóÉn-profilunkat. (RE)

Dave Eggers

EURÓPA

„ISTENEM, GONDOLTA MAE.”

Vég

Fernanda Torres

LIBRI 320 3499

„Hogy halna keserves kínhalált az az aljas luzitán, aki feltalálta a portugál kövezetet!”

Ha Fernanda Torres első könyve hollywoodi film lenne, a címét akár úgy is magyarázhatnák: Egy férfi. Mert a Végben van egy férfi. Mit egy? Őt. Ugyanolyan tempóban idősződ, de nagyon különböző temperamentumú úriemberek és playboyok, özvegyek és mizantrópok, elváltak és örök agglégé-

nyek. Rio de Janeiro kőköcsait és aranyhomokját koptatva próbálják elkerülni a nyugdíjasok legrosszabb rémálmat, gaúchák domborulatairól szívják a porokat és életük végig kitaranak egy olyan ember mellett, akit már elviselni is alig képesek. A Brazíliában szupersztárként ünnepezt, Cannes-ban

legjobb színésznőnek választott (*Eu Sei que Vou Te Amar*, 1986) Torres az ő belső monológját írta meg, egészen a haláluk pillanatáig. A végeredmény egy filmszerűen pörgő, fanyar és megrendítő regén lett, amelynek minden szereplője szélesvászonra kívánkozik. (RE)

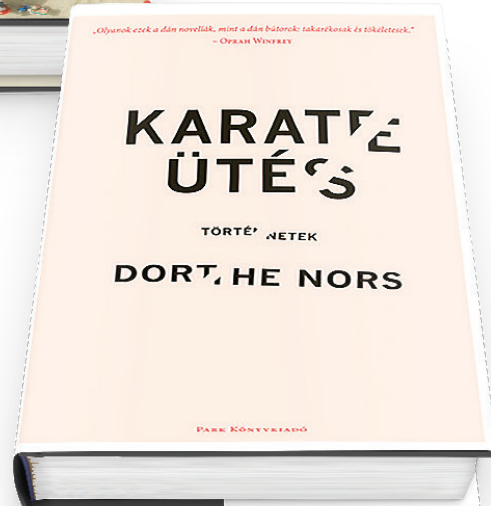
KARATEÜTÉS

Dorthe Nors

PARK 152 2490

„Hallja a többieket odalent, Janus is ott van még.”

Dorthe Nors a titkok, a személyes sorstragédiák avatott szakértője. *Karateütés* című novelláskötete tizenöt húsbavágoan erőteljes történetet tartalmaz, amelyek a gyermekkori bántalmazás, a szexuális kizsigerelés, a mindenhol előtörő létbizonytalanság kérdéseit járják körül. Elvált férfiak és nők, tanácstalan gyermekek, megcsalatott emberek népesítik be a könyv lapjait, akik egy nehéz múlt súlyát hordják a vállukon, és képtelenek kitörni a mindent beborító egyedüllétből. Nors novellái hétköznapi emberek végzetes sérüléseit mutatják be, olyan leplezett érzelmeket és cselekedeteket, amelyek rendszerint halálhoz, örülethez, egy életen át tartó öröklődéshez vezetnek. *A Karateütés* lapjairól Észak magánya zúdul az olvasóra, olyan létkérdéseket feszegetve, amelyek minden emberlaka vidéken aktuálisak. (TA)

Reményvesztett nők

Samanta Schweblin

JELENKOR-FISZ 172 3499

„Elvesztette a jegyét, és a pénztár fehér rácsai mögül megtagadták egy újabb jegy kiadását, mert nem tudtak visszaadni.”

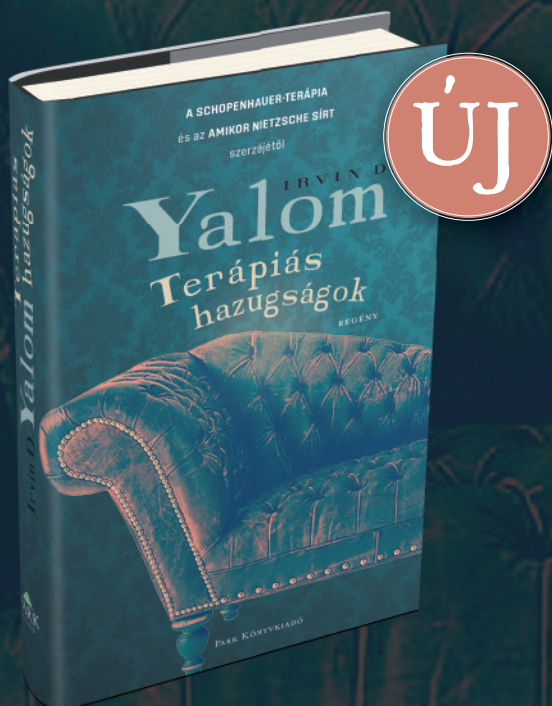
Samanta Schweblin történeteiben a valóság és az örület határáig tolt fantasztikum mezsgyéjén találjuk magunkat. Utunkat elhagyott nők százainak zokogása, és egy ki tudja miért, de soha meg nem álló

vonat fűtve kíséri. Értetlenül bolyongunk egy kórház éjjeli folyosóin, mintha csak egy Lynch-filmbe csöppentünk volna. Schweblin fantasztikuma a tudatalattinkból építkezik, így az ok és az okozat viszonya

kibogozhatatlan a józan ész számára. Az éjszaka birodalmán át vezet minket, és sosem tudhatjuk, hogy mindaz, ami megtörténik, nem csupán egy megbomló elme darabokra hullása, egy álom vagy a képzelet játéka-e. (SZMD)

HIRDETÉS

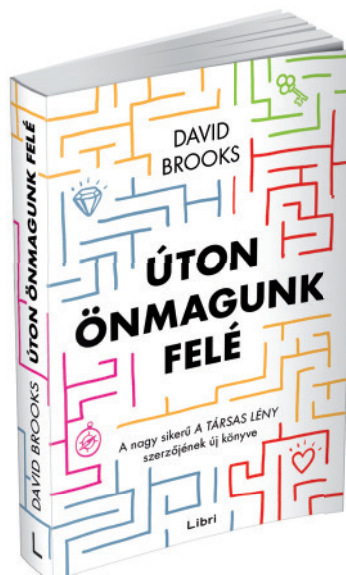
A Schopenhauer-terápia és az Amikor Nietzsche sírt szerzőjéről

„Hallottam egy nemrég folyt kutatásról, ami kimutatta, hogy a pszichiáterek és az FBI-ügynökök különösen alkalmatlanok a hazugság felismerésére.”

PARK
KIADÓ

A *The New York Times* publicistájának, a nagy sikerű *A társas lény* szerzőjének új könyve

„Őszinte leszek: azért írtam meg ezt a könyvet, hogy megmentsem a saját lelkemet.”

Libri
Kiadó

Az ellopott tragédia – Rejtő Jenő- emlékkötet

REJTŐ JENŐ VITATHATATLANUL AZ EGYIK LEGOLVASOTTABB MAGYAR ÍRÓ, RAJONGÓI KOMPLETT RÉSZLETEKET KÉPESEK FELIDÉZNI MŰVEIBŐL, LEGFRAPPÁNSABB MONDATAI PEDIG HAMAR SZÁLLÓIGÉVÉ, A KÖZBESZÉD RÉSZÉVÉ VÁLTAK.

Írói munkásságáról azonban a közel-múltig nem született olyan történeti áttekintés, amely a mítoszokon túl számba vette volna pályája legfontosabb fordulópontjait. A Thuróczy Gergely által szerkesztett tanulmánykötet részint a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött hagyatékon alapul, amely naplókat, kéziratokat, személyes dokumentumo-

kat tartalmaz. Így beleolvas-hatunk Rejtő szerelmi levelezésébe („Nem tudlak, és nem akarok soha-soha elfelejteni” – írta neki Bloch Pipi 1922 szeptemberében), vagy épp fiatalkori verseibe („Az új dalok fülembé csengenek/Már nem hallok a régi éneket/Az új dalokban vágy muzsikál/Az új dalok temetője a halál”), és belelapozhatunk a Rejtő által szerkesztett és egyetlen példányban megjelent Nagykörut című lapba is.

Az életrajzi adalékokon túl talán a rejtői életpálya kevésbé ismert momentumai a legérdekesebbek: egy időben például sikeres kabaré- és operettszerző volt, sőt még a forgatókönyvírásba is belekóstolt.

Jellemző történet a Karinthy Friggyessel közös médiakalandja is. Nem sokkal azután, hogy Rejtő lapkiadóként befuccsolt, megjelent egy cikk a Pesti Naplóban, melyben Karinthy az öngyilkosságról akarta lebeszélni állítólag eltűnt barátját. Két nap múlva örvendetes és fényképes cikk számolt be arról, hogy Rejtő szerencsésen előkerült, „Budapesttől Győrig farsangolt”. Az biztos, hogy nem állt tőle távol saját imázsának építése, és persze a misztifikálása sem. Állítólagos légiós múltja

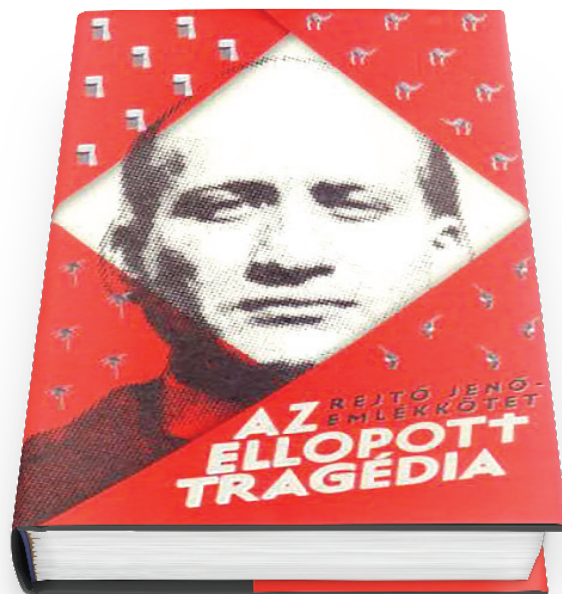

Thuróczy Gergely (szerk.)

PIM - INFOPOLYALAPÍTVÁNY 502 3600

„Rejtő Jenőről rengeteg sztori forog közszájon, ám a legtöbbet nem támasztja alá tényanyag – úgyszólván nincs is életrajza, csupán legendáriuma.”

például kiválóan alkalmassá tette, hogy kiemelkedjen számtalan pályatársa közül. Akadtak olyanok is, akik a regényei hatására léptek be az idegenlégőbe, ám a valóság alaposan meglepte őket.

De nem ez az egyetlen legenda, ami a mai napig körüllengi Rejtőt. A leghíresebb közülük, hogy az író a kézírataival egyenlített ki a kávéházi számlát. Thuróczy Gergely ezt határozottan cáfolja: „A legtöbb ponyvástól eltérően nem csak a pénz érdekelte, és aki annyira ragaszkodik a szövegéhez, mint szülő édes gyermekéhez, az művész a javából, nem pedig sordíjra ácsingózó bérszerző. Ennek oka Rejtő személyiségében rejlik: valódi írónak tartotta magát, literátus öntudata gyakran a pénznél is fontosabb volt számára, s már csak ezért sem írta készre kézíratait, nem adott ki kezéből kiérleletlen művet.” (RUFF ORSOLYA)

REJTŐ JENŐ

Versek

Bereményi Géza

MAGVETŐ 264 2990

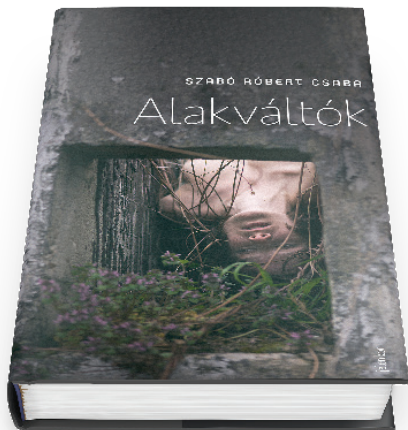
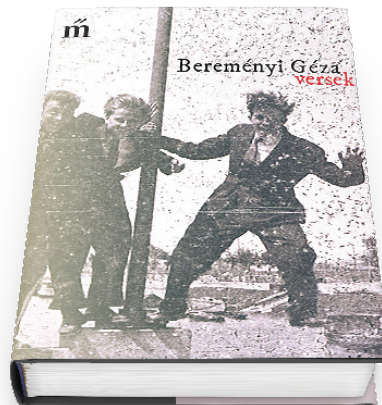

„Nem vagyok senki, / nem tudok semmiről, / csak hallok, hogy út-ver/ fejem fölött a szived döngve döng.”

Bereményi Géza tök aktuális most is, derült ki a 70. születésnapjára kiadott, borzasztó szerényen csak Versek címen megjelent kötetből. Egyáltalán nem volt egyértelmű számomra, hogy mi marad azokból a szövegekből, amelyek Cseh Tamás előadásában mára folklorizálódtak, a *Csönded vagyk* című verset/dalt például feldolgozta a 30y és a Punnany Massif is. Ahogy az sem volt egyértelmű, hogy a *Megáll az*

időt, az *Eldorádót*, de a *Hidembert* is jegyző filmes hogyan tud megszólítani, ám végül teljesen beszippantott. Hogy mi a vers és a dal között a különbség, azt ebből a kötetből nem fogjuk megtudni, de Bereményi a bizonyíték rá, hogy elmoshatóak a határok. Antoine és Désiré most is keresztülsétálnak az éjszakákon és a városban, egymás után következnek a különböző női neveket viselő versek és szerelmek, az okos és visszafogott közéleti szövegek a

Kossuth-szoborhoz érkező zöld páviánokkal, de az első ciklusból megismerhetjük Bereményi így jöttem-történetét is. Minden vers önálló világ, látszatra könnyen felskiccelt, ám teljes sorsukkal előttünk álló karakterek lesznek társaink az olvasás során. Bereményi flaszterközélről ábrázolja az elmúlt évtizedek változásait, illetve az azok kudarcából kialakuló melankóliát. (VL)

ALAKVÁLTÓK

Szabó Róbert Csaba

LIBRI 264 2990

„Későn értem haza a kórházból.”

A *Fekete Dacia* Erdélye után ezúttal a II. Világháborút átélő Románából jelentkezik rémtörténettel Szabó Róbert Csaba. Gheorghe Dej rezsimjében az emberélet semmit sem ér, a Szekuritáté mindenkit szemmel tart, keze mindenhová elér, és porrá morzsol bárkit, ha kell, a legmocskosabb módszerekkel. A megfigyelők és árulók világa ez, ahol bárki célponttá válhat. A börtönök átnevelési programja, Zsil-völgyi bányák kényszermunká-

ja felér egy halálos ítélettel. Sólyom Ferenc, a lázadó fiatal megjárja a poklok poklát, a bányáktól a Kárpátokig. Neki és szabadcsapatának nemcsak az életben maradás a tét, még reménykednek abban, hogy a vérbe fojtott Lupsa-féle felkelés után is lehetséges a rendszer megdöntése. A reménytelen, véres harc közben Sólyom sorsa szétválaszthatatlanul összeforr Perjovschi, a megölésére kirendelt szekuritátés sorsával. (SZMD)

HIRDETÉS

FEDEZD FEL
POPTROPICA
VAD(KÉP)REGÉNYES VILÁGÁT,
AMIT **JEFF KINNEY,**
AZ EGY ROPI NAPLÓJA ÍRÓJA
ÁLMODOTT MEG.

MÁR MAGYARUL IS OLVASHATOD,
A VILÁGPREMIERREL EGY IDŐBEN!

www.facebook.com/kolibrikiado

OLVASNI GYEREKJÁTÉK!

Kolibri

FEDEZD FEL POPTROPICA VADKÉPREGÉNYES VILÁGÁT, AMIT JEFF KINNEY, AZ EGY ROPI NAPLÓJA ÍRÓJA ÁLMODOTT MEG.
Poptropica
A TÉRKÉP TITKA
ÍRTA JACK CHABERT
KORY MERRITT ILLUSZTRÁCIÓVAL

Hornby a sorozatok aranykorába repít

BARBARA PARKER NEM SZÉP AKAR LENNI, HANEM VICCES. EGY DARABIG ÚGY TŰNIK, SEMMI SEM MENTI MEG ATTÓL, HOGY 1964-BEN Ő LEGYEN BLACKPOOL SZÉPE.

Am amikor megtudja, hogy a királynői tiarával járó kötelezettségek még legalább egy évig a kisvároshoz kötnék, köszönettel lemond a címről. Helyette Londonba utazik, áruházi eladónak áll, és közben a nagy áttörésről álmodozik.

Barbara vágyai világosan körülhatárolhatók: „Ő csak be akart kerülni a tévébe, és megnevettetni az embereket”. A fordulat egy szerencsétlenül kezdődő meghallgatáson jön el, ahol leszerződtek egy induló tévésorozat címszerepére. A fiatal lány, immáron Sophie Straw néven, meglepő sikert arat, ez pedig nemcsak az ő, de a sorozat alkotóinak életébe is gyökeres változást hoz.

Hornby szerencsére megkíméli az olvasóit attól, hogy a képernyőn viccesnek, papíron mégis sutának ható poénokon kelljen keresztülvergődniük.

NICK HORNBY

Sophie felemelkedését így jobbra a kívülálló pozíciójából szemlélhetjük, a forgatásokból, a lány színészi játékból, a gyakorlati megvalósításból édeskeveset kapunk. Nem úgy a háttéranyagokból, melyek közül kiemelkedik a két forgatókönyvíró, Bill és Tony örökös harca a színészekkel, a producerekkel, és egymással.

A két férfi egy rendőrös fogdájában ismerkedett össze valamikor az ötvenes évek végén. Néhány óra eltéréssel mindkettőjüket egy nyilvános férfitécében kapcsolták le a rendőrök: „El sem mondták egymásnak, milyen rossz dolgot műveltek, vagy pontosan hol művelték. Nem volt rá szükség. Egyszerűen tudták”.

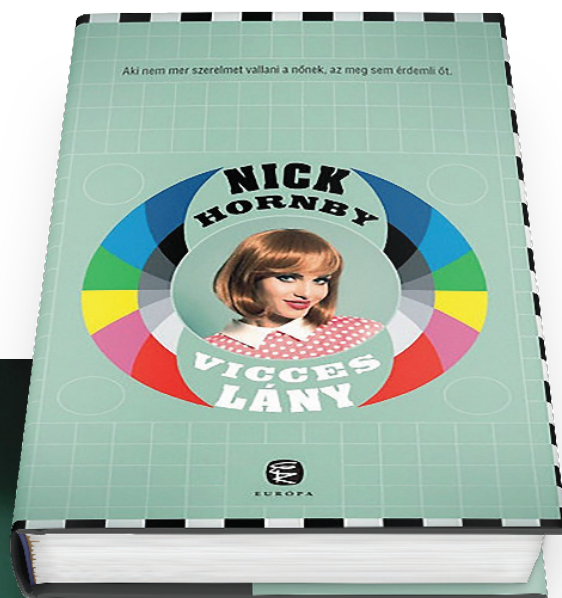
VICCES LÁNY

Nick Hornby

EURÓPA 440 3490

„Nem akart ő szépségkirálynő lenni, de nagyon úgy festett a dolog, hogy hamarosan erre a sorsra jut.”

Más-más okból, de egyikük élete sem igazán kerek: Bill határozottan tudja magáról, hogy meleg, nem ágál, nem harcol ellene. A munkában viszont egy idő után sokkal többre vágyik, olyasmire, amivel kivívhatja a kritikusok és a kulturális véleményformálók elismerését. Tony ezzel szemben tökéletesen otthon érzi magát a könnyedebb műfaj keretein belül, ám szexuális bizonytalanságát a szőnyeg alá söpri, és házasságba menekül.

A *Vicces lány* lendületét a forgatókönyvírók kettőse és az általuk kezdeményezett interakciók adják meg igazán. Utóbbi lényegében nosztalgikus vágyódás egy olyan aranykor után, amely egyszerre volt progresszív és régimódi. Hornby fikciós sorozata a történet szerint úgy tematizálta a közbeszédet, ahogy előtte még egyetlen sitcom sem, ám a sikerhez nem volt szükség nagyszabású hókuszpókuszra, csak frappáns párbeszédre, kerek történetekre, és egy lányra, akinek nem is kellett szépnek lennie. Elég, ha vicces volt. (RO)

LUCILLE BALL, A 60-AS ÉVEK EGYIK NÉPSZERŰ SITCOMJÁNAK, AZ I LOVE LUCY-NAK A FŐSZEREPÉBEN

The Night Manager - Éjszakai szolgálat

John le Carré

AGAVE 576 3980

„1991 januárjában, egy hóviharos estén Jonathan Pine, a zürichi Meister Palace Hotel éjszakai szállodavezetője kilépett a recepcióspult mögötti irodájából.”

A *The Night Manager* volt John le Carré első olyan kémregénye, amit a kétpólusú világrend összeomlása után vetett papírra. Sydney Pollack már jó húsz éve filmet akart forgatni a történetből, ám ebből nem lett semmi, egészen mostanáig, amikor a BBC készített belőle hatrészes minisorozatot. Le Carré hőse ezúttal egy brit

exkatona, Jonathan Pine, aki éjszakai portásként dolgozik egy luxus szállodában. Egy Sophie nevű nő segítségével esélye nyílik lebuktatni a hírhedt fegyverkereskedőt, Richard Onslow Roper, de hiba csúszik a számítássaiba: a nő meghal, Roper pedig folytathatja piszkos üzemeit. A két férfi útja pár hónappal később ismét keresztezi egy-

mást, és Pine ezúttal nem akar hibázni. A brit hírszerzés megbízza, hogy épüljön be Roper körébe, aki a kolumbiai drogkartellel minden eddiginél nagyobb szabású akcióra készül. Ám hamar kérdéseessé válik, hogy az amerikai és a brit hírszerzés emberei vajon Roper vagy Pine megbuktatásában érdekeltek-e inkább. (VI)

HIRDETÉS

BOOKR
KIDS

AJÁNDÉK EGY HÓNAPOS HOZZÁFÉRÉS

Magyarország legnagyobb digitális Mesetárához! Előfizetői kód: **KÖNYVESMAGAZIN16**

- Több, mint 90 interaktív történet!
- hangos felolvasás
- olvasássegítő funkció
- fejlesztő játékok
- nyelvtanulási program
- 3-11 éves korig!

BOOKR Kids ahol a mesék életre kelnek!

Mindent anyámról

CHAJA POLAK KÖNYVE, A MÁRCIUS VÉGÉN MEGJELENŐ SALKÁ ANYAREGÉNY, A HALÁLTÁBORBÓL HAZATÉRT, DE A REGÉNYIDŐBEN MÁR HALOTT ANYA GYÁSZREGÉNYE. EMLÉKEZÉS, MELYNEK SORÁN A NARRÁTOR-FŐHŐS FANNY, AZ ELMESÉLT VAGY ELHALLGATOTT TÖRTÉNETEK FONALÁBA FOGÓZKODVA VISSZALOPÓZIK A MÚLTBA.

SALKÁ

Chaja Polak

PARK 240 3490

„Vegyük csak anyánk, Salka arcképét, aki egyszerismind – mert ezt állítom, noha már késő – Semma édesanyja is.”

CHAJA POLAK

A mesélés közelebb hozza a múltat, hol megszelídíti, hol teljesen átformálja, és átírja a Salka-szülők történetét is: a nagypapa a beteg felesége elől menekül, de Fanny néhány hallott, vagy csak sejtett történetből visszafejti, hogy bármit is művelt a férje, Mamma mindig szerette őt: „Úgy akarom, hogy elégedetten nézzenek egymásra, az a legkevesebb, hogy elégedetten...”

Fanny nem hallgatja el az eltitkolt, de felsejülő vágyakat, ahogy a gyanítható, de be nem vallott kínzásokat sem szeretné elnémítani. Salkát és Leo Mandelt elhurcolásukkor egymás előtt faggatják és kínozzák, hogy elárulják, hol van a gyerekek. A kislányt rejtegető festő és felesége arra tanítják az alig két éves Fannyt, hogy

őket szólítsa szüleiként, ezért a koncentrációs táborból hazatérő Salkát már nem nevezi anyának. Az igazi anya hiánya azonban elviselhetetlen számára, és már a kórházi ágyon fekvő Salka bőrének szaga is képes őt visszarántani a múltba.

A múlt és a jelen a regényben egybecsúszik, egymásra rakódik. Az egyidejűség megakasztja az idő múlását, a múlt felidézése nem más, mint az anya keresése, mintha így meg lehetne akadályozni, hogy újból eltűnjön. „Mindig így kellene lennie, ahogy most van. Az élet megreked az este és a nappal, a fény és a sötétség között. Maradjon minden így.”

Chaja Polak a XXIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál vendége lesz. (TAMÁS-BALHA ETELKA)

Egészen Salka nagyszüleinek a múltjáig, akikről már csak azok a falubeliek mesélhettek volna, akik túléltek a holokauszt pusztítását. Senki nem élte túl, Fanny dédszüleinek nevét sírkő sem őrzi, „arc és név nélküli emberekké váltak”. Talán ezért olyan fontos számára az a festmény, mely anyját, Salkát ábrázolja, amint épp egy rózsaszín pulóvert köt, és ezért fontos a falra vele szemközt felakasztott kép is, amiről apja, Leo Mandel bámul a kereten kívüli világba.

A regény Salka múltjának (fel)keresése, melyben a hiányzó kockákat a képzelet tölti ki. A hiány teszi átjárhatóvá az idősíkokat, lehetővé téve az időutazást. De csak azt a múltat lehet átírni, átformálni, amiről valakik mesélnek, amit továbbadnak, ami ott van egy fényképen, egy videón. Így kísérheti Fanny a kislány Salkát fel az emeletre, hogy a kisöccseire vigyázzon, miközben a saját édesanyja haldoklik. Mintha társa tudna lenni a magányban, osztogna a fájdalmában.

Lauros

Jevgenyij Vodolazkin

EURÓPA 424 3990

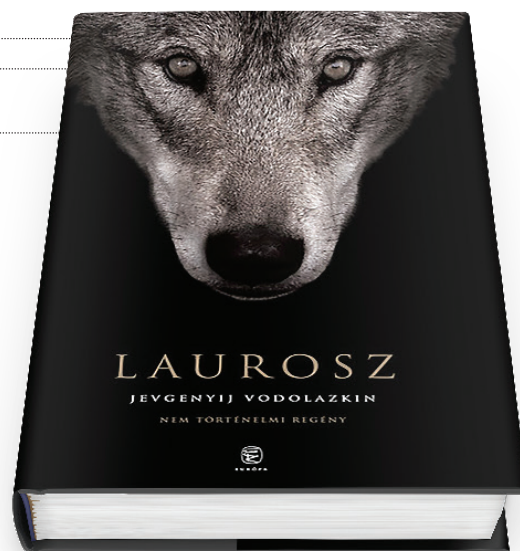

„Négy néven ismerték különböző időkben.”

„Nézz végig magadon, Arszenyij. Szent eszelős vagy, mert hányatott életet, megaláztatást választál.” Vodolazkin gyógyítója még középkori mércével mérve sem hétköznapi ember. A füvek és gyökerek tudományára a nagyapja tanította, a szerelmet egy földönfutó árva lány

ismertette meg vele. Akár boldog is lehetett volna, ám a tizenötödik századi Oroszországban az eleve elrendeltnek vélt sorsokat hamar összekuszálja a hadviselés vagy a dögvész, melynek gyógyításában Arszenyij egyre nagyobb hírnevet szerez. Lelki békéjét azonban még ekkor sem találja meg. Egész hosszú

életében csupán egyetlen személynek akart megfelelni, a lánynak, aki majdnem boldoggá tette, és sokáig szinte észre sem vette, hogy kalandos utazásai során milyen komoly belső utat tett meg, míg személyiségváltozásait követve Arszenyijből Usztyin, Amvroszj, végül Lauros lett. (RÖ)

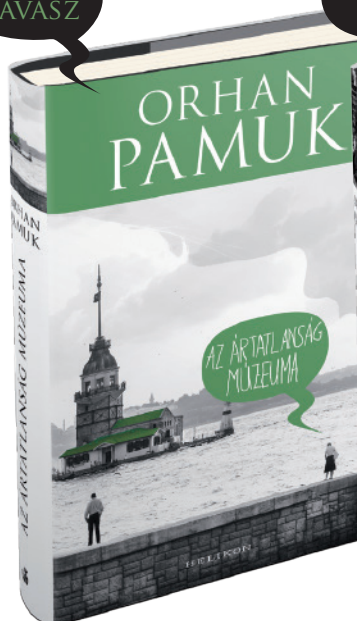

HIRDETÉS

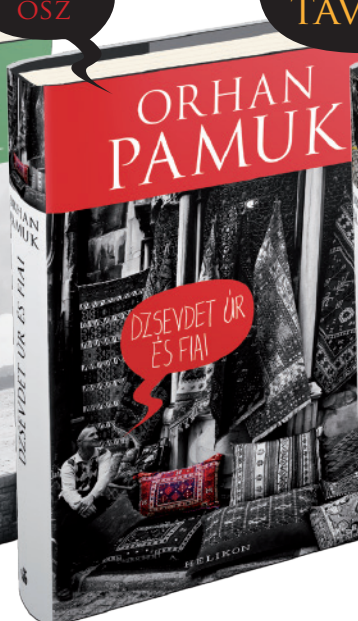
ORHAN PAMUK MŰVEI

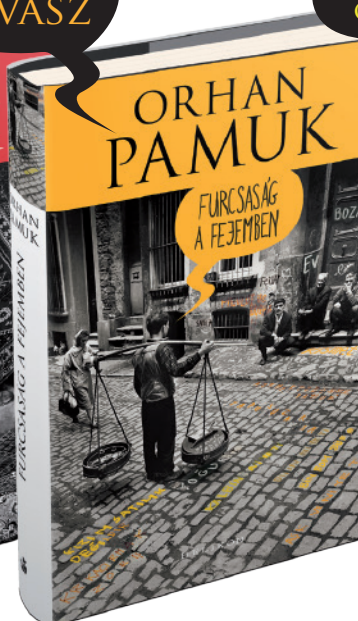
2017
TAVASZ

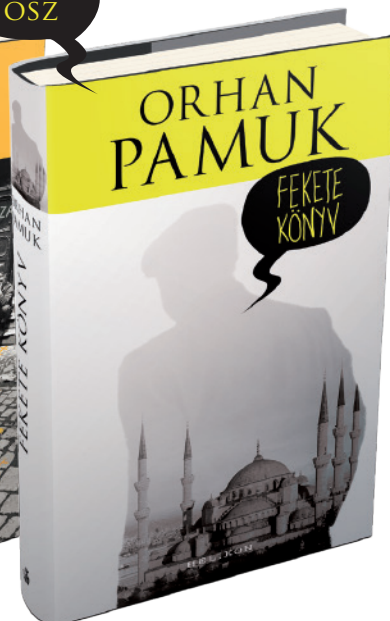
2016
ŐSZ

2016
TAVASZ

2015
ŐSZ

A NOBEL-DÍJAS SZERZŐ MŰVEI A HELIKON KIADÓ GONDOZÁSÁBAN

Apokalipszis másfél hónap múlva

A VÉGSŐ ÍGÉRETEK BEN H. WINTERS A HÍVATÁSÁT A KÖZELGŐ VILÁGVÉGE ELLENÉRE SEM HANYAGOLÓ RENDŐR NYOMOZ A PREAPOKALIPTIKUS HISZTÉRIÁBAN TOMBOLO, VÉGSŐ ÖSSZEOMLÁS SZÉLÉN ÁLLÓ CONCORD VÁROSÁBAN. EZÜTTAL EGY REJTÉLYES KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ELTÚNT FÉRFI UTÁN.

Az apokalipszis Az utolsó nyomozó-trilógia második kötetében is elkerülhetetlennek tűnik, az aszteroida feltartóztathatatlanul közeledik a Föld felé. Nincs remény, a becsapódás elkerülhetetlen. Az aszteroida megsemmisítése sem tűnik megoldásnak: a robbanás után szétszóródó darabok csak még nagyobb katasztrófát okoznának, legalább is az Egyesült Államok kormányának hivatalos álláspontja szerint.

Aki teheti, próbál minél messzebbre menekülni a becsapódás előre kiszámított helyétől, és a világ nyugati része felé venni az irányt. Amerikában viszont a jóléti társadalom kártyavárként omlik össze egy pillanat alatt. Megszűnik az információs hálózat, a városok teljes infrastruktúrája, ennek következtében képtelenség bármiből is utánpótláshoz jutni és a rendőrség is egyre kevésbé tud rendet tartani. Az emberek megpróbálják a legtöbbet kisajtolni utolsó napjaikból, ki-ki a maga módján.

Winters regényének központi kérdése az, hogyan őrizzük meg lelki nyugalmunkat és emberségünket egy ilyen szélsőséges helyzetben. Nagyon úgy tűnik, hogy a regény szereplői erre képtelenek. A carpe diem-elv alapján szabadjára engedik vágyaikat és félelmüket, az emberi létet vagy a hedonista örömeik kiélésében látják kiteljesedni, vagy a dühödt, értelmetlen pusztításban.

A világvégétől legkevésbé sem megrettent diákok egészen más megoldást választanak. Kikiáltják független államukat a New Hampshire-i egyetem campusán, és szabadságuk védelmében saját társadalmi rendszert dolgoznak ki, melynek alappillérei a drog- és

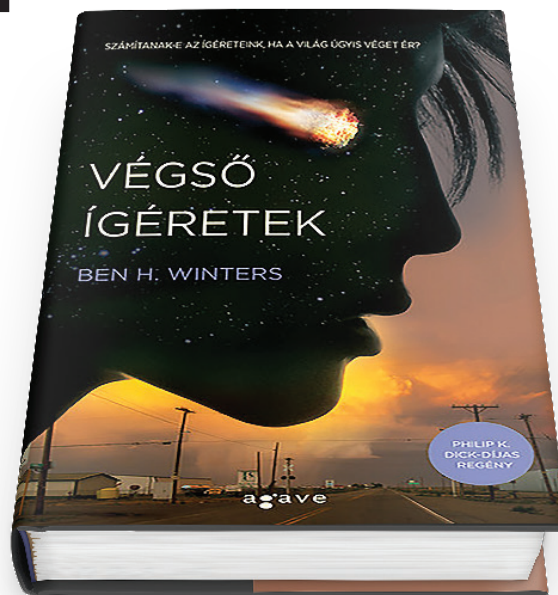
VÉGSŐ ÍGÉRETEK

Ben H. Winters

AGAVE □ 272 ○ 3280

– Csak hát megígérte – erősködik Martha Milano.

alkoholfogyasztáshoz és a szabad szerelemhez való jog. Összeesküvés-elméleteik nyomán elhatárolódnak az Egyesült Államok kormányától, és szobájukban fantasztikus terveket dolgoznak ki annak megdöntésére. Winters velük mintha egyszerre írná meg az 1968-as diáklázadások és a mostani hiperkorrekt társadalmi törekvések kritikáját.

Az arany középutat, vagyis az etikus életet csak kevesen választják, de Henry Palace épp ilyen. Összeomlása óta magányosan, nagyrészt semmittevéssel tengeti hétköznapjait, míg egy nap felbukkan egy régi ismerős, aki megkéri, keresse meg eltűnt férjét. Henry kellően (ön)reflexív ahhoz, hogy észrevegye a kérés ironikus voltát, vagyis megkeresni egy eltűnt személyt ott, ahol naponta ezrek tűnnek el, mégis elvállalja a feladatot. Nem is sejti, hogy mibe ártja magát, mint ahogy azt sem, hogy a New Hampshire-i diákkommuna összeesküvés-elméletében talán mégis rejlik némi igazság. Nyomozása, amivel egyre veszélyesebb vizekre evez, 2013-ban Philip K. Dick-díjat ért Wintersnek, aki a regény utolsó mondatával egy hasonlóan izgalmas befejező részt vetít előre: „Mi van, ha?” (SZMERKA DÁNIEL)

BEN H. WINTERS

Példa- beszéd

Saly Noémi

ABOVO 160 2750

1 „De most komolyan, ti tudjátok, hogy hívták szépanyáitokat és -apáitokat?”

Ha valakinek olyan családja van, mint az irodalmár-muzeológus Saly Noéminek, az sosincs egyedül. Különösen Budapesten, a Lánchíd és a Hősök tere környékén. Saly ősei (és hősei) daru nélkül tették fel az angyalt a Millenniumi Emlékmű tetejére, kisebb *catastrophát* okozva alapítottak új nőegyletet, ha megelégtették a régi túlkapásait, és családjukat felpakolva vagy épp kényszerűen hátrahagyva vágta neki ismeret-

len országoknak. Közben olyan örök optimizmusról tanúszkodó mondatokat hagytak emlékül maguk után, amelyek mára családi szállóigékké váltak. Saly csupaszív mesélő, a *Példábeszéd*eket olvasva kedvünk lesz felkapaszkodni saját családfánk legmagasabb ágaira, és órákat ülni a levéltárban, hasonlóan hihetetlen, drámai és szórakoztató történetek után kutatva. Hiszen „minden család olyan”. (RE)

BALKÁNI SZÉPSÉG, AVAGY SLEMIL FATTYÚJA

Végel László

NORAN LIBRO 300 2990

1 „Leginkább a Luxor szálló teraszán loptam a napot.”

Végel László ismét Újvidékről tekint szét a nagyvilágra, ezúttal rá az egész XX. századra, amiről jócskán megvan a véleménye. Humora hol fanyar, hol egészen abszurd, regénye pörög, mint egy Hrabal-Menzel koprodukció, és még azzal is megpróbálkozik, hogy választ adjon rá, mi is a haza. Hőse igazi XX. századi kisember, akinek érdemeiről valahogy mindig, mindenki elfelejt megemlékezni, de ha olyat tesz, ami az aktuális hatalom számára elfogadhatatlan, azonnal reflektorfénybe kerül. Például a vattatószoza reflektorának fényébe. Még a neve is az alapján változik, hogy épp kik szállják meg vagy szabadítják fel városát, megszállókból vagy felszabadítókból pedig akad bőven. A zivatáros századok alatt él osztrák-magyar, jugoszláv vagy épp szerb felségterületen is, pedig ki sem mozdul a városból, a rábízott műhely falára a nagy kavardásban Ferenc Józseftől Sztálinig egy rakás szigorú férfi portája felkerül. A műhelyfalon csak egy kép nem mozdul semerre, az, ami a balkáni szépség meztelen testét ábrázolja. (RE)

HIRDETÉS

NÁDAS PÉTER

Fotó: Páncszi Bálint

www.facebook.com/jelenkorkiado

Párhuzamos történetek 1-3.
ÚJRA A KÖNYVESBOLTOKBAN

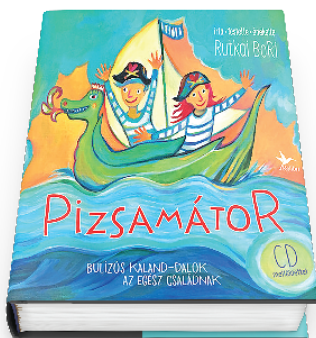
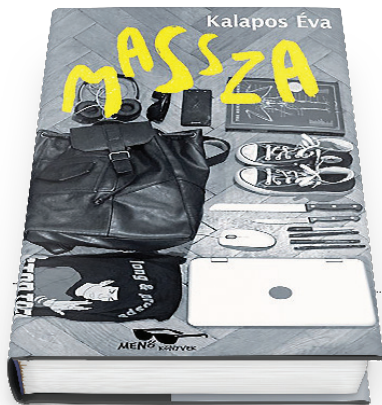
Az élet sója (Forgách András rajzaival)
AZ ÚJ KÖNYV MÁRCIUS VÉGÉN A KÖNYVESBOLTOKBAN

MASSZA Kalapos Éva

MANÓ KÖNYVEK 1237 2990

Ráber Patrik teljesen olyan, mint egy átlagos kamasz. Ráber Patrik mégis teljesen más, mint egy átlagos kamasz. Petrit és Bukowskit olvas, szabadidejében pedig egy diákszínházban próbál, amivel még az osztály legszebb lányának érdeklődését is sikerül felkeltenie. Ám Ráber Patrik hamarosan célpont lesz: az iskolában először csak a tízóraiját veszik el, majd a pénzét, végül elkezdnek ömleni a kéretlen üzenetek. „Nem is voltak szavak, egy nagy, összefüggő massa volt. Gyűlöletmassza. Félelemmassza.” A világ rezdüléseire fogékony, érzékeny fiú eleinte biztos, hogy kezelni tudja a helyzetet, de az nemcsak az online, hanem az offline világban is egyre durvul. A zaklatók befurakodnak a mindennapjaiba, a gondolataiba, aláássák az önbizalmát, és a végén eljuttatják arra a pontra, ahonnan már nincs visszaút.

PIZSAMÁTOR Rutkai Bori

KOLIBRI 48 3990

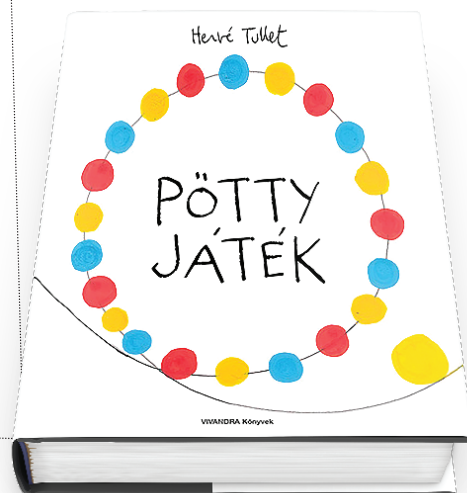
Miután Rutkai Bori Sárkányjörgánya körbeszáguldott az országban, a csapat új kalandokra indul. A bulizós kaland-dalok hősei ezúttal a Pizsamátorok. Hogy kik ők? Köztünk élő átváltozóművészek: hol kalózkodnak, hol bunkerépítők, mások porszívószelídítők, olykor piciklis artisták, remek balatoni indiánok vagy a Rizibizi Diszkóban halandzsászó maharadzsa. Ha nem vigyázunk, egy szempillantás alatt a Citrom cirkuszban vagy a Béla-bálban találjuk magunkat, ahol „mindenki Béla és mindenki kiabál”. Közben kiderül az is, hogy mikor táncolnak a legvidámabban az egerek, és mit keres egy hablaány meg egy hablegény a hullámzó Balaton tetején.

PÖTTY JÁTÉK Hervé Tullet

VIVANDRA 60 2800

A pöttyök visszatértek, és megint játszani szeretnének! Különösen az egyik kis sárga, aki azt akarja, hogy tegyük az ujjunkat a jobb felső sarokba, majd kacskaringózzunk, menjünk legalább még három kört, bújóskaizzunk, verekedjük át magunkat a pacarengetegen, és mindennek a tetejébe még varázsoljunk is. A Pötty Könyv után Hervé Tullet ismét a legkisebbek figyelmét követeli. A Pötty Játék nemcsak az ujjakat, hanem a fantáziát is megmozgatja, közben olyan kalandokba rántja magával a kicsiket, amiket ki sem néztünk volna egyetlen sárga pöttyből.

A KIS VÁMPÍR Angela Sommer-Bodenburg

NAPHEGY 144 2490

A harmadik Endre szívesen olvas vámpíros könyveket, ám azt a legmerészebb rémálmában sem gondolná, hogy az egyik legjobb barátja épp egy vámpírgyerek lesz. Teofil egy olyan világ kapuját tárja fel előtte, melyet addig legfeljebb csak az olvasmányáiból ismert. Vagy igazán még onnan sem. Ők ketten igaz barátok lesznek, Endre pedig még azt is megtanulja, hogy egy valódi vámpírkö-

pennyel akár pizsamában is gond nélkül lehet repülni. Angela Sommer-Bodenburg egy általános iskolában tanított, amikor a hetvenes években elkezdte írni a tanítványainak a kis vámpír történetét. Azóta több mint húsz kötetet írt az ember-és a vámpírgyerek kalandjairól. Műveit mintegy 30 nyelvre fordították már le, és világszerte tizenkétmillió példányban keltek el.

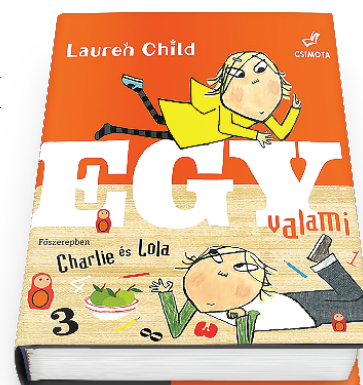
CHARLIE ÉS LOLA – EGY VALAMI

Lauren Child

CSIMOTA 132 2490

Az élet csupa szám. Ezt még Charlie kishúga, Lola is tudja. Lola néha még elakad, ha számolni kell, de nem adja fel, és lelkesen számba vesz mindent. Hiszen számokkal találkozunk, ha bevásárolni megyünk, ha az időt mérjük, ha a pötttyöket próbáljuk feltérképezni a ruhánkon, és akkor is muszáj számolnunk, ha katicabogarakba botlunk az

úton. Időnként képtelenség fejben tartani ezt a rengeteg számot, hiszen lehet belőlük ezer, de akár trillió is, Lauren Child mégis megpróbálja. Az evés és az alvás után ezúttal a számok birodalmába vezeti el olvasóit, a mese közben pedig talán arra is fény derül, hogy mennyit is jelent az a bizonyos egy valami.

ÖRÖKKÉ A TIÉD

Louise O'Neill

TILOSZÁZÁ 420 3490

Van egy szép új világ, ahol a lányok már nem természetes úton születnek. Egy olyan világ, ahol a nőket az iskolákban csak arra tanítják meg, hogyan tudnak örömet okozni a férfiaknak. A legjobb eredményt elérő lányoknak férjük lesz, akiknek fiúkat szülhetnek, egészen addig, amíg többé már nem bizonyulnak hasznosnak. A többi lány jövője leírhatatlanul kegyetlen. freida és isabel legjobb barátnők, és minden esélyük megvan arra, hogy feleségek legyenek. A tét óriási, a feszültség egyre nő. A férfiak egy nap megérkeznek, hogy menyasszonyt válasszanak maguknak, freidának pedig meg kell küzdenie a jövőjéért. Még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy el kell árulnia az egyetlen embert, akit szeret, és aki őt is viszontszereti.

MABEL JONES ÉS AZ IJESZTŐ KUKAC

Will Mabbitt

KOLIBRI 304 2499

Miután Mabel Jones tudtán kívül végrehajtotta a Tettet, hamar egy zsákban találja magát, jó szorosan megkötözve. Ő még nem tudja, de a Tett megpecsételi a szerződést, és arra kötelezi, hogy egész életében a Kapitányt szolgálja az Ijesztő Kukac fedélzetén. A kapitány egy farkas, akinek kalózsiskaja és emberi combcsontból faragott mülába van. Bal szemét rég elvesztette, kiégette

egy aljas petárda. Jobb szemét gyakorta egy távcsőre szegezi, és ezen át vizslatja a zemberi világot. Mabel tehát zsákban érkezik a kalózhajóra, ahol hamar megismerkedik annak bestiális és botránys helyesírású legénységével. Közös kalandokra indulnak, melyeknek során kiderül, hogy ki a legjobb tolvaj, és még egy végzetes tejívő versenyre is sort kerül a Hullaszín Homár Kocsmában.

TESS ÉS ÉN - ÉLETEM LEGFURCSÁBB HETE

Anna Woltz

POZSONYI PAGONY 160 2490

Samuel bátyjának a vakáció első napján eltörik a lába, ami elég nagy baj. Ám az már kevésbé, hogy amíg az orvosra várnak, a tízéves Samuel megismerkedik a tizenegy éves Tess-szel. Bár hamar kiderül, hogy a fiú nem tud táncolni, sem trombitálni, és még egy árva fafaragó tanfolyamot sem végzett el, a lány mégis a bizalmába avatja. Egy igazi titkot bíz rá, mégpedig egy olyan férfiról, aki azt sem tudja, hogy van egy lánya. Arról pedig még kevésbé tud, hogy az a lány épp azon mesterkedik, hogy minél jobban megismerje a szigetre csábított gyanútlan apát. Samuel rögtön a társa lesz az apamegismerő akcióban, miközben ő maga is rengeteg kérdéssel szembesül életről, halálról, arról, hogy megválaszthatjuk-e, mikortól legyen apánk, és hogy hozzá kell-e szoktatnunk magunkat az egyedüléléhez.

A CSALÁN TITKAI
Rachel Frély

Ez a kis útmutató a csalán jótékony és lehetséges felhasználásának számos példáját kínálja a gyógyászat, a szépségápolás, a gasztronómia és a kert területén.

SZIGET KIADÓ
120 1480

AZ ECET TITKAI
Élisabeth Andréani -
Françoise Maitre

Ez a kis könyv azért született, hogy megismerjük a különböző ecetfajtákat, felhasználási módjukkal és speciális tulajdonságaikkal együtt.

SZIGET KIADÓ
122 1480

ÉVES KERTI MINDENTUDÓ
Joachim Mayer

Mikor végezzük el az évszaknak megfelelő kerti munkákat a gyümölcsösben és a zöldségeskertben? A leggyakrabban előforduló kérdéseket és tanácsokat tartalmazza a könyv.

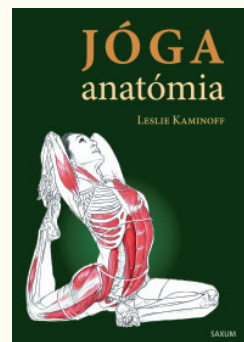
SZIGET KIADÓ
128 2980

KISKERT MINDENTUDÓ
Martin Staffler

Hogyan tegyük kiskertünket a pihenés és a nyugalom szigetévé? A szerző ehhez gyűjtötte össze a leggyakoribb kérdéseket és a jól használható tanácsokat.

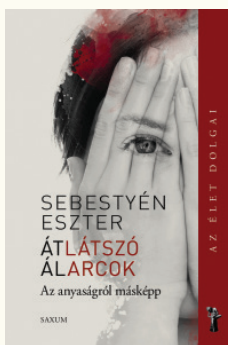
SZIGET KIADÓ
128 2980

JÓGA ANATÓMIA
Leslie Kaminoff

A jóga anatómia színes és részletes anatómiai rajzokkal és szakértő útmutatással vezeti be az olvasót a leggyakrabban előforduló ásanák világába.

SAXUM KIADÓ
236 4500

ÁTLÁTSZÓ ÁLARCOK - AZ ANYASÁGRÓL MÁSKÉPP
Sebestyén Eszter

A szerző az anya-gyerek kapcsolat buktatóiról ír a szoptatástól a testvérváráson át a párkapcsolati konfliktusokig. Kulcsszavak: szeretet, bizalom, őszinteség...

SAXUM KIADÓ
176 1480

FÉLIX, NET, NIKA ÉS AZ ÁLMOG PALOTÁJA
Rafał Kosik

A Félix, Net, Nika-széria (röviden FNN) Lengyelország egyik legnagyobb sikerű ifjúságiregény-sorozata, amelyet a szerző, Rafał Kosik folyamatosan bővít. Kalandok minden mennyiségben: egyaránt megjelenik benne tudomány és fantasztikum. Az első két kötet már magyarul is olvasható, míg a harmadik epizód március 15-én kerül a boltokba itthon.

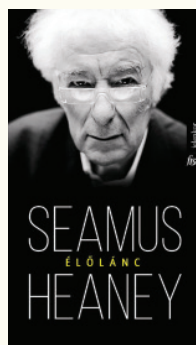
PONGRÁC KIADÓ
640 4600

A KIS BOSZORKA
Otfried Preussler

A kis boszorka sajnos még csak százhuszonhét esztendő, így a nagy boszorkák nem fogadják be maguk közé. Ezért úgy dönt, ha már nagy nem tud lenni, legalább jó lesz. Ezzel az elhatározással izgalmas és mulatságos kalandok sora veszi kezdetét...

KÖLIBRI,
112 2999

ÉLŐLÁNC
Seamus Heaney

A Nobel-díjas költő utolsó verseskötete a 2006-os szelűtése után íródott. Voltaképp érthetetlen, hogy öregségnek, betegségnek semmilyen jele nem érződik sem a teremtőőron, sem a megformálás művészségén.

JELENKOR KIADÓ
120 1499

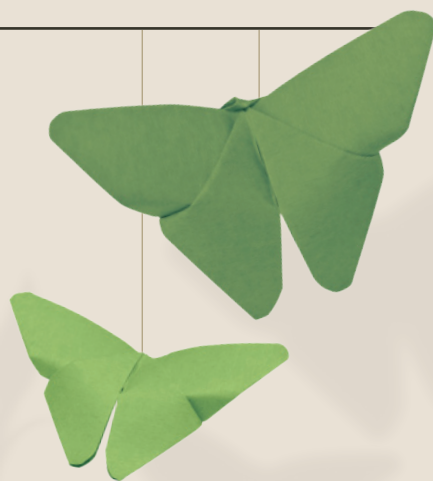

FERENC PÁPA: ISTEN NEVE IRGALMASSÁG

Az irgalmasság Isten első attribútuma. Isten neve. Nincs olyan helyzet, amelyből ne tudnánk kilépni, nem ítéltünk arra, hogy belesüllyedjünk a futóhomokba.

HELIKON KIADÓ
2999

TAVASZI MEGÚJULÁS

30–50% kedvezményel

Népszerű pszichológia, életmódváltás,
edzéstervektől az egészséges táplálkozásig
– mindent összegyűjtöttünk,
ami a testi-lelki megújuláshoz kellhet!

Az akció időtartama: 2016. március 1–31. Az ajánlat nem vonható össze egyéb akciókkal,
kedvezményekkel. A további részletekről érdeklődjön a Libri Könyvesboltokban és a libri.hu-n.

Libri
Könyvesboltok

Ha nem sikerül megírni, akkor egy kudarcral több, de nem ez lesz az első

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

CÍMKE: MÁZLI, KÍVÜLÁLLÁS, RADIKALITÁS, HIBA

Tudatosan készülnek rá, vagy csak mázlijuk van. Tíz évig írják vagy egész életükben. Betöltenek egy el nem foglalt helyet, vagy arról írnak, amit mindenhol magukkal cipelnek. Három írórt kérdeztünk az indulás nehézségeiről és arról, hogyan látják első könyvüket a megjelenése óta eltelt évek távlatából.

Kemény István

(*Csigalépcső az elfelejtett tanszékekhez, Eötvös Könyvek, 1984*)

Először kötetem (inkább csak egy versesfüzet volt, címe: *Csigalépcső az elfelejtett tanszékekhez*) 1984-ben jelent meg az ELTE Bölcsészkarának a kiadásában, az Eötvös Könyvek sorozatban. Ez egy váratlan, szinte csodaszerű lehetőség volt, a pártállami időkben ugyanis központosítva volt a könyvkiadás. Ami azt is jelenti, hogy

gyakorlatilag nem volt benne hely a fiataloknak: huszonhárom évesen (sőt, harminc alatt) egy írónak álmodoznia se volt értelme saját könyvről. Jártam egy irodalmi körbe (Sárvári Kör), és ennek a vezetője, Mezey Katalin elvitte a verseimet az Eötvös Könyvek szerkesztőjéhez, Vasy Gézához, akinek megtestesztettek. (Mivel ELTE-s is voltam, nyilván ez is javított az esélyeimem.) Egyszóval mázlim volt.

Az inspiráció nehezebb kérdés, mert ez a kötet nem regény volt valamilyen meghatározott témáról, hanem verseskönyv, vagyis MINDEN FONTOS BENNE VOLT, ami csak érdekelt, és amit csak el tudtam képzelni addig. Ennek megfelelően nem könyvet írtam addigi rövid életem során, hanem verseket. De azokat szenvedélyesen! A kötetet belőlük raktam össze: pár óra munka volt velük, és öröm volt csinálni.

Ahhoz képest, hogy vannak, akik meggyűlölik a fiatalkori verseiket, én elég jó véleménnyel vagyok a *Csigalépcsőről*. Vissza tudok helyezkedni annak a srácnak a helyzetébe, aki voltam, és vissza tudom idézni azokat az időket is. Kissé szürke világra emlékszem, amelyben, úgy érzem, azok a versek megtették a magukét: mikroszkopikus

mértékben ugyan, de színesítették a világot. Nem akarom kijavítani se őket: látok ugyan bennük hibákat, de tudom, ha beléjük javítanék, a lényegüket rontanám el.

Kötter Tamás

(*Rablóhalak, Kalligram, 2013*)

Aki szeret olvasni, az nyilván átélte már a helyzetet, amikor rátör a készlet, hogy saját maga is formába öntse az élményeit. Nekem az ilyen jellegű alapvető élményeimet Bret Easton Ellis és Michel Houellebecq művei adták meg, egészen pontosan az *Informátorok* után határoztam el, hogy író leszek. Aztán ez a készlet hol halványult, hol erősebbé vált, és végül a döntő lökést az életközépi válság, vagyis az a meghatározó élmény adta, amikor a férfiak újraértékelik az életüket.

Az íráshoz természetesen élményanyagra van szükség, és én úgy láttam, hogy negyvenkét évesen, több mint tizenöt éves ügyvédi praxissal a hátam mögött már rendelkezem ezzel. Ugyanakkor egyáltalán nem állt szándékomban klasszikus „jogásztörténeteket” írni, mivel az érdeklődésem középpontjában, visszaulva kedves íróimra, elsősorban

Michel Houellebecqre, a középosztály és korunk problémái, mint például a kérlelhetetlen fiatalságkultusz állt.

Mivel olvasmányélményeim alapján úgy tapasztaltam, hogy a magyar irodalom a hagyományából adódóan jobbára a szegénység témát preferálja (tisztelet a ritka kivételeknek, Térey Jánosnak, Kerékgyártó Istvánnak vagy éppen Hidas Juditnak), láttam egy helyet, amit még nem foglalt el senki. A hazai kortárs írók számomra megmagyarázhatatlan ok miatt nem fedezték fel maguknak a balzaci középosztályt vagy a fitzgeraldi felső-középosztályt, vagy a Michel Houellebecq-féle abszolút nyugati középosztályt, ami megjelent a magyar történelemben is a rendszerváltást követően. Így egy kicsit megmaradtam „kívülállónak”.

Természetesen minden „szakmának”, így az írásnak is vannak olyan alapszabályai, fortélyai, apró trükkjei, amelyeket el kell sajátítani. Mivel az ötlet mellett semmiféle alapképzettségem sem volt, beiratkoztam a Werk Akadémiára, ahol Cserna-Szabó András, Szécsi Noémi és Márton László írók voltak a tanáraink, és Mihancsik Zsófia szerkesztő tette rendbe a kusza mondatainkat. Nagyszerű csapat, nagyszerű tanárok, nyitott légkör, ha valakinek, akkor nekik köszönhetem, hogy azóta a Kalligram gondozásában már a harmadik kötetem jelenik meg. A kiadókereséssel nem volt gondom, mivel Mészáros Sándor, a Kalligram főszerkesztője adott néhány órát a Werkben, és rögtön azzal kezdte, hogy küldjünk neki írásokat. Én megtet-

tem, ő elolvasta, és nyitott volt a témára. Könnyű dolgom volt, mert szabad kezet adott olyan kérdésekben, mint a borítók és a *Rablóhalak*, valamint *A harcból nincs elbocsátás* illusztrációja. Nyugodtan kijelenthetem, hogy a borító nagyon nagy szerepet játszott a könyvek sikerében.

Utólag visszagondolva csak azt bánom, hogy az első könyvem, a *Rablóhalak* esetében nem voltam kicsit türelmesebb. Most már úgy látom, hogy novellafűzér helyett akár regény is lehetett volna belőle, bár ilyenkor Márton László atyai szavai jutnak az eszembe: „Tamás, egyszer minden történetet be kell fejezni.”

Tompa Andrea

(A *hóhár háza*, *Kalligram*, 2005)

Azt hiszem, nincs sok dobása egy kezdő, de hozzám hasonló korú embernek a témaválasztásban. (Közelebb voltam a negyvenhez, mint a harminchoz az első könyv megjelenésekor.) Túl későn indultam ahhoz, hogy bátran belevágjak az irodalomba, vagyis valamilyen bátor, radikális témával, formával jelenjek meg. Mivel irodalmat tanultam, hiányzott belőlem a hályogkövacs szerencséje, merészsége is. Ugyanakkor mégsem tudtam (nem mintha most tudnék) eleget a világról ahhoz, hogy valami más témát válaszszak, mint önmagam. Így aztán kénytelen voltam arról az anyagról írni, amit mindenhova magammal cipelek. De a jelen idejű magamról nem sok mondanódóm lett volna, vagy nagyon zavaros, mert nemigen látok rá a jelenre. Ezért aztán valamiféle korai, fájdalmas gyermekkori magamról (és családomról) akartam elmesélni egy történetet, és írás közben úgy éreztem, elkezdte feltárni magát. Ezzel talán meg is lehet szabadulni ettől a múlttól, gondoltam. A diktatúra koráról, Románia 70-es, 80-as éveiben játszódó sztoriról van szó. A megszabadulás naivitás persze, a múltunktól nem megszabadulunk, hanem talán idővel (és valamiféle feldolgozással) kimegy belőlünk a düh vele kapcsolatban, és a múlt megismerése érdekesebbé válik, mint az, hogy mennyire nyomasztó a jelenvalósága. A könyvnek, vagyis a történetnek, gyerekkorom, apám, a diktatúra történe-

tének tíz évvel korábban már nekifogtam, akkor nem tudtam megírni. Végül 2007 áprilisának elején írtam meg az első fejezet, amikor nem csak valami elszánás volt bennem, hogy most már fel kéne nyitni a múlt zárva tartott kapuit, de egy jóféle nyugalom is körülvett, biztonság és szeretet. Olyasmi, amiben már tudtam kockáztatni: ha nem sikerül megírni, akkor egy kudarcra több ugyan, de nem ez lesz az első. Ideális, támogató környezetben dolgoztam, kitartóan, szenvedélyesen. A kiadókeresésnek volt egy első kudarcos mozzanata, amikor elutasították a könyvet, és egy második sikeres, amikor elfogadták. A kettő között nyomasztó hónapok teltek el, majdnem a kukába dobtam. A Kalligram végül 2008 karácsonyának napján fogadta el a kéziratot. Emlékszem, amikor sétáltam a hidegben az üres városban, tele voltam ünneppel.

Tavaly öt év után újraolvastam az új kiadása miatt. Eleinte rettenetesen rossznak láttam, modorosnak, hazugnak (szinte mindent annak látok, amit

leírok), aztán valahogy mégis bele tudtam kerülni, ismét felidéztem, hogy miért is írtam, találkoztam a könyvben valódi emberekkel, annak a világnak a jelenvaló bánatával. És akkor valahogy el tudtam fogadni. Nem a „regény” vagy „könyv” érdekelt újraolvasáskor, arról nincs jó véleményem, de az élet valahogy mégis ott csörgedezett benne, és akkor úgy éreztem, mégsem lehet teljesen hazug. **K**

„Volt, ami bejött, néhányszor belebuktam”

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: CENTAURI

CÍMKE: JACK LONDON, FÁJDALOMCSILLAPÍTÓ, HAJÓZÁS, BARLANG

Amikor első regénye, a *Jégvágó* (Magvető, 2013) megjelent, Centauri már mindent tudott a *Jákob botjáról*, melyben John Griffith, vagy ahogy az utókor ismeri, Jack London életének első 19 évét írta meg.

Míg a *Jégvágó* 20. századi hőse, Dan Coolbirth a sodródást választotta, Jack egy évszázaddal korábban úgy dönt, saját kezébe veszi a sorsát, és tehervonatok aljára kapaszkodva, főkavadáshajók árbóckosarában, mentor- és mecénásnök lába között tanulja az életet. A bibliai Jákobhoz hasonlóan kitartóan küzd angylaival, akik hol profitorientált gyártulajdonos, hol hirtelen haragú barát, hol konkurenciát nem tűrő szakékereskedő, hol pedig kegyetlen, spiritiszta anya képében fenyegetik. Centauri testvérregénynek nevezte a két könyvet, és ha hasonlóságokra, apró egybecsengésekre bukkanunk bennünk, az sem a véletlenül műve. Fikciójában önéletrajzi ihletésű jelenetek keverednek a fiatal London életének epizódjaival, megvillantva a vadon alaszakai macsójának érzékenyebb oldalát. A *Jákob botja* megjelenése előtt Centauri is visszatért a Jack London-i útra, és hőse előtt tisztelgve végigstoppolta-, gyalogolta, hajózta és vonatozta az

országot. Coolbirth-höz és Griffith-hez a tervek szerint jövőre egy harmadik fiatalember is csatlakozik, méghozzá az Osztrák-Magyar Monarchiából, a coming-of-age trilógia pedig a *Hórvölgyi köddel* válik teljessé.

JACK: Gyerekként leginkább a sok hó és jég varázsolta el Centaurit Jack London regényeiben. A többiekkel ellentétben őt nem a hógolyózás és a szánkózás vonzotta, hanem az, hogy derékig a télbe gázolva küzdhessen, miközben a feje fölött fenyegetően süvít a jeges szél. Azt, hogy az író fiatalkorát formálja regényé, nyolc évvel ezelőtt határozta el. „Minden

szempontból húzós helyzetben voltam akkoriban, és a kezembe akadt az özvegyének, Charmian Kittredge-nek életírása (Jack London élete, Új Palatinus, 2004) férjéről. Megdöbbentett, hogy ez az ember mi mindent csinált végig 19 éves koráig. Hozzá képest az én élethelyzetem sokkal jobb volt, nem volt okom panaszkodni.” A regény körülbelül 5 százalékát Jack London-átiratok, vendégszövegek adják, Centaurit mégsem az író figurája érdekelte. „Nem annyi a történet, hogy egy Jack nevű srác kőkeményen nekivágott Alaszkának, majd megírta az élményeit, és ez olyan jól sikerült, hogy meg is gazdagodott belőle. Sokat

<p>A JACK LONDON-EMLEKTÚRA ADATAI</p> <p>60 KM gyalog</p>	<p>1800 KM stoppal</p> <p>100 KM vonaton</p>	<p>20 KM hajón</p> <p>46 KG málha</p>
---	--	---

bukdácsolt, rengeteg vihart túlél, és sokkal színesebb és ellentmondásosabb személyiség volt, mint amilyennek ismerjük. Szenzitív alkat volt, sokszor kimondottan infantilis. Őnz is tudott lenni, és gyakran akkor volt a legbizonytalanabb, amikor a legnagyobb hangon perelt a világgal.”

TÚRA: Centauri 2016. január 12-én, épp Jack London születésének évfordulóján

vágott neki a húsznapos emléktúrának, melynek minden mozzanatát a véletlen, pontosabban a Facebook-rajongók alakították. A kommentelők megszabhatták, mi legyen a következő állomás, és meghívót küldve befogadhatták a megfáradt utazót. Centaurinak bőven volt része Jack London-i élményekben, éjszakázott hajón, barlangban, ebédelt a Balaton jegén, ám bármilyen hihetetlen kalandokba keveredett is, úgy érzi, a *Jákob botján* a túra végén sem változtatna. A húsz nap egyik tanulsága számára az volt, hogy hiába múlt már el 19 éves, még bőven végig tud csinálni egy

ilyen erőpróbát. „Valószínűleg azért, mert még megvan bennem az a bevállalós hátizsákos kamasz, és ha megvan, akkor szerintem már meg is marad. Jó érzés, hogy nincs vége a szezonoknak.” A túrához egy jelentéktelen súrlódás adta meg a végső lökést: valaki azt bizonygatta neki, hogy a világ egyáltalán nem olyan jó hely, mint amilyennek képzeled, az emberek pedig önzők és szívtelenek. „Ezen úgy felszívtam magam, hogy gondoltam, akkor megnézem nagyban, mi is a helyzet. Az volt az alapfeltevésem, hogy mindenhol vannak nyitott, szabad és segítőkész emberek, és örülök, hogy végül igazam lett.” Centauri ennek ellenére úgy érzi, egy olyan korban élünk, ahol a szavakat viszonylag ritkán követik tettek. Hiába ömlik ránk rengeteg inger és információ a médiából, ha kicsit közelebről szemügyre vesszük, mi is történik valójában, az eredmény elkészerítő. „A környezetemben sok olyan fiataalt láttam, akik inkább a *Jégvágó* Danjének sodródását választották. Mintha elsikkadt volna az a küzdeni tudás,

Még megvan bennem az a bevállalós hátizsákos kamasz, és ha megvan, akkor szerintem már meg is marad.

ami az ifjú Jackben megvolt. Akik valamilyen módon segítettek a túra során, ösztönösen cselekedtek. Nem hezitáltak, hanem megálltak mellettem, meghívtak egy kávéra, vagy küldtek egy meghívót. Számos olyan emberrel találkoztam, aki még soha nem csinált hasonlót korábban.”

MUNKAFOLYAMAT: Jack London állítólag ezer szót írt le naponta, Centauri ennél sokkal többet vállalt. Az utolsó öt hónapban, hangozzon bármekkora örültségnek is, napi 18 órát töltött a gép előtt. „Bármilyen körülményen át tudom préselni magam, nem kell várnom az ihletre, be tudom löni, mennyit kell dolgoznom ahhoz, hogy ne tűnjön favágásnak. Ehhez nagyban hozzájárult az a húsz év, amit publikálás nélkül intenzíven végigírtam. Annyi problémám volt a könyv befejezésével, hogy örült meleg volt azon a nyáron, és negyvenkét fokban kellett bámulnom a monitort a ventilátor mellett, egy szál semmiben. Nem lehetett pislákolni közben, pislákolni akkor lehet, ha lekvárt kevergetek, és még akkor sem túl sokat.” A meleg mellett Centauri dolgát a betegeskedés is nehezítette. „Csak nagyon extrém esetben szoktam fájdalomcsillapítóhoz folyamodni. Volt, hogy beleállítottam a baltát a lábamba, és csak akkor vettem be gyógyszert, amikor még órák múlva is erősen véreztem, és már alig láttam a fájdalmtól. A *Jákob* végén olyan 8-10 szem Cataflam becsúszott, de ilyen körülmények között ez teljesen rendben van.”

HASONLÓSÁGOK: Centauri több rokon vonást is felfedezett Jack London és a

saját élete között, bár azt mondja, édesapáik között sokkal nagyobb a hasonlóság. „A legszembeütőbb a földhöz való szenvedélyes, már-már narkotikus viszonyuk. Nem született földművelők voltak, hanem két olyan férfi, akinek ez a szenvedélye, és mindketten brutálisan jól csinálták, mondhatni, progresszíven. Ugyanakkor volt bennük egyfajta naivitás és jóhiszeműség is. Jack apja például azért adta olcsóbban az elsőosztályú zöldséget, hogy az amerikaiak egészségesebben táplálkozzanak. Tette mindezt több mint száz évvel ezelőtt, amikor mindenki a profitot és az amerikai álmot kergette. Apám ugyanilyen volt. Álltak a katonák az őrbódében az út szélén, ő meg kitett eléjük egy rekesz epret, hadd egyen a katona minőségi gyümölcsöt.” Centauri egy kisvárosban töltötte gyerekkorát, mégis szinte minden szabadidejében az erdőben kódorgott. Kalandjairól naplót vezetett és mikor összeadta az alaposan dokumentált kilométereket, rádöbbsent, hogy 33 éves koráig kétszer került meg a földet. „Ha összehasonlítom magam a korombeliekkel, azt merem mondani, hogy én mindig egy kicsit vastagabban kentem a kenyeremet, és gyakran mentem bele olyasmibe, amibe épeszű ember nem ment volna bele. Volt, ami bejött, néhányszor belebuktam, de igazság szerint ennyi már elég is volt. A könyv végén Jack el akar szakadni a tengeri élettől, és azt remélem, hogy a *Jákob botja* után én is kevesebbet leszek úton.”

Nem a scifik jósolják meg a jövőt

SZÖVEG: MÓDOR BÁLINT

CÍMKE: DIGITÁLIS FORRADALOM, ÜRKUTATÁS, PUTYIN, LÍBIA

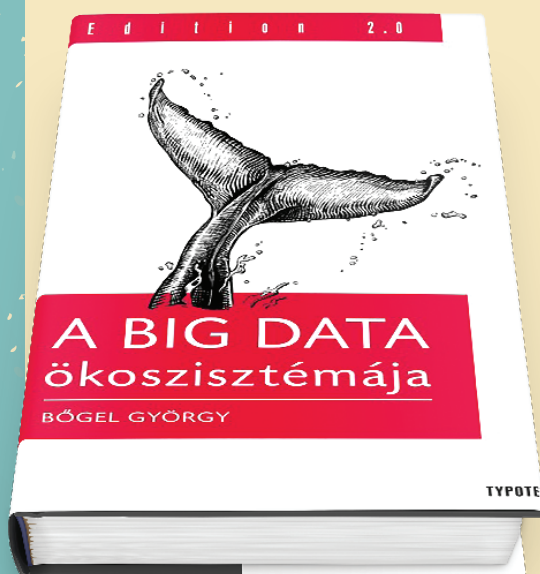
A BIG DATA ÖKOSZISZTÉMÁJA

Bögel György

TYPOTEX 216 3500

Az utóbbi időben úgy érezhetjük magunkat, mintha a Különvélemény világában élnénk. Nem azért, mert jövőbe látó prekógok jósolják meg előre a bűntényeket, hanem a képernyőnket elárasztó személyre szabott reklámok miatt. Ha érdeklődünk, mi áll ezek mögött, hogyan működik a big data ökoszisztémája, vagyis a digitális lábnyomainkból össze-szótt adatok elemzése és hasznosítása, milyen

lehetőségek és veszélyek rejlenek abban, hogy a Google-től a Microsofton át a Facebookig mindenki adatokat gyűjt rólunk, és szeretnénk egy megfontolt, tudományosan megalapozott, de mégsem érthetetlenül tudományoskodó könyvet olvasni, akkor a CEU tanárának, Bögel Györgynek a könyvét érdemes választanunk. Olvasmányosan dolgozza fel az adatrobbanást kiaknázó módszerek fejlődésének történetét, legfőbb alapelveit és a velük járó kockázatokat is.

Összegyűjtöttünk 5 könyvet az elmúlt időszak tényirodalmából, amit mindenképpen érdemes elolvasni, ha képbe szeretnénk kerülni a putyini diktatórikus Oroszország veszélyeivel, azzal, hogyan zajlott le a 2012-es terrortámadás Bengázi amerikai nagykövetségén, vagy ha át akarjuk látni, hogyan fejlődik a technika, mik a veszélyei, és milyen innovátorok lendítették előre a múltban, és lendítik előre ma a technológia világát.

KÖZELEG A TÉL – MIÉRT KELL PUTYINT ÉS A SZABAD VILÁG ELLENSÉGEIT MEGÁLLÍTANI?

Garri Kaszparov

HVG 272 4500

A putyini Oroszország egyre inkább diktatórikussá válik, a szomszédos Ukrajnát szorongatja. A sakknagymesterből lett politikai aktivista, Garri Kaszparov az igazi orosz lélekhez méltó szenvedélyességgel fejti ki, milyen külső és belső okok vezettek ahhoz, hogy az 1991-ben még KGB-ellenes oroszok nyolc évvel később egy ex-KGB vezetőt, Putyint választják meg elnöküknek, aki egyre inkább személyes hatalma alá vonja az előző diktatúrától még ki sem lábalt országot. Szerinte nemcsak a belső okok vezettek Putyin megerősödéséhez, de a nyugati vezetők és a nemzetközi nagyvállalatok is komoly szerepet játszanak abban, hogy Oroszországban ilyen irányba alakulnak a dolgok. Könyvében arra a kérdésre is keresi a választ, hogyan lehetne megoldani a jelenlegi orosz politikából fakadó problémákat, amelyek egyre inkább a régió problémái is, és könnyen egy új hidegháborúhoz vezethetnek.

13 ÓRA: BENGÁZI TITKOS KATONÁI

Mitchell Zuckoff

AGAVE 320 3480

2012. szeptember 11-én terrortámadást hajtottak végre az amerikai nagykövetség ellen Bengáziban. A helyszíntől másfél kilométerre lévő CIA-ügynökök hiába kértek parancsot felette-seiktől a beavatkozásra. Zuckoff regényesen tárja elénk a pokoli 13 óra történetét, de minden mondata az események résztvevőinek beszámolóján alapszik. Könyvében nem foglalkozik a négy

amerikai halálával végződő merénylet visszhangjával, amely olyan komoly politikai botrányt kavart, hogy még Hillary Clinton is bizottsági meghallgatásoknak vetették alá. Az események sűrűjébe vezet minket, ahol minden apró döntés élet-halál kérdése, könyvének főszereplői pedig azok a hősök, akik életük kockáztatásával siettek honfitársaik megmentésére.

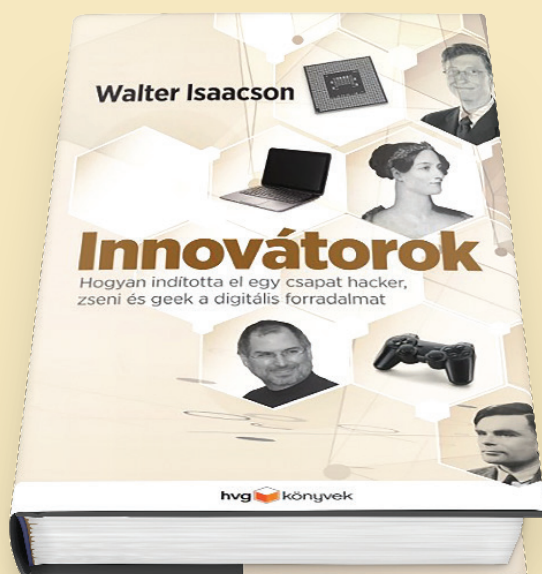

INNOVÁTOROK – HOGYAN INDÍTOTTA EL EGY CSAPAT HACKER, ZSENI ÉS GEEK A DIGITÁLIS FORRADALMAT

Walter Isaacson

HVG 564 4900

Steve Jobs-könyvével Isaacson már a magyar olvasóknak is bizonyította, mennyire plasztikusan tudja ábrázolni egy feltaláló életét. Az Innovátorokban Byron lányától, Ada Lovelace-től vezet végig olvasóját a technikai forradalom, vagyis a számítógép, az internet és a mesterséges intelligencia fejlődésének forradalmi eseményein, amelyek főszereplői zseniális tudósok, hackerek, üzletemberek, akik soha sem egyedül változtatták meg a világot. Könyvében a csapatmunkát állítja a középpontba, ugyanis a kockák, a geekek és az üzletemberek mellett szükség volt olyanokra is, mint Lovelace, aki művészi látomásaival utat mutatott az utána következő nemzedéknek.

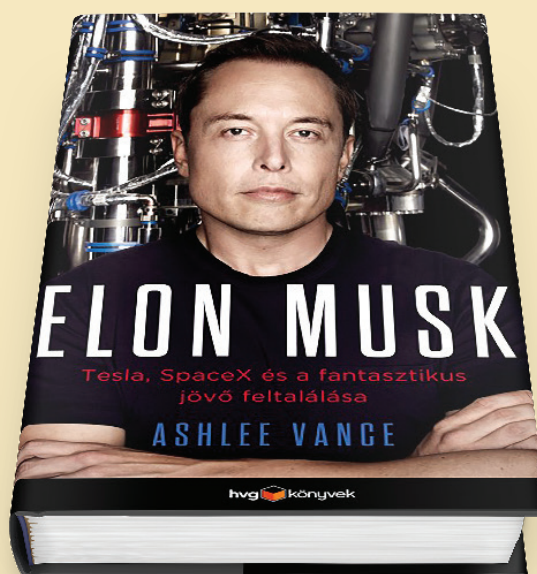
ELON MUSK – TESLA, SPACEX ÉS A FANTASZTIKUS JÖVŐ FELTALÁLÁSA

Ashlee Vance

HVG 304 4500

Ha azt hiszi, hogy a Vasember, Tony Stark a Marvel kitalációja, akkor nagyon téved, a playboy-milliárdos-feltaláló ugyanis tényleg létezik. Elon Musk mert igazán nagyot álmodni, és a SpaceX-et felügyelve a világon elsőként magántőkéből fejlesztett magánűrhajót. Muskot az foglalkoztatja, hogyan Marsot. Ashlee Vance volt az egyetlen olyan

újságíró, aki kitartásával megnyerte a milliárdos zseni bizalmát, és több mint negyvenórányi interjút készíthetett vele. Vance könyve lebilincselő újságírói munka, amely végigköveti Musk életét a 12 éves dél-afrikai scifirajongótól a Paypal kifejlesztésén át az elektromos autókig és az űrutazásig, na meg odáig, hogy ő is egy legyen a Szilícium-völgy leginnovatívabb koponyái közül. A Marsig valószínűleg nincs is megállás.

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2016
17

PASZTIRCSÁK POLINA
operanőlkés

BÉRLETÚJÍTÁS

MÁRCIUS 16–31.

BÉRLETVÁLTÁS

ÁPRILIS 1. – JÚNIUS 30.

Első Sorban

E-KÖNYV OLVASÁSI TÉNYEK

A nyolcvanas évek óta átlag napi húsz percről átlag napi öt percre csökkent az az idő, amit a tizenévesek olvasással töltenek, derül ki egy 2015 szeptemberében végzett kutatásból. A Bookline 7000 fős mintán végzett friss felmérése viszont megállapította, hogy a hagyományos olvasás és a digitális jelenlét nem egymást kizáró dolgot.

E-KÖNYV-VÁSÁRLÁSI MOTIVÁCIÓ

61%

VÁSÁROLNÉK, HA 50%-AL
OLCSÓBB LENNE, MINT A
PAPÍRALAPÚ KÖNYV

51%

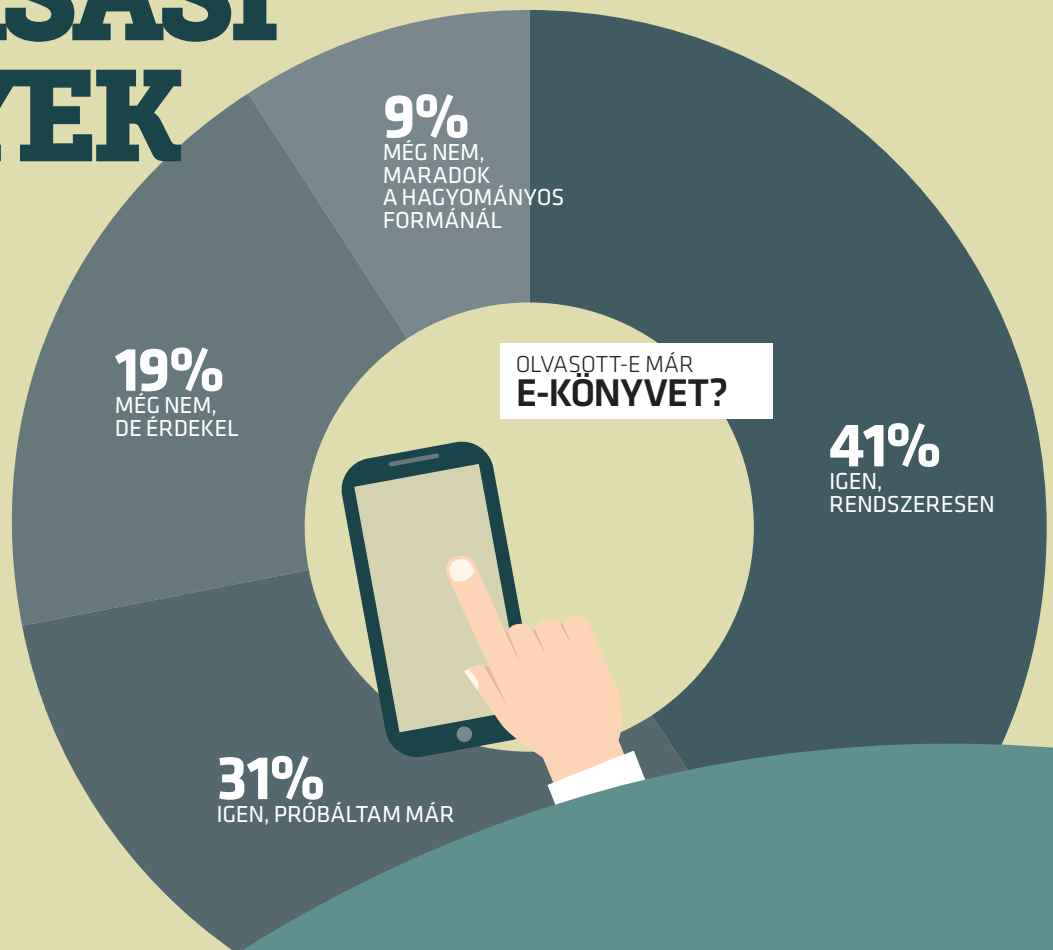
VÁSÁROLNÉK, HA TÖBB RITKA
KIADÁS ELÉRHETŐ LENNE

34%

EGYSZERŰ VÁSÁRLÁS,
HELYBEN ELÉRHETŐ, NINCS
KISZÁLLÍTÁS

34%

EGYSZERŰ VÁSÁRLÁS, TÖBB
PLÁTFORMON MEGOSZTHATÓ

OLVAŠOTT-E MÁR E-KÖNYVET?

41%

IGEN,
RENDSZERESEN

31%

IGEN, PRÓBÁLTAM MÁR

19%

MÉG NEM,
DE ÉRDEKEL

9%

MÉG NEM,
MARADOK
A HAGYOMÁNYOS
FORMÁNÁL

36%

60-120 PERC

HAGYOMÁNYOS KÖNYV OLVASÁS NAPI MENNYISÉGE

15%

A KÖNYV
BEFEJEZÉSÉIG

8%

30 PERC

3%

TÖBB, MINT 120 PERC

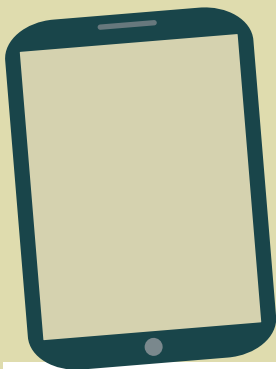
DEMOGRÁFIA NEMEK ARÁNYA

17%
FÉRFI

83%
NŐ

45%
E-KÖNYV-
OLVASÓ

E-KÖNYV OLVASÁSRA
HASZNALT PLATFORMOK

38%
TABLET-,
MOBIL
APPLIKÁCIÓ

17%
ASZTALI
SZÁMÍTÓGÉP

38%
30-60 PERC

DEMOGRÁFIA
VÉGZETTSÉG

3%
NYOLC ÁLTALÁNOS

21%
ÉRETTSÉGI

8%
SZAKISKOLA

68%
FELSŐFOKÚ

ÉLETHELYZETEK
HOL OLVAS ÖN?

84%

ESTE AZ
ÁGYBAN,
ELALVÁS
ELŐTT

80%

VAKÁCIÓ,
SZABADSÁG
ALATT

57%

TÖMEG-
KÖZLEKEDÉSI
ESZKÖZÖN
ÉS ARRÁ
VÁRVA

34%

MUNKÁBA/
ISKOLÁBA
MENET/JÖVET

20%

MELLÉK-
HELYISÉGBEN

17%

REGGEL AZ
ÁGYBAN,
ÉBREDÉS
UTÁN

11%

KÁVÉZÓBAN,
SÖRÖZŐBEN,
ÉTTEREMBEN

Schein Gábor

A múlt előállítható, de meg nem érthető

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: MEGISMERHETETLEN MÚLT, ÖRÖKÖLT TEHETETLENSÉG, KATALÓGUS, KIVÁNDORLÁS, NORMALITÁS

A múlt megismerhetőségének kérdését járja körbe Schein Gábor legutóbbi regényében, a Svédben, amit a Könyvesblog 2015-ben az év legjobb könyvének választott.

Schein Kovai Melinda *Politika, hatalom és tudás a Kádár-korszak pszichológiai kórrajzain* című disszertációjában bukkant rá az 1956 utáni változásokba beleőrült hithű kommunista nő, Stiller

Anna történetére, a kórképet pedig kamaradramaként működő, klausztrófóból örület- és indentitásregénnyé bővítette, melyben egy svéd diplomata, Grönwald úr keresi fogadott fia, Ervin múltjának nyomait egy mindkettőjük számára idegen közép-európai nagyvárosban, 2006 őszének könnycsöngő Budapestjén. Ervin nem más, mint Stiller Anna fia, akit 1956-ban Ausztriába juttatott, majd onnan a diplomata és a felesége vette magához. A levelekből, pszichológiai feljegyzésekből összeálló múlt kézbesíté-

sével Grönwald úr egy magyar orvost, Bíró doktornőt bízta meg, aki nemcsak egy elhazudott élet dokumentumait kézbesíti, hanem az örökölt tehetetlenség és a determinált szabadság illúziójának bizonyítékait is. Hiába került egy jobb élet reményében Stockholmba, Ervin sosem tapasztalja meg az igazi szabadságot és szeretetet, minden lépését a fogadott szüleitől örökölt szeretet- és cselekvőképesség határozza meg. A regényt Szócs Petra fotói teszik teljessé, amelyek nem dokumentáló, hitelesítő viszonyban vannak a történettel, hanem kép és szöveg mellérendelő viszonyát erősítik. Schein Gáborral normális Magyarországról, pusztító békéről és 2006 kudarcáról beszélgettünk.

Mi fogta meg Stiller Anna történetében?

Az érdekelt, mi történik azokkal, akikről elveszik a múltjukat, akár úgy, hogy tudnak erről, akár úgy, hogy nem. Stiller Anna, aki a Rákosi-rendszer idején hitt a párt politikájának helyességében, egész életében korrekt állampolgár szeretett volna lenni. Az 56-os forradalom és Kádárék hatalomra kerülése számára épp azt jelentette, amit ez a hatalom kommunikált: minden, amiben eddig hittél, rossz volt, nem volt igaz. Ráadásul ezt olyan emberek mondták, mint maga Kádár János, aki 1950-ig része volt a párt legfelsőbb vezetésének, részt vett a Rajk-per előkészítésében, majd 1956-ban a Nagy Imre-kormányban is minisztere volt. Ha valakinek azt mondják, hogy amiben hitt, amit igaznak talált, az ebben a pillanatban már nem igaz, elbizonytalanodik a saját ítéletében, és folytathatatlanná válik egy olyan élet, ami a politikára fűzi fel saját azonosulásának módját. Ennek a nőnek semmi más célja nem volt, mint hogy a mindenkor hatalommal szemben lojális legyen, úgy, hogy eközben mégis előállítson valamilyen folytonosságot a saját életében. Az előző lojalitását megpróbálta valahogy átvezetni a következő lojalitásába, ez azonban teljességgel lehetetlen volt. Más módon természetesen, de Ervin esetében az örökbefogadás is azt jelenti, hogy megfosztódik életének első éveitől, ám ez nem önmagában válik problémává, hanem azért, mert nem tanulja meg, miként alakítson ki bensőséges, kiegyensúlyozott érzelmi kapcsolatokat. Nem tanul meg szeretni. Úgy érzi, a kapcsolataiban támadó zavaroknak ő az oka, de nem tudja, mit kell tennie azért, hogy jobb legyen. Az, hogy valakitől elveszik a múltját, nagyon jellemző és pusztító szituáció volt a 20. században. A rendszer-

váltás idején is sokakkal ez történt, hiszen 1989-ben azt mondtuk az akkori 50-60 éveseknek, hogy amiben hittek, amit gondoltak, hamis volt.

2006-ban megszűnt Bíró doktornő munkahelye, bezárt a Lipót. „Magyarországon mindenkit normálisnak nyilvánítottak. Ha eddig lehetett is oka errefelé az emberfiának, hogy zavaros elképzelései támadjanak, ettől kezdve garantáltan nem lesz.” Egy ilyen kijelentést mellett nem mehetünk el annyival, hogy költői túlzás.

Ez természetesen egy nagyon ironikus mondat, mert rengeteg minden elmondható erről az országról, csak az nem, hogy a normalitás uralná, vagy a normalitást olyan könnyű lenne itt fenntartani. Persze bonyolult, mit értünk normalitás alatt. Én valami olyasmit, hogy a szavakat és a tetteket igyekszünk összhangba hozni egymással, hogy nem a hazugságok, a félelmek, az ostobaságok, a gazemberségek, a kiszolgáltatottság labirintusában kell élni, mint most, ahol van reménye a nyomorultnak. Ahol van levegő, tiszta lélegzetet lehet venni. Ahol nem fordul ki minden szó, minden érték magából. Az idézett mondat vonatkozik egyrészt a Lipótmező bezárására. Az a 860 beteg, akit az intézményben akkoriban kezeltek, egyszerűen nem érdekelt az államot, nem biztosított nekik új helyet. Az igazgató próbált ágyakat szerezni a városban: úgy tudom, végül 500 embert sikerült elhelyezni, a többi 360 ember, aki tartós ápolásra szorult, effektíve az utcára került, és közülük sokan egy éven belül öngyilkosok lettek. A pszichológiai eredetű öngyilkosságok száma azóta is nagyon magas szinten áll Magyarországon. Másrészt azt hiszem, hogy ami ebben az országban zajlik, nagyon komolyan veszélyeztetni mindenkinek a pszichéjét. Ha a rendszerváltás idején esetleg abban a reményben voltunk, és én bizony nagyon hittem benne, hogy a történelem már nem az lesz, amibe belehalunk, akkor ebben valószínűleg csalatkoztunk. Ma Magyarország nagyon kevesek otthona, és nagyon sokan érzik benne tehetetlennek, kiszolgáltatottnak magukat. Ebbe családok, generációk, intézmények pusztulnak bele.

A regény megírása előtt sosem jártam a Lipótmezőn, de később elmehettem a már lezárt intézménybe, ami számomra épületként is egyfajta szimbóluma mindennek: azóta is ott áll és rohad, senki sem tudja, mi lesz vele. Nemrég beszélgettem az utolsó igazgatóval, Nagy Zoltán professzorral, aki elmesélte, hogy az ▶

2015
LEGJOBB
KÖNYVE

Könyves
Blog

intézmény alapításától, az 1860-as évek végétől kezdve őriztek itt kórtörténeti dokumentumokat. Ez a felbecsülhetetlen kincs túlélte mindkét világháborút.

A papírokat a vizesedő pincében tárolták, mert máshol nem volt jutott nekik hely, ám egy idő után gombásodni kezdtek. Soha nem volt pénz, hogy fertőtlenítsék és megőrizhetővé tegyék őket az utókornak, és amikor bezárták a Lipótot, az egészséget, vagyis bő 140 év hihetetlen művelődéstörténeti anyagát egyszerűen ledarálták. A saját magunkról való tudás értékei mennek veszendőbe, és ebből az, ami a Svéd köré szövődik, csak egy igen kicsi terület.

Esernyők a Kossuth téren címmel 2014-ben közéleti-politikai esszékötetettel jelentkezett. A kötetből egyenesen következett egy ennyire a jelenre reflektáló regény?

Nem, sőt nem is ebben a sorrendben keletkeztek, mert a regény első változata már készen volt, amikor az esszékötetet összeállítottam. Akkoriban az intenzív osztályon feküdtem, és az esszéek javíthatásával töltöttem azt a kicsi időt, amikor éppen volt erőm. A Svéd első változatát 2014 tavaszán fejeztem be, aztán kiderült, hogy rákos vagyok. Van egy pont, amikor orvosilag kiderül a diagnózis, de az ember már korábban érzi, hogy valami nem stimmel. Én is éreztem, de be akartam fejezni a regényt.

A Svéd bemutatóján arról beszélt, hogy a betegség nyolc hónapja volt az egyik legszebb időszak az életében. Ezt utólag gondolja így, vagy már akkor is így érezte, amikor benne volt?

Közel sem volt biztos, hogy túl fogom élni, de már közben is azt éreztem, hogy ez minden szenvedéssel együtt szép. Nagyon nehéz megfogalmazni, hogy miért, azt hiszem, leginkább azért, mert úgy éreztem, valami olyannak a közelében töltöm minden percemet, amiben teljesen lecsupaszítva jelenik meg az élet minden viszonyulása, a szeretet, a félelem, az öröm, a reménykedés, a reményvesztettség. Ebben az időszakban egymáshoz ért a legtárgyasabb ittlét, az ágy, a matrac keménysége vagy puhasága, a másik érintése, a fény, a szag, az, ami a másik ágyon történik, és nagyon közel került hozzám valami, ami más, mint ez a világ.

A Svédben egymás mellé rendelődik 1956, ami meghatározta Stiller Anna életének további alakulását, és 2006, a Lipót bezárása és az ősz zavargások ideje, ami

egyben a regény jelenideje is. Milyen kapcsolat van a két évszám között?

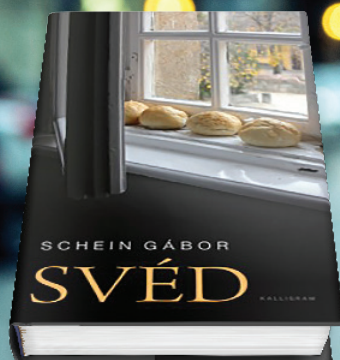
Mindarról, ami 2006-ban történt, még nagyon sok mindent nem tudunk, a legfontosabb kérdésekre nem ismerjük a választ. A közvetlen átélés rétege annak tapasztalata volt, hogy egy olyan nemzedékhez tartozom, amely soha nem érezte a saját bőrén, mi az, hogy háború. 1969-ben születtem, a békés Európa egyik békés városában éltem. Érzékeltem, tudtam, hogy ez a béke is pusztító, más módon, alattomosabban az, mint a háború, mert minden részletében hazugságokon alapszik. De béke volt.

SVÉD
Schein Gábor

KALLIGRAM 208 3000

„Grönewald úr tíz nappal a halála előtt üzenetet küldött Budapestre Biró doktorónak, hogy haladéktalanul szálljon repülőre, és anélkül, hogy utazása céljéről bárkit értesítene, azonnal keresse föl.”

Eközben tudtam, mert meséltek róla, hogy mi történt itt a háború alatt, tudtam, mi történt a családommal a holokauszt idején, milyen volt az ostrom, mi történt 56-ban, a házakon még ott voltak a golyó ütötte nyomok, de mindez nem az én életemben történt. Tulajdonképpen gyerekkoromtól fogva azt éreztem, hogy a béke egy rendkívüli állapot, ami nem tudom, meddig fog tartani, hiszen azoknak az idősebb embereknek az életében, akiket ismerek, volt legalább egy háború. Ebbe csapott bele 2006, az első olyan alkalom, amikor azokon az utcákon, amelyeken járnunk szoktunk, megjelent a nyílt és politikai alapú erőszak. A város, amelyben éltünk, hirtelen CNN-közvetítésekben jelent meg, ez pedig mentálisan lezárt egy korszakot. Számomra akkoriban vált nyilvánvalóvá, hogy a legdrágább árat kell megfizetnünk az előző másfél évtized felelőtlenségeiért, hogy a köztársasági kísérlet elbukott, és hogy jó időre egyre nehezebb lesz itt még bármiben reménykedni. Ez egy közös és sokrétű kudarcnak is a története.

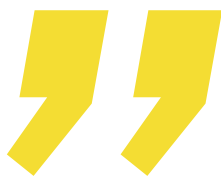
1989-ben akkora lehetőséget kapott az ország, amelyet a történelmében évszázadok óta nem. Nagyon nagy munkával Magyarországból egy önmagát értő, kulturált, a változásokat kezdeményezően fogadó, a szegényeit segítő, felszabadult ország lehetett volna. Lett belőle az, ami volt, egy hazugságoktól és téveszméktől szenvedő, mindenhol ellenségeket gyanító, megdöbbentően műveletlen, simlis, kishitű, másokat lenéző, agresszív, rosszkedvű gnóm. Azt hiszem, pontosan még föl sem tudjuk mérni, mi ment veszendőbe rövid idő alatt. 1956, vagy inkább azt mondanám, 1957 óta nem sikerült mentális fordulatot elérni az országban. De úgy gondolom, mindebből most kellene tanulnunk, most kellene mindent megtennünk azért, hogy megértsük, miért történt így, mi történt velünk tulajdonképpen, hogy ha megkapjuk az esélyt a javításra, élni tudjunk vele. A regény persze csak regény, nem is akar több vagy más lenni, de ha jó, akkor ehhez járulhat hozzá.

Ervin apja, Grönewald úr szenvedélyes gyűjtő, aki a gyűjteményébe megszerzett tárgyakat fiktív eredettörténetekkel ruházza fel. Számára Ervin is a gyűjteményének egyik darabja. Bár a regényben a gyűjtő legfontosabb igéje a „birtokolni”, Grönewald úr a fiával szemben erre sosem lesz képes, mert nem tud mellé saját történetet rendelni. Erről a Lázár! apa-fiú kapcsolata jutott eszembe, ahol a fiú mondja el az apa, ezáltal a család és a

különböző nemzedékek történetét, a történelmi folytonosságokat. A Svédben viszont épp az a probléma, hogy ez fordítva nem működik.

Grönwald úr azután kezd el tárgyakat gyűjteni, és felruházni őket kitalált történetekkel, hogy a felesége apjától hozzájuk kerül egy asztal, amelyet Hitler Németországában egy zsidó családtól vett el az adóhivatal. Az elpusztítottak helyett tárgyak maradtak. A kitalált történetek arra lennének hivatva, hogy kitöltsék az elpusztított életek üresen maradt helyét, csak hogy ez lehetetlen. Ráadásul Grönwald úr is csak olyan módszerekkel tud dolgozni, ahogyan a pusztítás zajlott. Nyilvántartást vezet, kartotékokat ír. Ez persze megfelel a személyes alkatának. Minden viszonya tárgyviszony, birtoklás. Ha lehetséges volna, hogy olyan viszonyaink jöjjenek létre, amelyekben elmesélhető a történetünk, és a másik is el tudná mesélni a sajátját, az valószínűleg a béke korát jelentené. Ha az lenne a kérdés, hogy mi kellene ahhoz, hogy el tudjuk mesélni a történeteinket, akkor azt mondanám, kegyelem és könyörület. Abban a világban, amelyről a regény szól, ezek nincsenek jelen.

A könyv egyik fő tapasztalata is az volt számomra, hogy a múlt akkor sem válik feldolgozhatóvá és elmesélhetővé, ha sokat feltárunk belőle. Egyrészt mert a feltárás maga is lehet paranoid, és ha nem az, akkor is egyre mélyebbre vezet a múlt örületszerű részleteibe. Másrészt a történelmi időben végbemenő szakadások azt is jelentik, hogy időről-időre elveszítjük a megértés képességét a közelmúlt nyelvei és történései iránt. Szóval természetesen nagyon sokat kell dolgozni önmagunk megértésén, de kell valami, ami több ennél. Valami más. Hogy őszinte legyek, társadalmi méretekben nem tudom pontosan, mi az. A regényben az elém kerülő anyag igazsága által megsza-bott határokig mentem el. Regényen kívül azt mondanám, hogy az egyes ember esetében ez a több a feltárás és a megbocsátás együttes képessége lehet. Nem a másiknak a legnehezebb megbocsátani, hanem saját magunknak, ez pedig mindenképpen szükséges, mert aki magának nem képes megbocsátani, az másoknak biztosan nem fog tudni. Magunknak megbocsátani viszont nem azt jelenti, hogy felmentjük magunkat, hogy nem is szembesülünk azzal, amit tettünk. Például a ma érvényes alkotmány szerint az 1944. március 19. és az első szabad választás között eltelt időszakra nézve az utóbbi a norma, ami azt jelenti,

Egy olyan nemzedékhez tartozom, amely soha nem érezte a saját bőrén, mi az, hogy háború.

hogy nemzedékek múltját próbáljuk törvényesen elvenni, elmesélhetetlenné téve az életüket.

A Svédben rengeteg régi dokumentum található, levelek, kórlapok, feljegyzések. Mindent olvasni kell, minden információ épp olyan közvetetten jut el hozzánk, mint a szereplőkhöz, ez a közvetettség pedig a hitelességet is megkérdőjelezi. Létezik jobb, hitelesebb módszer a múlt feltárása a nyilvántartásoknál, katalógusoknál?

Az európai kultúrában a megőrző emlékezet alapformája az archívum. Van egy másik típusú emlékezet is, ami nem őriz, hanem kitalál. Ennek egyik változata az irodalom, a történetmesélés; amikor történeteket mesélünk, akkor mindig kiegészítünk, elképzelünk, fikcionálunk. Azt hiszem, ez a kettő együtt hozza létre azt, amit az európai kultúrában emlékezetnek nevezünk. A hitelesség nagyon nehéz és fontos kérdés. Azt szoktuk gondolni, hogy a múlt leginkább a hiteles dokumentumok által férhető hozzá, de ez nem igaz, hiszen amit és ahogy megőrzünk, archiválunk, már az is egy csomó kitalációt, esetlegességet tartalmaz. Ez is egy érv amellől, hogy a múlt közvetlenül nem hozzáférhető. De ettől még lehet hiteles az is, amit megőrzünk, és az is, amit kitalálunk.

Az, hogy Ervin Svédországba került, és ott egészen más életet élt, mint amilyet Budapesten élhetett volna, esélyt adhatott volna neki a szabadságra is. Arra, hogy az anyja története ne jelentsen számára terhet.

Szerencsés esetben így történhetett volna. Ugyanakkor ez azért egy három-négy éves gyerek esetében sem olyan egyszerű, mintha az ember mondjuk az egyik villamosról átszállna egy másikra, amelyik más útvonalon, máshova viszi. Ervin ugyanis egészen kiskorában került Ausztriába. Nem csoda, hogy elfelejtett mindent, ami azelőtt történt vele. De vajon nincs-e ott a nyoma bennünk annak is, amire nem emlékszünk, és amit senki nem mond el nekünk? Nincsenek-e következmények? A kérdés ma különben is nagyon aktuális. A kelet-európai családokban az egész huszadik század egyik visszatérő alapkérdése volt, és ma is sok családban az, hogy kivándoruljunk-e, vagy sem. Ha kivándoroltunk, jól tettük-e? Ha itthon maradtunk, nem tettük-e rosszul? A későbbi generációk aztán felteszik a kérdést, hogy miért nem vándoroltak ki a szüleik, és vajon velük mi történt volna, ha máshová születnek. Vagy ellenkezőleg, mi lett volna, ha otthon maradnak. Ez egész Európában és a világon általános tapasztalat. Van olyan is, hogy nincs más értelmes választás, mint a menekülés, mint manapság Szíriában. Különbözik mindenki válaszol valahogy ezekre a kérdésekre, miközben nem biztos, hogy utólag egyetért saját korábbi döntéseivel. Mi abban nővünk fel, hogy valamilyen természetes módon hozzátartozunk Magyarországhoz. A Szózat és a 19. századi irodalom számos alkotása is azt mondja nekünk, hogy kényszeresen hozzátartozunk Magyarországhoz, és tragikus dolog, ha kiszakítottunk. Azt mondják nekünk, ezt jelenti az otthonosság. Pedig ez nem otthonosság, ez kényszeresség, ami ellenhatásként valamiféle vágy-és hiányjátszmának a közegébe helyezi az életet. Mindenesetre, aki innen elment, többnyire azért tette, mert itt kilátástalannak érezte az életét, vagy sokkal rosszabb kilátásokra számíthatott, mint máshol. A magyar irodalomnak bőséges mondanivalója van az otthontalanságról is. Jó lenne valahogy kiegyensúlyozottabb, békésebb lelki viszonyba kerülni az országgal. Tapasztalatom szerint ezen a kivándorlás sem sokat segít.

Pedig ez az otthontalanság szabadságot is jelent.

Olyan szabadságot, amitől sokan nagyon félnek. Olyan szabadságot, ami nagyon nagy őszinteséget, illúziótlanságot feltételez, és jó humorérzékelt igényel. De ez nem függ össze szükségszerűen a kivándorlással. Magyarországon is vígan lehet otthontalanságban élni. **K**

Röhrig Géza

A múlt azért fontos, hogy megszabaduljunk tőle

Egy éve ilyenkor még alig ismerte valaki Röhrig Gézát, pedig 20 éve jelent meg az első verseskötete, a *hamvasztókönyv*. A kötet leginkább azt a traumaanyagot dolgozza fel, amivel Auschwitzban szembesült. Röhrig már hazafelé tartott a lengyel útjáról, de az indulás előtt adott egy napot az emlékhelynek, ami végül nem eresztette, egy hónapra ragadta magához. Ez egyáltalán nem meglepő, a Saul fiaként főszereplőjeként ismertté vált költő olyan mélységeket képes megélni, amire sokan nem vagyunk képesek.

SZÖVEG: VALUSKA LÁSZLÓ | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: ÁLLAMI GONDOZÁS, GYEREKKOR, REMÉNY

A nyjával soha nem találkozott, apja 4 éves korában hunyt el egy orvosi műhiba miatt, ő pedig állami gondozásba került, ahonnan 12 éves korában fogadták örökbe Rosenthalék. A színes életút egy pontján, amibe például a Huckleberry zenekar, 20 dollárral és egy hátizsákkal megérkezett Amerikába, ahova a volt felesége költözött közös gyerekeikkel. A következő nagy ugrással már a *Saul fia* második castingján vagyunk: Röhriget eredetileg egy kisebb szerepre hívták be, de olyan meggyőző volt, hogy Saulnak is megnézték. Azt a feladatot kapta, hogy mesélje el egy sonderkommandós 12 óráját. Monológja olyan meggyőző volt, hogy voltak, akik sírva fakadtak rajta. Ők nem tudták, hogy Röhrig elolvasta Gidon Greif nyolc sonderkommandóssal készített *Könnyek nélkül zokogtunk* című interjúkötetét, ami szigorú részletességgel tárgyalja a láger kegyetlenségeit. Nemes Jeles László rendező ezek után neki adta a főszerepet, a film Cannesban rögtön díjat kapott, majd a sikerszéria folytatódott a világ legtöbb fontos fesztiválján, Arany Glóbuszt nyert, jelölték az Oscarra (amit a nyomdába adás után hirdetnek ki), Amerikában elérte az egymillió dolláros bevételt, Franciaországban 200 ezer, Magyarországon 150 ezer ember látta.

Az új, *Az ember, aki a cipőjében hordta a gyökereit* című balladisztikus, karakterközpontú kötetben egy hiperérzékeny, súlyos történeteket és elfojtásokat magával cipelő költőt ismerhetünk meg, akinek a születésnapjára csak a születésnapja ment el. A megrázó anya-versek mellett leginkább a szélsőséges élethelyzetben lévők foglalkoztat-

ják, ír bányászokról, kurvákról, tolószékesekekről, hajléktalanokról, keresi a reményt reménytelenül.

Cs akis akkor tartod magad költőnek, amikor verset írsz, mondtad össze a Margó Irodalmi Fesztiválon. Ország-világ a Saul fiával ismert meg, viszonylag kevesen tudják, hogy húsz éve jelennek meg versesköteteid. Mit jelent számodra költőnek lenni?

Taszít a művész mint identitás. Az önpusztító, egzaltált attitűd éppúgy, mint a ma divó tweedzakós egyetemi tanár típus. Civil szeretnék maradni. A Saullal persze most felborult kissé a helyzet, még sosem kaptam 184 emailt egy éjjel. Ennyi jött ma reggel. Ez azonban nyilván lecsihad majd. Ami a költői programomat illeti, az pofonegyszerű, megegyezik bármely melltartóéval: azért vagyok, hogy a hatalmaskodókat visszaszorítsam, a csüggedteket pedig főlemeljem. Ezt bírtam ide kitalálni poénnak.

Jó lesz! Különutasként vagy elkönyvelve. Miért irtózol így a fősodortól?

Hozok magammal egy talán túlzott gyanút is az elitekkel szemben.

Mire vezetted ezt vissza?

Az ágésok (állami gondozottak – szerk.) nem tisztelik a ki nem vívott tekintélyt.

Az új kötet sokakhoz eljut majd. Nem félsz attól, hogy azt mondják, verseid újkeletű sikere csupán a Saul miatti berobbanásod következménye?

Nem. Amikor a könyvet kinyitja valaki, nem leszek ott se én, se a Saul. Egyedül a vers és az ő olvasója néznek majd farkasszemmet.

Miért kapta a kötet ezt a címet: az ember aki a cipőjében hordta a gyökereit? Mit jelent ez a számodra?

Ez egy sokunk számára ismert létállapot. Azoké, akik nem kaptak stafétabotot senkitől, így nekik mindent előlről kell most kezdeniük. Az ő gyermekeik remélhetőleg már nem a cipőjükben hordják majd a gyökereiket.

A kötet a bio című darabbal indul („anyám hasbaszúrták / ifjan beleöszült / mázlim volt megúsztam / egy héttel azelőtt szült”), mintha bemutatná az

olvasónak. Honnan ez a méregerős alanyiség?

Aki olyan hosszan és annyira távol él a hazájától, mint én, abban óhatatlanul is felértékelődnek a kezdetek. Gondolj bele, jövőre leszek ötven. Ebből huszonnégy évet külföldön töltöttem. Ráadásul nemrég ikreink születtek a feleségemmel, egy gyönyörű kisfiú és egy még gyönyörűbb kislány. Ez valahogy újra megélette velem a kiskoromat. Egy ideje már amúgy is az érdekelt, van-e teljesen reménytelen ember. Van-e olyan kegyetlen vagy épp ingerszegény helyzetből fakadó hátrány, amit aztán már képtelen behozni a lélek?

Szüleidet 4 éves korodra elvesztetted, állami gondozásba kerültél, 12 évesen örökbe fogadtak, punkzenekarod volt, ott voltál a Fideszben, amikor az megalakult, rabbinak tanultál, megházasodtál, elváltatok, New Yorkba költöztél, börtönbe csuktak, gimnáziumi tanár lettél, újránházasodtál, ikreid születtek, felkérték a Saul fia főszerepére. Ez legalább egy háromórás akciófilm. Folyamatosan húzod a lapokat, van, hogy nyersz, de sokszor nem. A reménytelenség témáját kutatva a saját sorsodat is meg akarod érteni?

Számomra ez egy teológiai kérdés. Isten a képmására teremtette az embert. Ám a kabbalistáknál létezik ennek a passzusnak egy jóval radikálisabb olvasata is, mely szerint nemcsak a képére teremtette, de valóban minden emberben van is egy pindurka magából az Örökkévalóból. Ez hallatlan nagy különbség. Tartalmazhat-e Istent az ember, a szó konkrét, s nem átvitt értelmében? A haszidok szerint lelkünk magja folyamatos része Isten legkülsőbb sugarának. Ha ezt elfogadjuk, ha közvetlen érintkezünk a Teremtővel, mint az a bizonyos két ujj a Sixtus-kápolna mennyezetfreskóján, melyet a festék egy repedése oly szépen összeköt, akkor nincs és nem is lehet reménytelen ember.

Te elfogadod ezt?

Én nagyon szeretném elfogadni ezt.

Új kötetedben kevés a remény. Mintha az anyaversekben a saját, a hajléktalanokról, a kurvákról, a kerekesszékesről szóló portréversekben pedig a mások története felől közelítenél ugyanahhoz a problémához.

Nem akartam reménytelenséget árasztani. Ellenkezőleg, azt kívántam felmutatni, hogy nem törvényszerű az, hogy valakit megegyen a helyzete. A szegénység

például nem jár föltétlen piszokkal. Vagy haraggal. A gyerekek őszinték. New Yorkba érkezésem után a fiam és lányom évekig hetente elmagyarázták nekem, mekkora lúzer vagyok. Röhögtem, hisz soha egy percig nem éreztem magam lúzernek. Az önrézetten, azon a képen múlik minden, amit magunkról ápolunk. Ezért is tetszik úgy a haszidok felfogása a lélekről. Másképp érzi magát az ember, ha egy pindurka végtelent hordoz a feje fölött. Azért mondom, hogy a feje fölött, mert a kabbala szerint a test van a lélekben, és nem a lélek a testben. A Zóhár nyelvén: a test a lélek cipője.

Gondolom, ma már ők sem tartanak lúzernek.

A fiammal a bár micvója előtt Jákobról tanultunk. Arról magyaráztam épp, hogy a bizonytalanságnál nincsen rosszabb. Mikor Józsefet eladják a testvérei rabszolgának, apjuknak azt hazudják, hogy Józsefet egy vadállat tépte szét. Mutogatják is neki nagyban a művéres tunikát. Jákob azonban azt kérdezi a midrásban, jó, de hol a szontja? Egyetlen csontocskája sem maradt? Innen sejti, hogy él még a fia. Ezért nem tudott benne a fájdalom enyhülni. Mert ez a legrosszabb, mondom, amikor van is valaki meg nincs is. Papa, néz rám ekkor a fiam, thanks for leaving Hungary for us. (Papa, kösz, hogy elhagytad értünk Magyarországot – szerk.) Az ilyen pillanatokért érdemes megszületni.

Sok interjút adtál mostanában. Változott közben, hogyan mesélsz magadról, az életeredről?

Ez egy dialektikus viszony. Halbwachs szerint emlékezéskor a jelen legalább annyira

Aki olyan hosszan és annyira távol él a hazájától, mint én, abban óhatatlanul is felértékelődnek a kezdetek.

dolgozik a múlton, mint a múlt a jelenen. A jelen kihívásainak megfelelően hívjuk elő a múltból azt, amire itt és most a leginkább szükségünk van. Az én esetemben ez például azt jelenti, hogy a szüleimen állandóan hol nincsitennem, hol vanítanom muszáj. Nehéz kicentiznem a helyes arányt. Apám esetében különösen. Őt úgy kell elképzelni, mint egy 10 000 darabos puzzle-t, amiből bennem maradt, mondjuk, ötven. Ezeket próbálok egymáshoz képest elhelyezni.

A versek az emlékek létrehozása miatt fontosak?

Nem a létrehozásuk, hanem a megtalálásuk miatt. A múlt azért fontos, hogy megszabaduljunk tőle. A Zóhár fölteszi a kérdést: a négy elem közül miért mindig a tűzben jelenik meg az Úr? A tüzet választja az égő csipkebokornál, a tűzparancsolat kihirdetésekor, a Szentély oltárára úgyszintén tűz formájában ereszkedik le. Miért a tűz, miben különbözik a tűz a víztől, a levegőtől, vagy a földtől? A tűz, válaszolnak a mesterek, szemben a többi elemmel, sosincs önmagában, valaminek mindig égnie kell ahhoz, hogy tűz legyen. Ezért a tűz minden pillanatban új: állandóan mozog, lángjai nem ugyanazok a lángok, mint egy másodperccel ezelőtt. Az imitatio Dei parancsának értelmében, nekünk is folyton meg kell újulnunk, nem ragadhatunk le a tegnapiánál.

Mondod ezt te, aki jóformán kizárólag a gyerekkorodból dolgozol.

Talált, süllyedt. De a sebeinket nem mi választjuk. Ez egy spirál. Az ember egyre magasabb szinteken szabadul meg ugyanattól.

Előfordult már, hogy a hited ellentmondásba került az ihlettel?

Elő, de ritkán. Én szinte sosem használok trágár szavakat. Írásban időnként mégis muszáj ezt megtennem. Akkor nyugodtam meg csupán e tekintetben, amikor fölűnt, hogy a Jóisten megkérdezi Mózesről, *máze bejadecha*, mi van a kezdedben? Épp a világ teremtője ne tudná mi van a szolgája kezében? Nem erről van szó. A bot kígyóvá lett, mivel Mózes pont a pásztorbotját tartotta a kezében. Ha mást fogott volna, mással tett volna csodat az Örökkévaló. Azzal dolgozott, s így jó, ha mi is azzal dolgozunk, ami a kezünk ügyébe esik, ami nekünk személyesen megadatott. Körülöttem anno sokan káromkodtak, így aztán a szövegekben itt-ott én is kénytelen vagyok egy-két randább szót bevetni.

Mit lehet tudni a *Halott kenyér* című regényedről? Miről fog szólni? A próza is utat tör magának a versek mellett?

Az első a költészet. Mindig tudtam azonban, hogy bizonyos dolgokat prózában kell megírnom. Ez már kiskamaszon világos volt számomra. Ekkortájt történt, hogy rányitottunk három villanyszerelőre, amint épp egy értelmi fogyatékos lánnyal szexeltek, aki szegény ezt viháncolva élvezte. Szörnyű volt, mégsem szóltunk senkinek. Tudtuk, ha megteesszük, abból csak nekünk lesz bajunk. Elkeseredettségemben fogtam magam, bementem a hálóba, és leírtam az egészet. Még remegett a kezem a látottaktól. Így és ekkor kezdődött ez a regény. Aztán a húszas éveim végén, amikor először lett saját szobám és komputerem, bepötyögtem a gépbe ezeket a régóta vezetett, spontán följegyzéseket. Nem érdekelt akkor még a mű szerkezete, csak az, hogy végre együtt legyen az anyag, ami addig mindenféle füzetekben hevert szanaszét. Ez nekem lelki ismereti ügyem.

Mert olyanokról szól, akikről nem tud a magasirodalom?

Az túlzás, hogy nem tud, mert ott van például Tar Sándor, akinek a figurái nagyon ismerősek számomra. Vagy ott van Hajnóczy. Ő is túlélesen látott. Fogalmazzunk tehát inkább úgy, hogy kevesebbet tud róluk a magasirodalom. A világnak e sötét, abszurd sarkáról mond el majd valamit a regény. Magyarország harmincezer zacisáról.

A testvéreid veled voltak az intézetben?

Nem, bár kezdetben velem egyszerre volt intis a bátyám is és a nővérem is. Föl nem foghatom, miért nem lehettünk egy helyen. Naivan még mindig azt hiszem, egy jó könyvtár fel tudja hívni az ilyesféle képtelenségekre a figyelmet. Nem vagyok egyébként tipikus állami gondozott, se a bekerülésem, se a kikerülésem nem jellemző. Engem ugyanis nem veszélyeztető környezetből emeltek ki, apu halála miatt kerültem be. Az ő kollégái végig tartották is velem a kapcsolatot, Jenő bácsi, a brigádvezető minden vasárnap este fölhívott telefonon. Őrület, hogy egy ilyen semmi kis beszélgetés mennyit tud jelenteni.

1994-ben jelent meg az első köteted, a *hamvasztókönyv*. Abban is ezt a célt tűztél ki magad elé. Hangot adni azoknak, akik nem tudnak szólni.

A Saul előtt újraolvastam a *hamvasztókönyvet*. Lehet és kell is majd dolgozni még rajta, ám egy percig se bánom, hogy ezzel a kötetel indultam. 1994-ben sem volt, és ma sincs élő kapcsolatom írókkal. Azon agyaltam hát, ki mutassa be majd a kötetet. Végül gondoltam egy nagyot, és becsöngettem a kedvenc költőmhöz. Az, hogy Bari Károly irt az első kötetemről, többet jelent nekem, mint bármi.

Mi fogott meg az ő költészetében?

A költészete. Olvastad *A némaság könyvét*? Én kívülről fújom. „*Fekete szárnyaikat forgószelek köszörűkövein élesítő varjak*” – létezik ennél szebb? „*Torkom bunkeréből cigarettafüst-pokrócba burkolódzott szavak lopakodnak elő, s emlékek távcsövén figyelik a tenger kék mozgólépcsőjén sunnyogó aranypatkányt: a Napot. Az elrobogó záporok ezüstvonatai után szívárványsorompókat húz föl most az ég.*” Őszintén, hol vagyunk mi ehhez képest?

Van egyáltalán olyan, amiből nem lehet irodalom?

Van. A magánélet szentsége miatt pár dolgot sosem írhat meg az ember.

Lett bármilyen hatása a Saul fiának arra, amit írsz?

A film alaposan megdolgozott. Ez igazából még csak most kezd majd előjönni bennem. Az új kötetet Dariónak, az egyetlen még élő sonderkommandósnak ajánlottam. Vele egyébként heti rendszerességgel beszélek. Fölvívom, mint a Jenő bácsi annak idején engem. *Az utolsó tanú* címmel elkezdtem neki írni egy esszét is. A Saul nélkül ebbe se fogtam volna bele.

Röhrig Géza: Az utolsó tanú esszé, részlet

Mdá zot ászá Elokim lánú, kérdik József fivérei a Tórában. Mit tett velünk az Örökkévaló, kérdjük Auschwitz után mi is. A prófétai korszak lezárultával nincs erre a kérdésre helytálló felelet. Annyi bizonyos csupán: sem hallgatni, sem beszélni nem lehet a soáról.

Via negativa definíciók egész sorával élhetnénk. Az ugyanis pontosan meghatározható, hogy mi nem történt. Elfogadhatatlan például minden teleologikus holokausztértelmezés, mely egy elegáns mozdulattal ikresíti 1944-et 1948-cal. Egyfelől őszintén meggyászolják a holokauszt áldozatait e teória hívei, másfelől azonban mégiscsak eszközként tekintenek rájuk mint azon rendkívüli, ám üdvtörténetükbe hézagmentesen illeszkedő esemény áldozataira, melynek - szerintük - közvetlen folyományaként jött létre Izrael. Kétségtelen, a soá adta a végső lökést az erkölcsi válságukkal küzdő európai népeknek egy zsidó nemzetállam támogatásához. Úgy és akkor biztos nem születhetett volna meg Izrael a soá nélkül. Az embernek óhatatlanul is az az érzése ugyanakkor, mintha az ezen értelmezést vallók, retrospektíve csupán, de valahol mégiscsak elfogadnák, igazoltnak látnák Auschwitzot. A hatmillió mártír, érvelnek, így nem öletett le hiába, hisz áldozatuk nélkül nem teljedhetett volna be a tórai prófécia: a szétszóratásból ím ismét hazatalált a szövetség népe.

Ezen eszkatologikus, instrumentalista fölfogást az a fajta kulturális távolság kódolja, amiről Rastignac és Bianchon csevegnek a Luxemburg Kert egy padján a Goriot apóban. A beszélgetés akörül forog, vajon bűn volna-e jó pénzért eltenni láb alól egy általuk sosem látott kínai mandarint, ha pusztán gondolattal is gyilkolni lehetne. Ugyane kérdés persze föl sem merülhetne egy megbecsült párizsi citoyennel kapcsolatban!

Hasonló érzékletlenségről árulkodik, ha valaki engedve a csábító szekvencialitásnak, 1944 és 1948 kalendáriumi közelségének, mintegy szimmetriába állítja e két évszámot, a holokausztot mint sebet és a Zsidó Államot mint az érte kapott isteni kárpótlást. A történetek efféle összekapcsolása jó esetben pusztán a tények hanyag és felületes olvasata, rossz esetben viszont nagyon is átgondolt ideológia. Zavartan lépek hátra ilyenkor, s tarkóm vakarogva valami olyasfélét motyogok, hogy „Ebben sajnos nem tudunk egyetérteni. Még ha valóban így volna ugyanis, kvittek azért akkor sem lennének a Jóistennel. A soá monumentalitása és bestialitása egyként zárja ki ezt. Népe több mint egyharmadának kiirtása árán, sértődés nem essék, de nekem nem kell még az Ígélet Földje sem.”

Kétségtelen, a Jeruzsálem játszóterein szaladgáló pajeszos gyerekek látványa nyújt némi vigaszt a túlélőknek, többek közt annak a másfél milliónak is, aki Izraelben

találta meg új hazáját. Ám 1944 és 1948 ettől még diametrális ellenpólusai maradnak egymásnak, e két fenomen történelmi és teológiai viszonyát merő kauzalitással butítani par excellence blaszfémia. Izrael Állam létrejöttének csodaszerű voltát örökre kiemelik majd a háttérben szinte még ki sem hűlt kémények. Ezzel együtt, minden porcikámmal tiltakozom az ellen a hangzatos, ám sematikus interpretáció ellen, mely e két, Jókai kedves szavával élve, lélekfordító esztendőt, egymást feltételeiként rendezí párba, megkérdőjelezhetetlen axiómaként állítva, hogy ha nincs holokauszt nincs Izrael sem, illetve ha nincs Izrael akkor bármikor itt a következő holokauszt.

Hiába ugyanaz a nép a főszereplője, s hiába választja el csupán néhány esztendő e két mérföldkövet, 1944 és 1948 két teljesen más gyökerű jelenség, minek következtében a fenti állítás is pont fordítva érvényes: Auschwitzot nem írja jóvá Jeruzsálem, és a zsidók háromézer éves Szent Városukhoz való jogának sincs a világon semmi szüksége Auschwitzra. Talmudi forrásul ehhez lásd azon szövegheleket, ahol a bölcsek a megváltást nem föltétlen csak egy apokalipszis keretében látják megvalósíthatónak.

Nem, az áldozatok föltámadásáig nincs az az isteni kegy, mely kárpótlásul szolgálhat ennyi lélek lemészárlására. Auschwitz nem *tikkun* (gyógyír – a szerk.) semmire és Auschwitzra sem *tikkun* semmi. Jólesőek, ám súlyosan felelőtlenek is tehát azon nagyszámú homiliák, melyek szerint a nehezen voltaképp túlvagyunk, a soá a messiási vajúdás tolófajdalmainak volt a legszörnyebbike, ám Izraellel immár végleg átbillentünk a megváltás hajnalába. Nem ez utóbbit vonom kétségbe, bár néha ezt is megtenném, a kijelentés első fele megengedhetetlen. Auschwitz nem afféle zsidó golgota. Aki a holokausztról ki meri jelenteni, hogy azzal az őshazára és/vagy a végső megváltásra szóló jegyünk vételárát fizettük be, az bármire, de tényleg bármire képes. A krematóriumok emberszagát Istennek tetsző illatként beállítani paganizmus. Ezért is utálom úgy a holokauszt megnevezést, mely egészen eléggő áldozatot jelent görögül.

Egyszer valaki arról faggatta Elie Wieselt, volt-e a történelemben értelme Auschwitznak. Ő egy kis töprengés után megadta a kérdésre az egyedüli lehetséges választ: Remélem nem. Az Örökkévaló nézőpontjából persze biztosan más a helyzet, ám a mi süket és sötét vilóságunkból szemlélve minden magyarázat mélyen erkölcstelen. Kafka mondotta: a világ jóságát csak onnan látni, ahonnan teremteték.

Nincs válasz. Ezt, ha egyébként nem, Jób könyvéből végérvényesen megtanulhattuk. Jób, a szenvedő ember, ki hét fiát és három lányát veszítette el egyszerre, fájó kelésekkel testén harmincvalahány fejezeten át öklét rázva ostromolja az eget miértjeivel. Az Örökkévaló hallgat, hogy aztán a könyv utolsó fejezetében költői kérdések egész zuhatagával oktassa ki, tegye helyére szegény Jóbot. Isten végül megszólal a forgószélből Jóbnak. Megszólal, de választ nem ad a történetekre. Jób mégis megnyugszik, mint egy csecsemő, ha ölbe vették. Pedig csak annyit mondott neki az Úr: én végtelen vagyok, te meg véges, ergo a gondolataimhoz nem érsz föl, azokat föl soha nem foghatod. Ilyenek vagyunk. Az ember sokkal inkább a jelenlétét akarja Istennek, mint a válaszait, hisz ki hitelesíthetné a válaszait, ha Ő maga nincs jelen.

Georges Didi-Huberman

Saul fia egy szörnyeteg

A jelentős francia filozófus és művészettörténész, Georges Didi-Huberman 2015 augusztusában egy 25 oldalas esszélevelet írt Nemes Jeles Lászlónak, a Saul fia rendezőjének. A Sortir du noir magyarul *Túl a feketén* címmel jelenik meg a Jelenkor Kiadó gondozásában, Forgách András fordításában. A gyönyörű és fontos elemzés közelebb visz a cannes-i nagydíjas, Oscar-várományos film megértéséhez.

SZÖVEG: APRÓ ANNAMÁRIA | **KÉP:** MUSEU D'ART CONTEMPORANI DE BARCELONA (FLICKR, CC BY 2.0)

CÍMKE: HOLOKAUSZT, PSZICHOANALÍZIS, SÖTÉTSÉG, KISZOLGÁLTATOTTSÁG

„AZ Ön filmje, a Saul fia, egy szörnyeteg. Szükséges, koherens, áldásos, ártatlan szörnyeteg” – írja esszélevele erős felütésében Georges Didi-Huberman, Adorno-díjas filozófus, a párizsi Társadalomtudományi Egyetem (École des Hautes Études en Sciences Sociales – EHESS) professzora, a Pompidou Központ művészeti tanácsának tagja. Didi-Huberman fő kutatási területe a kép esztétikája és a képelmélet, ezen belül pedig a történeti képtudomány, az ikonográfiai hagyomány alkalmazhatósága, a képi fordulat, a művészettörténet és művészettudomány módszertana. Képelemzési metódusa a pszichoanalízis eszközeire épül, de nyit a filozófia, művészettörténet és képzőművészet felé is. Neve megkerülhetetlen a képelmélettel kapcsolatban, könyvei jelentősen formálták a művészettörténeti közbeszédet a kilencvenes évektől kezdve. Egyik, azóta klasszikussá vált művét a hisztéria ikonográfiájáról írta, mely könyvben a pszichoanalízis és a kép viszonyát boncolja a legnagyobb francia elmegyógyintézet, a Salpêtrière-ben készült fényképek alapján.

Georges Didi-Huberman és Nemes Jeles László filmje közötti legszorosabb kapcsolat szintén a fotográfia, a képek világa. Didi-Huberman a kétezres évek elején írt egy tanulmányt arról a négy ritka fotóról, amelyeket egy zsidó fogvatartó készített Auschwitzban (Images malgré tout, [Képek mindennek ellenére], Paris, Les Éditions de Minuit, 2003.). Az Alberto Errera Sonderkommandó-tag által készített fotográfiák nagy hatással voltak mind Didi-Hubermanra, mind Nemes Jelesre.

„Ön, a képek embereként, nem maradhatott közömbös e fotográfiák – mégoly törékeny – hatalmával szemben. Föltételezem, Ön is föltette magának a kérdést: hogy a helyzet minden borzalma ellenére (egyrészt a Sonderkommando által a gázkamrákból nemrég kicipelt holttestek égnek a gödrökben a szabad ég alatt, másrészt meztelen nőket lökdösnek a halálba, a következő tömeges elgázosítás felé), a lehető leggyorsabban hozott döntés pillanatában (megszervezni, hogy ennek képi nyoma maradjon), és a kép elkészítésével együtt járó veszély ellenére (hogyan volt képes annak a halálos fenyegetésnek az árnyékában, hogy az SS

TÚL A FEKETÉN

Georges Didi-Huberman

JELENKOR 52 1999

észreveheti, kivenni zsebéből a fényképezőgépet, a szemé elé emelni, és képpé komponálni ezt a poklot?) – miként lehet fölbecsülni egyáltalán, hogy mindez képeken jelenik meg, vagyis egy parányi kontaktmásolat fennmaradt négy fotográfiájának a felszínén? Részleges lenyomat, hiányos és igen szegényes. De megdöbbentő, fölbecsülhetetlen lenyomat.”

Didi-Huberman esszéje középpontjában a feketeség-sötétség motívuma áll, melyhez időről-időre visszatér. A komplex szimbólum a mesterien felépített, érzéketlen elemzésben egyszerre kapcsolódik Adorno „Schwarz” fogalmához, illetve a „fekete lyuk” képzetéhez, a halálhoz és a fény-árnyék viszonyához, de a moztiterem sötétjéhez is. Didi-Huberman szerint Nemes Jeles filmje nem radikális fekete, épp hogy világosságot derít egy náci halálgyár működésére, amelyet nézve sokszor inkább becsukná a szemét a ▶

Habár az Ön által használt forrásokat ismertem, filmjének képei és sikolyai mégis kiszolgáltatottá tettek, tudásom nem védett meg tőlük.

történelem egyik alaptörténetének, Mózes elbeszélésének kegyetlen, fordított változata: egy megfulladó halott gyermek, szemben a vízből kimentett élő gyermekkel; egy egész nép valódi, történelmi halála, szemben ugyanennek a népnek a bibliai, mitikus születésével.”

A történetben azonban ha vannak is csodák, azok nagyon rosszul végződnek, a csodák maguk is halálra vannak ítélve. A csodával kezdődő elbeszélés (a fiú túléli a gázkamrát) azonnali gesztussal varázstalanítva van, hiszen az orvos nem hagyja életben az egyszer már megmenekült fiút. A keretes szerkezetű történetben a megmenekülés képét szintén egy fiúgyermek érkezése kíséri, de a csoda azonnal saját maga cáfolatává válik, hiszen pont ez a fiú vezeti az SS-tiszteket a szökevények rejtékhelyére.

Didi-Huberman esszélevelét azzal zárja, hogy a *Saul fia* dokumentarista jellege ellenére mégsem a birkenaui Sonderkommando történelmi rekonstrukciója, hanem egy mozgóképi mese, mellyel Nemes-Jeles létrehozhatta a „dokumentarista mese” műfaját a mozi történetében. A *Saul fiának* példaértéke pedig abban rejlik, hogy az elbeszélés a benne működő kegyetlenséggel, a haláltábor kegyetlenségével minden ízében szembe forduló helyzetet tudott teremteni, amelyben létezik egy gyermek, pedig már halott. **K**

néző, maradna a sötétben a fény helyett. „Az Ön története (fikciója) kilép a sötétebből: maga »hordozza« a titkot, de csak azért, hogy fényre hozza” – írja Didi-Huberman, majd később hozzáteszi, Nemes-Jeles nem csak hogy nem választotta a radikális feketét és radikális csöndet, de filmje rettentően tisztátlan, hangos és színes, Auschwitz egy színes pokol. Az esszé címének tükörfordítása „Ki a sötétebből”, melyet Forgách András értő fordításában inkább „Túl a feketén”-re változtatott, hangsúlyozva a fekete mint szimbólum szerepét a szövegben.

Didi-Huberman azt is megpróbálja megfejtetni, mennyire tekinthető fikciónak a *Saul fia*, amelynek alapja a történelmi realitás, és ahogy a filozófus írja, nincs ennek a filmnek egyetlen beállítása, ami ne lenne alátámasztva, amit ne közvetlen forrásokból, a tanúságtételekből merítettek volna. A francia filozófus úgy véli, sokkal nehezebb egy valaha tényleg

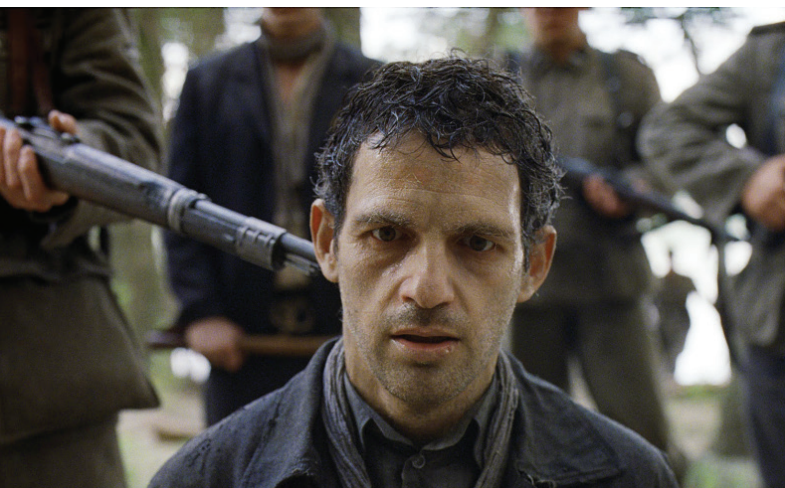
képei nem nagy ívű festmények, hanem pánikképek.

Didi-Huberman a film fő cselekményszálának elemzésekor arra a következtetésre jut, hogy ebben a kontextusban a kilépés a feketeségből Saul számára azt jelenti, hogy bármi áron, de megkísérli megmenteni a halott gyermeket attól, hogy felboncolják, a krematóriumban elégessék. „A kilépés a feketeségből itt a halál nemlétezésével szembeni ellenállás: ebből ered a rítus, a megfelelő ima, egy rabbi és mindenekfelett a méltó temetés követelése, s történik mindez azért, hogy a halott létezzen.” Didi-Huberman esszéjének ezen pontján jut el oda, hogy kimondja: Saul úgy jelenik meg, mint a legősibb mesék értelmében vett szereplő, a történet pedig maga is a meséhez áll a legközelebb. Az elbeszélés erejét pont a valóságérthetlensége és Saul figurájának irodalmisága adja: a hős ezer halott között egyetlenegyét kutat, az élő

helyett egy halottat akar megmenteni, ez egyetlen célja, ez a gesztus viszont emberségének legfontosabb képe, melyért paradoxon módon életeket – a saját és mások életét is – áldozna. Saul egy örült ügy rendíthetetlen hőse lesz, aki addigi passzivitását megtörve szembeszegül a

haláltábor világával. Ez pedig Didi-Huberman szerint nemcsak az ellenállás egy különálló útja, de a lehető legrettenthetlenebb gesztus, mivel végső soron az egész világ ellene szegül a szándékának, és nem érti senki, miért fontos eltemetni a halott fiút, aki nagy valószínűség szerint nem is Saul fia. Saul egy ponton ki is mondja a filmben: „Már rég halottak vagyunk”, a reményvesztett hős az általa már halálán túlínak tekintett gesztusban, a temetés rítusában talál egyedül kapaszkodót. De akárcsak Orfeusz, Saul is elbukik, mikor megpróbálja megmenteni a pokolba leszállva a halott gyermeket. Didi-Huberman esszéjének csúcspontja az, mikor a halott gyermek elvesztéséről, vízbe süllyedéséről és a misszió kudarcáról ír:

„Az ember e képet látva hirtelen arra gondol, hogy ez nem más, mint a zsidó

létezett poklot ábrázolni, mint egy képzeletbelit, a *Saul fia* pedig vizuálisan szembefordul ugyanazzal a realizmussal, amit a rendező a lehető leggondosabban előkészít. Míg a korábban készült holokausztfilmek nagyszabású panorámaképekkel operálnak, „az őrtornyokban tartózkodó SS-katona” látószögéből mutatják a haláltábort, addig Nemes-Jeles egy radikálisan új nézőpontot keresett, az ember magasságából és emberi távolságból mutatja be a borzalmakat, melyek egybefolyva, a nézőt körülvevően jelennek meg, hol elmosódva, hol metszően élesen, de állandó sietségben és kapkodásban. Épp ezért a *Saul fiának* kamera mozgását úgy tervezték Didi-Huberman szerint, hogy a félelmet kövesse a maga útján, ezért pedig az alkotók lemondtak a tablóképesztétikáról, a fix kameraállásokról, mint amilyeneket például a *Schindler listájában* láthatunk. A *Saul fia*

Túl a feketén

Levél Nemes Lászlóhoz, a Saul fia rendezőjéhez (részlet)

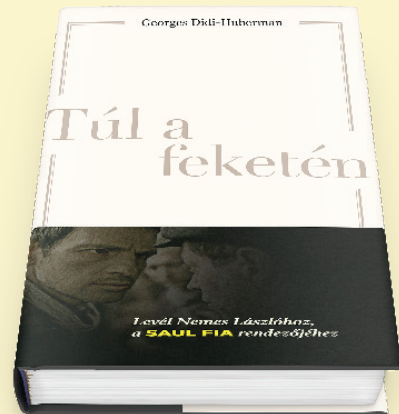
Párizs, 2015. augusztus 24-én

Kedves Nemes László!

AZ Ön filmje, a Saul fia, egy szörnyeteg. Szükséges, koherens, áldásos, ártatlan szörnyeteg. Magas esztétikai tét és rendkívül kockázatos narratíva eredménye. Hogyan is ne lenne szörnyeteg egy olyan film, amelynek az a nagyon is valóságos Behemót a tárgya, ami az Auschwitz-Birkenau tábor megsemmisítőgépezete volt 1944-ben, ha tekintetbe vesszük azokat a történeteket, melyekkel hétről hétre a „fikció” elnevezés alatt szembesülünk a mozikban. Vajon az Ön filmje különbözik-e a fikciótól? Bizonyos, hogy nem. De az Öné olyan fikció, amelyet összehangoltak, alázattal és vakmerően, a tárgyát képező nagyon sajátos történelmi realitással. Ebből fakad a vele való szembesülés megpróbáltatása. A sötét moziteremben, a vetítés alatt néha kifejezetten arra vágytam, nem arra, hogy behunyjam a szemem, de arra, hogy mindaz, amire Ön világosságot derít a filmben, ha csak egy rövid időre is, de visszamerüljön a feketeségbe. Hogy maga a film hunyja be a szemét (ami meg is történik olykor). Mintha ez a feketeség, az iszonyat közepén, lélegzetvételnyi teret adna, hagyná, hogy levegőhöz jussak két beállítás

között, a lélegzetet elakasztó filmet nézve. Mert micsoda megpróbáltatás ez a világosság! Micsoda megpróbáltatás a képek nyüzsgő áradata, továbbá az elbeszélésnek ritmust adó hangok szüntelen pokla! Milyen szükséges és termékeny próbatétel!

Mint annyian, én is bizonyos előismeretekkel léptem a sötét moziterembe – nem vitás, meglehetősen hézagos ismeretekkel: ez sokunk osztályrésze –, ami a náci halálgárral kapcsolatos tudást, az Ön (filmes) története (történelmi) történetét illeti, különös tekintettel a szerepre, amelyet a zsidó rabokból létrehozott sajátos csoport, a Sonderkommando tagjai játszottak, akiknek rémületes munkáját az Ön filmje elején szikáran foglalja össze egy felirat, mely őket a Geheimnisträger, „a titkok hordozói”, szóval írja le. Az Ön története (fikciója) kilép a sötétből: maga „hordozza” a titkot, de csak azért, hogy fényre hozza. Elejétől végig az auschwitz-birkenau-i Sonderkommando tagjai pokoli sorsának szenteli figyelmét: nincs ennek a filmnek egyetlen beállítása, ami ne lenne alátámasztva, amit ne közvetlen forrásokból, a tanúságtételekből merítettek volna, kezdve a rendkívüli, titkos kéziratokkal, amelyeket, mint mondja, Ön a Revue d'histoire de

la Shoah 2001-es különkiadásában fedezett föl, ahol Hangok a hamu alól címmel jelentek meg.

Habár az Ön által használt forrásokat ismertem, filmjének képei és sikolyai mégis kiszolgáltatottá tettek, tudásom nem védett meg tőlük. Többféleképpen is torkon ragadtak. Mindenekelőtt, ezt be kell vallanom Önnek, mintha szembetaláltam volna magam legrégibb és legkínosabb rémálmaimmal. Nem volt bennük semmi személyes: a rémálmok hatalma abban áll, hogy fölfednek valamit a valóság szerkezetéből, a mozi hatalma pedig abban, hogy fölfedi a rémálmok szerkezetét, amelyek át- meg átszövik a valóságot. Önkéntelenül eszembe jutnak a helyzetek, amelyek az Ön által elmondott valóságot alkotják – és amelyekről mindenekelőtt olyan túlélők tanúskodnak, mint Filip Müller vagy Primo Levi –, helyzetek, amelyekben senki számára nincs megállás, és amelyekben minden életenergia, minden lelemény, ravaszság, elhatározás, konokság, a legvalószínűtlenebb alkalmak megragadásának képessége, valóban, mindez egyenes úton vezet a halálos ítélet felé.

Georges Didi-Huberman

A költő és prózaíró Pilinszky János a hétköznapiakban

Gyermeklelkű zseni, akire nem lehetett haragudni

SZÖVEG: SZEKERES DÓRA | KÉP: SIDÓ ANNA, PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

CÍMKE: TÉPELŐDŐ ZSENI, PRÓZA, RENDSZER, BAGETT

Milyen ember volt Pilinszky? – járt a fejemben a banálisnak tűnő kérdés, miközben olvastam, faltam vagy éppen lassan, tűnődve boncolgattam a verseit és a kevésbé ismert szépprózai szövegeit, amelyeket nemrég adott ki újra a Magvető.

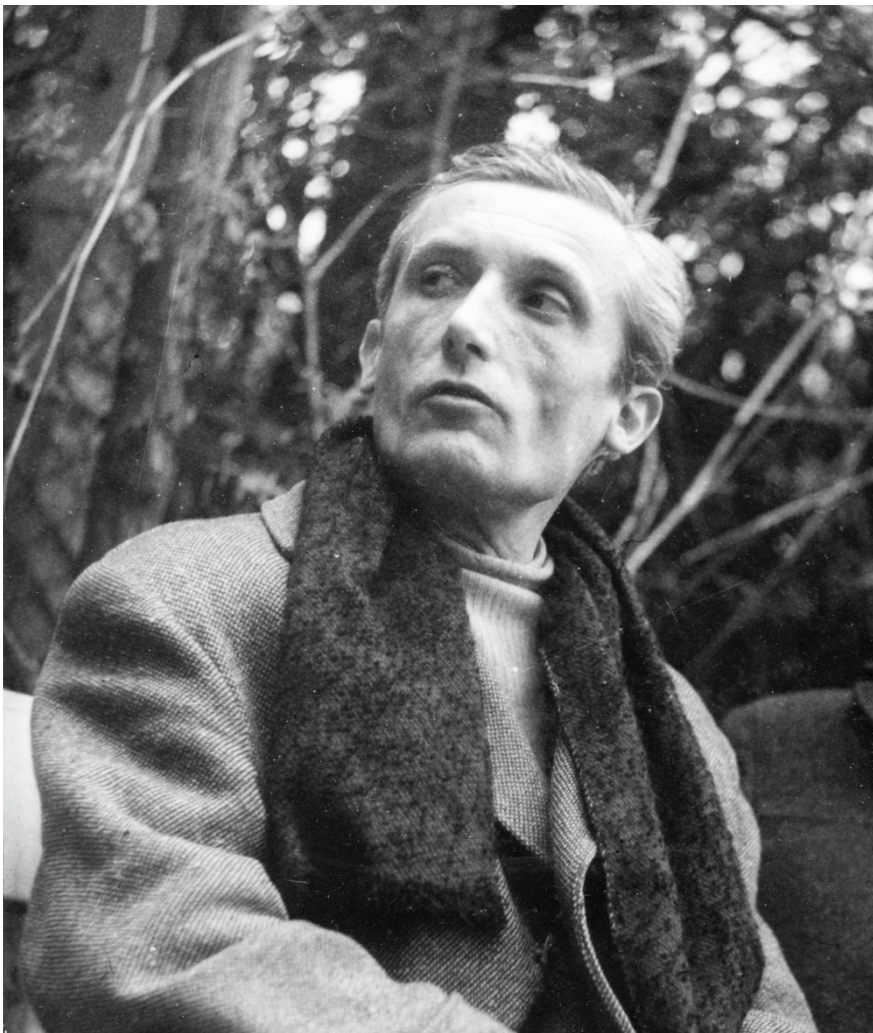
Mogorva volt? Megközelíthetetlenül furcsa vagy éppenséggel gyermekien közvetlen? A nagy formátumú alkotók – különösképpen az olyan megragadó karizmával rendelkező zsenik, mint amilyen Pilinszky is volt – életútjára és személyiségére mindig is kíváncsiak voltak az olvasók, még akkor is, ha belátjuk, hogy műveiket tőlük függetlenül, a maguk teljességében kell vizsgálni, élvezni és értelmezni.

De mégis, az 1981-ben elhunyt költő ennyi évtized távlatából is elevenül, lebilincselően szól hozzánk a fennmaradt felvételeken, meg akarjuk hát fejteni a titkát. Szerencsére a közelmúltban napvilágot látott több olyan beszélgetés is, amelyben a hozzá közel álló barátok és egyik volt szerelme, Jutta Scherrer meséltek hosszan a költőről és együtt, egymás közelében töltött éveikről. Mispál Attila és Kirilla Teréz egy Pilinszkyról szóló, egyelőre el nem készült dokumen-

tumfilmhez interjúzott, ezek között több megjelent a Literán, a Kortárs Online-on és az Irodalmi Jelenben is, ezek megismerésével ténylegesen közelebb juthatunk a szerző több írásának megértéséhez. Sőt azt is ki merem jelteni, hogy a *Széppróza* című kötetet, amelyben az olvasók többsége által nem vagy csak alig ismert szövegek vannak, akkor élvezhetjük igazán, ha ismerjük keletkezésük történetét. Az elemelt, sokszor már-már nehézkesen olvasható vagy műfajukból adódóan (forgatókönyv, dráma) nyomtatásban kevésbé erős alkotások sokkal érdekesebbek, ha tudjuk, kinek, minek az ihletésére, hogyan írta őket a szerző.

Pilinszky összegyűjtött szépprózai és színpadi írásait már 1984-ben, három évvel a költő halála után kiadták Jelenits István szerkesztésében. Az akkor összegyűjtött szövegek nagy része maig változatlan formában olvasható, ám időről időre szükségszerűvé vált újrendezni ezeket, sőt az élet úgy hozta, hogy a hagyatékból, barátoknál és rokonoknál fellelt kéziratokból újabb művek kerültek elő, így a nyolcvanas évek eleje óta

többször újra kiadták a kötetet. 1993-ban a Pilinszky-hagyaték gondozója, Hafner Zoltán szerkesztésében jelent meg a címében azóta sem változott *Széppróza* a Századvég kiadónál. Ám már három évvel később, 1996-ban szükségessé vált egy következő kiadás, mivel a hagyatékból időközben előkerült a *KZ-oratórium* című mű. Ez a kibővített kiadás lett az alapja a 2015-ben a Magvetőnél megjelent kötetnek, és bár szinte mindenben megegyezik a korábbival, több nyomos érv is szólt a kiadás mellett. Egyrészt Pilinszkyt újra és újra fontos kiadni, már csak a kiadó által idén indított Pilinszky-sorozat okán is. Másrészt köszönhetően Pilinszky sajátos munkastílusának, a hagyatéki anyag és a végül nyomtatásban megjelent szövegek összevetéséből maig történtek apróbb változtatások az alkotásokban. „A költő ugyanis nem őrizte meg kéziratos fogalmazványait, vagy azok tisztázatait. Gépiraton is csak rendszerint az első, elküldendő példányon végezte el utólag a kézírásos javításokat, és a nála maradó másod- vagy harmadpéldányra már nem vezette át őket” – írja Hafner Zoltán a kötet utószavában. A barátoknál,

**Pilinszky
soraí újra és
újra
megragadnak
minket,
szemünk
bele-belekap
egy-egy
részletbe, és a
szöveg már
vissz is
magával.**

rokonoknál fellelhető kéziratok és a nyomtatásban megjelent szövegek között akadnak különbségek, még ha azok csak a bogarászni vágyók számára lehetnek érdekesek.

Főleg, ha hozzájuk képzeljük magát a szerzőt, amint ezeken a szövegeken dolgozik. Ahogy Jutta Scherrer elmondja a vele készült interjúban, Pilinszkyvel nem volt könnyű a mindennapi élet. A költő és az egyetemi tanárként dolgozó szlavista kutató 1970-ben ismerkedtek meg, kapcsolatuk 1976-ig tartott. Ez idő alatt hol Párizsban Juttánál éltek együtt, hol Jutta látogatta meg a költőt Magyarországon. Párizsban olyannyira kicsi volt Jutta lakása, hogy az asszony kibérelte a szomszéd lakást is, hogy ne zavarják egymást, amikor mindkettejüknek magányra volt szüksége. Az együttélés mégsem volt zökkenőmentes. Míg Juttának folyamatosan készülnie kellett az óráira, addig Pilinszky a kívülálló számára látszólag nem sokat csinált: egész nap ült a szobában, cigarettázott és gondolkodott. A világ hétköznapi történései nem értek el hozzá.

„A gond nem az volt, hogy sokat írtam, hanem az, hogy szinte éjt nappá téve kellett dolgoznom, hogy felkészüljek az óráimra, míg János úgymond nem csinált semmit. Egész nap ült a fotelben, elszívott napi három doboz Gauloise-t, közben meditált, gondolkozott, és olykor hónapokig nem írt egy sort sem. Aztán mégis írt valamit. Az egyetlen dolog, amit nagyjából rendszeresen csinált: az Új Embernek írt cikkeket, hogy egy kis pénzt keressen. Amikor ezeket írta, egész nap nem csinált semmit, nem olvasott, csak cigarettázott. Néha fel is voltam háborodva, mert én tevékeny ember vagyok... De aztán, amikor belefogott, akkor megszakítás nélkül írta meg a cikket, tíz perc alatt három, igen sűrű, mély gondolatokkal teli oldalt. Ő mélységesen meditatív és viszonylag kevésbé termékeny volt, de amikor írt, akkor mély gondolatokat fogalmazott meg; én pedig történésként viszonylag sokat írtam, az óráim előkészítéseként,

hetente négy-öt órát is kellett tartanom, sokat kellett bejárnom az egyetemre, tehát ez egy igen nagy különbséget jelentett köztünk.”

A történet szerint egyszer az éppen nagy munkában lévő Jutta megkérte, hogy vegyen bagettet a vacsorához, de este szomorúan látta, hogy a kenyér természetesen sehol sincs. Amikor szomorúan azt mondta Pilinszkynek, hogy „Jánoskám, neked semmi más dolgod nincs”, Pilinszky mélyen megbántódott, mert nem szerette, ha valaki azt érzékeltette vele, hogy ő nem csinál semmit.

De a maga módján Pilinszky igenis próbált kialakítani egyfajta rendszert a hétköznapijában, ahogy naplójában olvasható, például komolyan próbálta korlátozni a cigaretta- és alkoholfogyasztását is: „Juttám, már 4-5 cigaretta és egy pohár bor elég, hogy a sétát elhagyjam. Pedig pillanatnyilag a legtöbb, amit értünk tehetek, hogy minden méregtől megtisztulok.” Számolta a napi alkohol- és cigarettamennyiséget, húsz pontot adott magának arra a napra, amikor nem mérgezte magát semmivel. ►

Weiner Pál pszichiáter, akinél Pilinszky Juttával való szakítása után hónapokig Párizsban lakott, így foglalta össze, milyen is volt Pilinszky magánemberként: „János a barátjának tekintett engem, de ez közeli viszonyoknak nem volt nevezhető, mert nem volt igazán szimmetrikus. Annál sokkal jobban tiszteltem őt, minthogy megpróbáltam volna barátságba vonni, nem terheltem a saját problémáimmal. Viszont ő is figyelmes volt a maga módján. Egyszer például az volt a benyomása, hogy túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítok az ételnek. Akkor azt mondtam neki, hogy a buddhizmusnál az evésen keresztül is el lehet jutni a nirvánába. Mire azt válaszolta: »Pali-kám, ezt ne tegyed«. Az ember ugyanis rengeteget kapott tőle állandó jelleggel. Szó sem volt arról, hogy úgy éreztem volna, kihasznál engem. (...) Nem volt olyan benyomásom, hogy foglalkozott volna az emberek személyes problémáival. Ő tulajdonképpen a legmagasabb nívón tette fel a kérdéseit, és nem az emberek személyes nyomorával volt elfoglalva. János nem volt nagy jövedő, nem foglalkozott másokkal, de saját magán keresztül a legkomolyabb problémákkal foglalkozott. (...)» Egy érzékeny, tépelődő, valamilyen módon örökké magányos, gyermeki lélekkel megáldott zseni volt, akire egyszerűen nem lehetett haragudni.

De mégis, miért nem lett Pilinszky szépprózai munkássága a szélesebb közönség számára is ismert? Az ok nem a

művek minőségéből adódik. Sokkal inkább töredékesek voltunk, kísérletező és nyomtatásban kevésbé élvezetes olvashatóságuk miatt van így. Ilyen, a műfajok határán billegő, hézagos vagy színpadon sokkal erőteljesebben működő szöveg a *KZ-oratórium* is, amely a holokauszt témáját feldolgozó, megrendítő, a befogadhatatlan és megörökíthetetlen borzalom bemutatására és rekonstruálására tesz majd hogyanem lehetetlen kísérletet.

Mégis, Pilinszky sorai újra és újra megragadnak minket, szemünk bele-belekap egy-egy részletbe, és a szöveg már visz is magával. A jelenetek megelevenednek előttünk, és ha vesszük a fáradságot, hogy az igen részletes jegyzetapparátust is fellapozzuk a kötet végén, olyan fontos kiegészítéseket találunk, amelyek még jobban segítik a szövegek értelmezését.

A plusz információk a szöveg olvasása után gazdagítják a megértést, hiszen például a *Gyerekek és katonák* című színmű esetében számos olyan részlet derül ki, amelyről egyébként se lenne tudomásunk. Olvashatjuk például annak a hangfelvételnek a leiratát, amelyen 1972. október 18-án a Kassák Lajos Művelődési Házban egy irodalmi esten először olvassa fel drámáját, amihez egy kis bevezetőt is intéz, és máris kiderül, mennyire függött Pilinszky az értő közönség véleményétől.

„Lényegében két nap alatt írtam. [...] Irtóztató szükségem van az érzékenységre, ezen túl a kritikájukra. [...] Kitaláltam, hogy Uram Isten, ha egyszer előadnák ezt a darabot, akkor meg kéne jelennem a függöny előtt, és én azt nem szeretem. Ezért választottam egy olyan megoldást, hogy maszkban jövök elő, és úgy fogok majd meghajolni.”

Ezzel vezeti fel a szerző a szövegét, majd egy olyan, a hagyatékából előkerült levelet is olvashatunk, amelyben Pilinszky művének jövőbeli esetleges rendezőjéhez írt, és amelyben pontos utasításokat, ötleteket ad arra, hogyan is képzelte el a darab megvalósítását. „Az első és a harmadik fölvonást nagy, ólomkockákra osztott üvegablak (üvegfal) mögött kellene játszani (talán túl költséges megoldás?), s így a színészek szövegét nem szájukból, hanem hangszórók segítségével a nézőtér különböző sarkaiból (a székek alól?) hallanánk. (...) A darabot lassan, kényelmesen kell előadni. Nem froppirozó színház ez.”

Hasonlóan érdekes olvasmányélmény a *Beszélgetések Sheryl Suttonnal* című, műfajilag majdnem meghatározhatatlan, a költő által a „párbeszéd regényének” nevezett, 1977-ben külön kötetben is megjelent írása. A kéziratot egyébként Pilinszky utótag keresztlányának, Maár Teréznek ajándékozta az alábbi dedikáció kíséretében: „Édes kis Terézkémnek. / Egyszer – talán hasznát is veszed, ha én már nem leszek. Legszívesebben ellopnlák, ha Marit nem szeretném mindenkinél jobban. / Jancsi / (Keresztapád) / Ui.: A kézirat zavaros, de talán annál érdekesebb.”

A történet a valóság és a fikció határán mozgó varázslatos szöveg, egy különleges beszélgetés leírása, amely egy csodálatos találkozást örökít meg, amely lehet, hogy a leírt formában a valóságban soha meg sem történt. Pilinszky 1973-ban Párizsban találkozott a legendás színházi rendező, Robert Wilson darabjában játszó fekete színésznővel, Sheryl Suttonnal. Elvileg a többórás beszélgetésükből alkotta meg a kötetet, amely a világ két egymástól távoli pontjáról származó, de mégis rendkívül hasonló művész eszmecsereje költészetről, művészetéről, színházról, útkeresésről, avantgarde-ről, kísérletezésről. És mi történhetett a valóságban? Tényleg volt ilyen eszmecsere? Nem nagyon valószínű. Nemcsak a két művész között fennálló nyelvi korlátok miatt, hanem azért is, mert a Pilinszkyhez közel állók elmondása szerint a költő és a színész nem nagyon beszélt egymással még akkor se, ha találkoztak. Sokkal valószínűbb, hogy az a bizonyos „beszélgetés”, amely az alapját adta a kötetnek Pilinszky és Gát János képzőművész között zajlott le. A ma New Yorkban galériát üzemeltető Gát akkoriban szintén Párizsban élt, és Robert Wilson színészköréhez tartozott, később feleségül is vette Sheryl Shuttont. Gát elmondása szerint Pilinszky és Sheryl nem is találkoztak, Pilinszky eszmefuttatásait valójában ő hallgatta. Ennek látszólag ellent mond Jutta Scherrer, aki a vele készült interjúban említi, hogy Pilinszkyt annyira lenyűgözte a színésznő, hogy maga Jutta is azt remélte, szakítása után majd ő lesz az, aki a helyébe lép. De a rajongás és a figyelem, illetve a törődés és az érdeklődés Pilinszky-nél nem voltak egymásnak megfeleltethető fogalmak, amire Weiner Pál hozott egy példát: Pilinszky egy Wilsonról írt hosszú esszén dolgozott, amikor Weiner felajánlotta, hogy összehozza a rendezővel, de a költő csak annyit kérdezett, „Minek?”. **K**

„Persze azt még egy világvégekor is nehéz elhinni, hogy a világnak vége van”

Kőrösi Zoltán (1962 – 2016)

SZÖVEG: VALUSKA LÁSZLÓ | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: HALÁL, APOKALIPSZIS, BUDAPEST, ANGYALOK

És disznóság, hogy a világnak egyáltalán van eleje és vége is, ráadásul akkor és úgy, amikor az a világ kénye és kedve szerint történik, mármint a világ természete és saját törvényei szerint. Soha nem akkor, amikor az emberek számítanának rá, s főleg nem akkor, amikor kiszámolják, hogy vége kell hogy legyen” - írja utolsó könyvében a 2016. február 5-én szívinfarktusból elhunyt Kőrösi Zoltán, a *Szívlekvár*, a *Milyen egy női mell?*, a *Budapest, nőváros* írója. Halála előtt adta le kiadójának *Az ítéletidő* című apokaliptikus fantasyregényét. Úgy terveztük, hogy a *Sorvezető* című rovatunkban kérdezzük Kőrösit az első könyvéről, az 1993-as *Felrombolásról*, de úgy alakult, hogy az utolsó könyvéről kell írunk, aminek egyik keserű konklúziója, hogy „a boldogság csak a múltban létezik, mi több, ott is csupán a képzelet utólagos teremtménye” (139.).

Az Angyal utca és a Mester utca sűrűjében senki nem számított arra, hogy a világnak vége lehet, de a reggeli megszokásokat felülírta, hogy váratlanul egy óriási Tölcsér nyílt a földben rögtön az elviselhetetlen szarszag és csötörés után. A Tölcsér beszippantott mindent, a remegés nem hagyott alább, a lyuk fölött fura, angyalszerű szárnyas lényeket lehetett látni, és sajnos ránézésre nincs is különbség az ördög és az angyal között, „egy angyal sokáig élhet ördöggént, s egy ördögből is lehet még angyal” (102.). Akad egy kiválasztott család, akiknek az életét lazán követjük, bár attól sem leszünk sokkal jobb hangulatúak: Borisz szülei meghalnak, nagybátyja, Robi bácsi költözik hozzá. Párosuk a túlélésre játszik, de önkéntelenül is találunk boldog pillanatokat, például a két Lili szeméjében.

Aram, enniváló nincs, az újságokat írógépen írják, a miniszterelnök szokás szerint a harcról beszél, Magyarország egy sötét lyukká válik,

ami soha többé nem lesz vonzó senki számára, és mintha a katasztrófa is a közhangulat eredménye lenne, nem egy külső erő. Az emberek viszont egymás felé fordultak, újra segíteni kezdték egymást, beszélgettek, „véggépp eltörölték a boldog unalmat, a megszokást, a hétköznapiakat” (92.). A katasztrófa nem más, mint egy tükör nemcsak a társadalom, hanem az egyén számára is: belenézünk, és meglátjuk, milyenek is vagyunk valójában: „A világnak, ennek a világnak esze ágában sincsen, hogy bármire is tanítson minket. Véleménye sincsen rólunk, és nem is érez irántunk semmit, de semmit. Mindent lehet, mindent.” (102.)

Elkerülhetetlen, hogy ne a tragikus halál nézőpontjából olvassam a regényt: „...ami a szórakozást és az idő múlását és múltatását illeti, az angyalok számára ujjpattintás csak az emberi élet, legyen benne akár sok-sok évtized, viharos szerelem vagy megszenvedett magány: Értsük így: az angyalok unatkoznak rettenetesen, de néha egy kis szórakozás enyhíti a szenvedésüket” (13-14). Kőrösi új regényében az Angyal utcai apokalipsziszt éneklí meg, aminek a vége az, hogy „Kilyukadt a térkép, és Magyarország kiesett rajta”. A szomorú világvége-mese főszereplője egy ország, egy város és egy társadalom, amire lesújt a végzet, csak a Duna partján nem kötött ki Noé bárkája, hogy egy utolsó esélyt adjon az emberek újjászületésére, mert bár behorpadt a föld, de „mind többen

számoltak be arról boldogan, hogy színes és szép álmaik vannak, még azoknak is, akik korábban soha nem álmodtak semmit” (138).

Kőrösi *Az ítéletidő*ben is kedvenc témáiról, Budapestről és Magyarországról ír, és persze a benne élő emberekről, bár soha ennyire sötét és reménytelen képet nem festett ezekről az önállóan lélegző létezőkről: „Ráadásul, miként a lakóinak, úgy a városoknak is van gyermekkoruk, fiatalságuk és érett koruk, s persze megvan a maguk története is, van eleje és van közepe, van vége is, azt már ne is emlegetjük, hogy minden történet számtalan más történetből tapad össze, minden elmesélés máris új történetet teremt, s ha felidéznek valamit, akkor új és újabb utakra kell térnünk, ha magunkkal akarjuk vinni az emlékeket, járatlan bozótokon át kell ösvényeket hasítanunk, folytonosan ráébredve, hogy nincsenek készen még azok a szavak, amelyekkel egy újabb történet kezdődhetne el, s folytonosan új szavakká vedlenek a régiek.” (6.)

AZ ÍTÉLETIDŐ
Kőrösi Zoltán

JELENKOR 216 3499

A mesékből nem lehet kinőni sosem

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA

CÍMKE: MESE, MESEÍRÓ, GYEREKKÖNYV, GYEREK, CSALÁD, EGYÜTT

A mese mindannyiunk alapélménye.

Egy olyan közeg, amelyben időről időre jó alámerülni. A mese összeköt minket azokkal, akiket a legjobban szeretünk, és egy olyan új közös világot építhetünk fel általa, amelynek ajtaja sosem zárul be – már csak azért sem, mert a történetek hallgatóiból egyszer azok mesélőivé válunk. Lehet, hogy észre sem vesszük, ám a mesék végigkísérik az egész életünket.

De milyen a jó mese? Mitől működik igazán egy mese? Milyen mesét szeretnek a gyerekek, és jó úton jár-e az a szülő, aki meg akarja óvni gyerekeit a gonosztól? És mi történik azzal a gyerekekkel, akinek teljesen kimarad az életéből a közös mese élménye? Mesepszichológusokat, meseírókat és gyerekkönyvkiadók főszerkesztőit kérdeztük a jó mese titkairól, és arról, hogy az ő életükben mit jelent a mese.

A mesék évszázadokig a felnőttek történetei voltak, a mindenki által ismert Grimm-meséket a család apraja helyett kezdetben a nagya olvasta borzongva. Hófehérke, Hamupipóke és a békakirály történetei az évszázadok során sokat szelődültek, mára pedig a gyerekirodalmi kánon kirobbanthatatlan

darabjaivá váltak. Még akkor is, ha ma már nem csak sárkányokról, hétpróbás szegénylegényekről vagy a vasorrú bábáról szólnak a mesék. Az elmúlt években hatalmas változások történtek a hazai gyerekirodalomban: valami megmozdult, a kiadók, a szerzők és az olvasók is sokkal bátrabban nyúlnak egy-egy témához, és ebből fakadóan egy-egy könyv után. Így történhetett, hogy csak a tavalyi évben több olyan kötet is megjelent, amelyek eddig gyerekkönyvekben ritkábban tárgyalt, vagy éppen tabutémákat feszegettek. Tóth Krisztina például a rákbetegségről és annak családon belüli következményeiről írt (*Anyát megoperálták*), Elekes Dóra a szülői alkoholizmusról (*A muter meg a dzsinnek*), de jelent meg könyv a kisgyerekes szülők életét megkeserítő tetvekről is (Szécsi Noémi: *Tetűmese*).

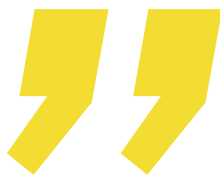
De milyen mesét szeretnek a gyerekek? Mi az, ami korosztálytól függetle-

nül lenyűgözi őket? Miért van, hogy egyes klasszikusok évtizedek múltán is frissek maradnak, és hol vannak azok a pontok, ahol a kortársak meg tudják ragadni a kicsik fantáziáját? A kilencéves Virág szerint például fontos, hogy a mese kalandos legyen, meg vicces, a főhős pedig legyen bátor. Az általunk megkérdezett meseírók és kiadók közül is többen akadtak, akik ugyancsak nagyon fontosnak tartották a humort. Both Gabi – aki a hintarablós és csupaszív lovagos történetei után tavalyi otthoni élethelyzetekbe álmódta meg Kakaókatona és Tejhercegnő meséjét – azt mondja, a jó mesébe „kell a varázslat vagy a csoda, az izgalom, és az is, hogy képesek legyünk azonosulni a főhősökkel. A jó meséből nem hiányozhat a humor, a szellem, a valóságos, izgalmas történet, a varázslat és a megnyugtató befejezés.” Nagyon fontosnak tartja a humort a Pozsonyi Pagony főszerkesztője is. Kovács Eszter kiemelte még a

gyermeki nézőpont fontosságát, hozzátevé ugyanakkor, hogy ez nem egyenlő a gyermetegséggel. „A legrosszabb, amit egy szöveg tehet, az, ha gügyög, ha a gyereket nem partnerként kezelni, hanem leereszkedik hozzá. Ebből szokott fakadni egy másik, sajnos nagyon gyakori hibája a gyerekeknek szóló szövegeknek – nevezetesen a didaxis. Isten mentsen az olyan mesétől, amiben tanítani akarják a gyereket! Egy jó mese, észrevétlenül és indirekten, amúgy is tanít, nevel, szórakoztat – csak ne dörgölje az orrunk alá, hogy így és így kell viselkedni, beszélni, élni.”

A JÓ MESE FITTYET HÁNY

Finy Petra nevéhez több olyan kötet is fűződik, ami a gyerekek életének egy-egy nehezebb szakaszára vagy momentumára reflektál, így írt már mesét az óvoda- és iskolakezdésről, arról, mi történik, ha egy családba kistestvér érkezik, vagy milyen orvosokkal találkozhatnak a kicsik, amikor megbetegszenek. Ő azt mondja, a jó mesének őszintének kell lennie: „A szimbólumok, jelképek, mesés díszletek, varázslatos szereplők lehetnek bármennyire elrugaszkodottak a valóságtól, de a mese emberi lélekről sugallt üzenete soha nem hazudhat. A gyermek akkor tud a mese hatása alá kerülni, ha az nem rajta kívül áll, hanem benne történik, az ő saját pszichéjében. Ez pedig csak akkor következhet be, ha igazat mondunk neki az emberré válásról, az embernek maradásáról”.

**A jó mese
nem
didaktikus,
hanem
anarchikus,
nem bornírt,
hanem
csillogóan
okos, nem
giccses,
hanem
öntudatlan,
és nem
ötletes,
hanem
szuggesztív.**

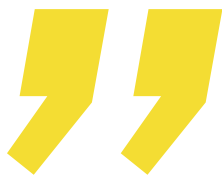
A hitelesség a mesék világában is kulcsfontosságú, még akkor is, ha az adott történet nem a valóság, hanem a fantázia birodalmában játszódik. Nincs egyetlen recept, hiszen ugyanolyan jó történet születhet egy telhetetlen hernyócska, egy öregemberrel élő macska vagy két gesztenyegyerek mindennapjaiból.

Harcos Bálint tavaly megjelent könyvei között akadt, amelynek egy csupaszín oroszlán, egy tüsszentő kislány, vagy éppen egy apává váló tigris volt a hőse. A jó mesék közé ő azokat a történeteket sorolja, amelyek világa beszippantja az olvasót vagy a hallgatót. Szerinte ezek a világok organikusak, bennük minden a saját törvényeik szerint működik, és ezeket a törvényeket nem szabad áthágni; pontosabban, teszi hozzá gyorsan, át lehet és át is kell hágni őket, de a törvényszegésnek is szükségképpen az adott mű világából kell következnie. „A jó mese nem didaktikus, hanem anarchikus, nem bornírt, hanem csillogóan okos, nem giccses, hanem öntudatlan, és nem ötletes, hanem szuggesztív. A jó mese fittyet hány, felfogat, elragad, megbaboz (hogy a kislányomat idézzem), és a szükségszerűség érzetével tölt el.”

MINDEN MI VAGYUNK

A mese szerepét nem lehet eléggé hangsúlyozni egy gyerek életében. És igazából egy felnőttben sem. Boldizsár Ildikó nemcsak írja, gyűjti és

Egy brazil szappanoperában is megtaláljuk a klasszikus mesék figuráit, legfeljebb az öreg királyt itt Señor Lopeznek hívják, a királylányt meg Manuelának.

kutatja a meséket, de hosszú évek óta foglalkozik meseterápiával is. Ő úgy véli, az ember „genetikailag kódolt történetéhséggel” születik. A mesék az értelmünkre hatnak, beindítják a képzeletet, és feszültséget, szorongást oldanak. „Mindehhez jön még a személyes sík: azokhoz a mesékhez vonzódunk leginkább, amelyekhez valamilyen formában közünk van, akár tudatos, akár tudattalan szinten.”

A mesék beépülnek a mindennapjainkba, a szórakoztatás mellett fogódzót kínálnak, és mankót nyújthatnak azokban az élethelyzetekben, melyek megbeszélésére a szülőknek esetleg nincsenek szavaik. Ahogy Balázs Eszter Anna, a Kolibri Kiadó főszerkesztője fogalmazott: „a mesék segítik megérteni a körülöttünk lévő világot, vezérfontalat nyújtanak ahhoz, hogy hány- és hányféleképpen lehet dönteni, és annak milyen következményei lehetnek.” Kádár Annamária pszichológus szerint lényegében minden mese az életünkről szól. „A mesében minden mi vagyunk: nemcsak a legkisebb királyfival, szegélylegénnyel azonosulhatunk. Az elindulás jelenti a saját komfortzónánkból való kimozdulást, a hamuban sült pogácsa az erőforrásainkat, a sárkányok nagyon gyakran belső sárkányok, a saját félelmeink, szorongásaink, kishitőségünk, amit meg kell

szelidítenünk, a segítőtársak szimbolizálják a társas kapcsolati hálónkat, a párválasztás, a királylány megtalálása a saját jobbik énrészünk megtalálását, a mesében az elérendő cél pedig az önmegvalósításunk. A mesehős utazása személyiségfejlődésünket, az önismereti utunkat is szimbolizálja.”

Gondoljon bárki bármit, a mesékből kinőni nem lehet, és ebben az általunk megkérdéztet szakértők is kivétel nélkül egyetértettek. „A felnőttek számára a mese nem pótlék, hanem tudásbázis: mindaz, amit az életről és az emberi pszichéről tudni érdemes, megtalálható a mesékben” – hangsúlyozza Boldizsár Ildikó. Kovács Eszter szerint egy irodalmi, minőségi, modern gyerekeknek szóló szöveg tud működni a felnőtteknél is, Both Gabi pedig úgy véli, az emberek történetéhsége soha nem múlik el. Hasonló véleményen van Dániel András is, aki írt már mesét elgurult üveggolyókról, egy kicsi házaspárról vagy épp kuflikról. Abszurd, a valóságot kifordító, vagy teljesen más megvilágításba helyező meséire korosztálytól függetlenül mindenki fogékony. Ő azt mondja, időről időre

még az a felnőtt is kiéli a meseszükségletét, aki azt gondolja, hogy ilyenje már rég nincs neki: „Egy brazil szappanoperában is megtaláljuk a klasszikus mesék figuráit, legfeljebb az öreg királyt itt Señor Lopeznek hívják, a királylányt meg Manuelának. Bár ezek furá, végtelenített mesék, ahol sohasem jutunk el az igazi feloldásig.”

Közhely, de attól még tény, hogy a korrall megváltozik az ember viszonya a mesékhez, és ez különösen igaz akkor, ha valaki már a saját gyerekeinek választ könyvet. Az óvatosság és a túlfeltés azonban gyakorta tévutakhoz vezet, így szülehetnek olyan könyvek, rendszerint klasszikusok újrakidásai, amelyek kifiléznek a történetet, és egyszerűen kihagyják a félelmetes részeket. De vajon jó úton jár-e az a szülő, aki meg akarja kímélni a gyereket az erőszakos jelenetektől, és egyszerűen átugorja azokat a részeket, amelyek szorongást kelthetnek benne? Boldizsár Ildikónak határozott válasza van minderre: „Nem jár jó úton. A mesék ugyanis nem a félelmetest, borzalmast akarják megmutatni, hanem az ezekből kivezető utakat. A gyerekek a történeteken keresztül megtanulhatják, hogy

bármilyen nehéz helyzetbe kerülnek, ki lehet kerülni onnan. Ráadásul érdekes módon a félelmetes jeleneteknek – épp a hozzájuk tartozó feloldás miatt – feszültségoldó hatásuk is van.” Kádár Annamária szerint tilos átkölneni a mesét: „A gyermek szimbolikus úton dolgozza fel a mesét, belső képek formájában. A sárkány pont annyira lesz félelmetes, mint amennyire a gyermek el tudja viselni.”

SEMILYEN PÓTSZERREL NEM HELYETTESÍTHETŐ

Gyerekkorban vitán felül a felnőtt a legfontosabb közvetítő: ő az, aki mesekönyvből vagy fejből, ágyba bújva vagy épp a leghelyesebb helyeken vonja be az amúgy mindenki számára nyitott mesevilágba gyereket. Balázs Eszter Anna szerint számtalan kutatás igazolja, hogy a mindennapos mesehallgatást élvező gyerekek fejlettség tekintetében akár évekkal előzik meg azokat, akik kénytelenek voltak nélkülözni a mesét. „Ennek számtalan oka van: a mesealkotási, mesemondási és egyben világértelmezési struktúrák elsajátítása, az

aktív szókincs, szövszerkezetek fejlődése, a lehetséges döntések és következmények felismerése, és nem utolsósorban a közösen töltött minőségi idő a szeretett felnőttel. Emellett a konkrét fizikai érintkezés, kontaktus is hozzájárul a gyerek egészséges fejlődéséhez.” Szintén az esti mesemondás intimitását emelte ki Boldizsár Ildikó, azt a miliőt, amely a mesehallgatás idejére szülő és gyermeke között létrejön. Sok gyerekek mégis kimarad az életéből a rendszeres közös meseolvasás. Dániel András szerint ennek valószínűleg valami jövátelhetetlen hiány lesz az eredménye: „A mesélés, az együttlétnék ez a semmihez nem hasonlító módja, a fantáziában tett közös utazás élménye – a mese felolvasásánál is, de különösen a „fejből” mesélés esetében – olyan lelki élmény a gyerekek (és persze a szülőknek is), ami semmilyen pótszerrel nem helyettesíthető.”

Akadnak persze olyanok, bár ők vannak kevesebben, akik jól jönnek ki a mesenélküliségből. Both Gabi például „sok-sok kanyar után” meseíró lett, holott közös meseélménye soha nem volt a szüleivel. „Én magam viszont rengeteget olvastam, amit otthon nem néztek jó szemmel.”

Pedig a közös meseolvasások túlmutatnak magán a történeten, és azon a világon, amely néhány percre vagy órára megteremtődik szülő és gyerek között. Kádár Annamária szerint mesehallgatás közben a gyerek nagyon intenzív belső munkát végez, hiszen elképzeli, amit hall, és „egy belső illusztrációban megrajzolja saját történetét”. Az érzelmi biztonság, az ellazulásnak köszönhetően aztán létrehozhatja a saját belső moziját: „A mesemondó szülő lelassítja, lecsendesíti a külső világot, és egy olyan teret alkot, amelyben a mesélő és mesehallgató a közösen átélt élmény során egyé válik. Ez a szülő-gyermek kapcsolat egyik fontos pillére, az erre fordított idő a későbbiekben sokszorosán megtérül. Ez lesz az alapja a későbbi bizalmas szülő-gyermek beszélgetéseknek is. Szerintem ez az egyik legfontosabb cél. Ahogy Zelk Zoltán mondja: »Elolvadt a világ, de a közepén anya ül, és ott ülök az ölében én.«” **K**

Varró Dániel

Nem való mindenkinek a költészet

SZÖVEG: FORGÁCH KINGA | KÉP: NÉMETH DÁNIEL

CÍMKE: MESE, GYEREKKÖNYV, PÓKER, AGRESSZIVITÁS

Varró Dániel szerint az idei év nagyon jónak ígérkezik, ami nem is csoda, hiszen alig múlt február, a József Attila-díjas költőnek máris van mit dedikálnia: újra megjelent a *Szívdesszert* és a *Túl a Maszat-hegyen* is, amelyhez néhány éven belül akár egy folytatást is elképzelhetőnek tart. 2016 tavaszán a gyerekek, őszén a felnőttek örülhetnek majd a szerző legújabb köteteinek. Varróval kedvenc meséiről, agresszív pókerstílusáról és jövőbeli terveiről beszélgettünk.

Több, mint tizenhárom év telt el a *Túl a Maszat-hegyen* megírása óta. Milyen változásokra számíthat az olvasó az új verziójában?

Nyilván ma egész máshogy írnám meg, de teljesen átírni nem lett volna értelme. Viszont nagyon örültem a lehetőségnek, hogy a Kolibri újra megjelentette, és emiatt hozzányúlhattam. Van egy pár apróság, amit a saját példányomban ceruzával kijavítottam magamnak, és felolvasni is úgy szoktam: egy-egy jelző, ilyesmi. Aztán a végén tizenhárom éve kicsit összecsaptam, mert nagyon gyorsan be kellett fejeznem, úgyhogy azon most viszonylag sokat változtattam. Van egy nagy csatajelenet, amiben jó pár hexameter kisímitottam, és akad egy-két látványosabb változtatás is. A főszereplő kisfiú az elején, mivel nagyon szeret focizni, azt rikkantotta, hogy „én vagyok Rivaldo”, a barátai meg azt, hogy „én meg Beckham”, „én meg Zidane”. A szerkesztőm teljes joggal megemlítette, hogy a

mai gyerekek már nem tudják, hogy kik ezek. Nyilván nem lehet majd tízévente frissíteni, de most megragadtam a lehetőséget, hogy kicseréljem őket Messire és Dzsudzsákra, akiket az én fiam is ismernek. Az epilóguson történt még egy kis alakítás, mert egy szál picit nyitva maradt, amit én nem is vettem észre magamtól. Egy kedves kislány olvasóm kérdezett rá egyszer, hogy mi lett a postás Emil bácsi sorsa, és akkor kaptam a fejemhez, hogy ő bizony ott marad a gonosz Paca cár karmai között, és sohasem tudjuk meg, hogy mi lesz vele. Erre is tettem most utalást, és belengettem egy esetleges folytatást, amiből minden részletesen ki fog derülni.

A könyvet a Bábszínház és a Pesti Színház is feldolgozta, Presser Gábor zenét is írt hozzá, a könyvet cd-melléklettel lehet újra megvásárolni, de létezik hangoskönyvváltozata is, Mácsai Pál előadásában. Az adaptációk alakítottak valamit az eredeti szövegen és történeten?

Mácsai Pál például (egyedülként) kiszúrt egy tárgyi tévedést az egyik

irodalmi utalásban, többek között ezt is javítottam most ebben a javított kiadásban. A bábszínházi és a Pesti Színház-as előadásban is részt vettem, és mindkét esetben sokat alakult a sztori. A Maszat-hegy cselekménye elég szövevényes, ha valaki olvasta, rájöhetett, hogy az elején még nem nagyon tudtam, miről fog szólni. Az első három-négy fejezetben gyakorlatilag semmi sem történik, csak fecserészek, és bemutatom a főszereplőt, aztán viszont rájöttem, hogy kéne valami fordulatos sztori. Teslár Ákos, kedves prózaíró barátom ajánlkozott, hogy segít kitalálni a cselekményt, nekem viszont annyi helyszín és szereplő volt a fejemben, akikhez mind ragaszkodtam, hogy végül egy elég követhetetlen történetet ötlöttünk ki, rengeteg szereplővel, látod, én is elfelejtettem például Emil bácsit. Annyira sok minden történik, hogy az nem fért volna bele egy előadásba, a bábszínházi pedig amúgy is kisebbeknek szólt, úgyhogy fontos volt, hogy lehessen követni. Utóbbi az én ízlésemnek kicsit túlságosan is leegyszerűsödött, és túl sok

szereplő kimaradt belőle. Így amikor alakult a másik, a Pesti Színház-beli változat, nagyon szerettem volna minél több szereplőt, minél több rímet, költői poént visszamenni az eredeti műből, ami hosszú harcok árán részben sikerült. Azzal az előadással elégedett vagyok, szeretem.

A dráma csak szöveggként érdekel, vagy egyébként is vonz a színház világa?

Nem érzem magam igazán színházi embernek, noha korán beleszóppentem, és már vagy tizenhét éve vannak folyamatosan színházi munkáim, főleg fordítások. De alapvetően zárkózott ember ▶

Az egyik legnagyobb meseélményem A Gyűrűk Ura, azt olvasta fel apukám hónapokon keresztül, minden este. Akkor olyan nyolc éves lehettem, talán kicsi is hozzá, de nagyon élveztem, és óriási hatással volt rám.

vagyok, és főleg otthon, magányosan dolgozom a szövegeken. A színészek az én szemszögemből furák és annyira nyitottak, hogy az néha már ijesztő. Érdekes persze belülről látni, hogy működik a színház, hogy készül el egy-egy előadás, hogy dolgoznak a különböző rendezők. Sok mindent meg is tanultam, például eleinte még nagyon ragaszkodtam a leadott szövegemhez, és megorroltam, ha hozzányúltak, változtattak valamit rajta. De aztán megtanultam, hogy a szerző vagy a fordító csak egy kis fogaskerék az egész gépezetben, és a végeredmény szempontjából sokszor fontosabb, hogy egy színésznőnek milyen szó áll a szájára, vagy a rendezői koncepcióba milyen stílusú szóhasználat illik.

A testvérednek, Varró Zsuzsának is jelent meg mesekönyve. Hogyan lett a meséből családi szenvedély? Mik voltak a kedvenc meséid gyerekkorodban?

Áfonyka a címe Zsuzsi meséjének, csodálatosan szép nyelven megírt, világtéremtő mesekönyv. Valóban sok mesét hallgattunk, nem tudom, hogy többet-e, mint mások. Meselemezeink is voltak, például az Óz meg az Alice Csodaországban, amit mindketten nagyon utáltunk gyerekkorunkban, aztán felnőtt fejjel együtt fordítottuk újra. Nagy közös meseélményünk A Gyűrűk U ra, azt olvasta fel nekünk apukám hónapokon keresztül, minden este. Én akkor olyan nyolc éves lehettem, talán kicsi is hozzá, de nagyon élveztem, és óriási hatással volt rám. De a Micimackót is nagyon szerettem, és az összes Lázár Ervint rengetegszer olvastam. Illetve, mivel foci- és gombfocimániás voltam, talán a legnagyobb kedvencem, amit a legtöbb-ször olvastam, az Tandorítól a Nagy gombfocikönyv. Arra kevésbé emlékszem, hogy anyukám (Karádi Éva irodalomsszervező, a Magyar Lettre felelős szerkesztője - a szerk.) olvasott volna fel nekünk. Sok könyvet mutatott, például verseket is ő adott először a kezembe, olyan költőket, akik aztán érdekelné kezdtek. Ő magyar-filozófia szakon végzett, nagyon művelt, és sok irodalmi barátja van, szervez is irodalmi eseményeket. Nem kis köze volt ahhoz, hogy olvasó, író ember lettem.

Igaz, hogy ő nem akarta, hogy költő legyél?

Erre teljesen így emlékszem, próbált leterelni erről a pályáról. Versíró pályázatokra küldtem szövegeket, és ha nyertem egy-két díjat, akkor mindig azt mondta,

hogy most véletlenül lettem én a győztes, de a többiek sokkal jobb verseket írtak. Viszont olyan jó vagyok matekból, legyek inkább bankár. Ez volt a fejében, hogy mennyire jó vagyok matekból, pedig utoljára alsó tagozat negyedikben voltam jó. Láta bennem annak a lehetőségét, hogy valami rendes, pénzkereső, polgári foglalkozásom legyen, de aztán egy idő után belátta, hogy menthetetlen vagyok.

Később viszont ő lett a menedzsered.

Sokat segít. Ő a kapcsolattartóm, legalábbis annak szokta titulálni magát.

Hogy alakult ki a közös munka?

Hát úgy, hogy nem annyira vettem fel a telefont, és nem válaszoltam a levelekre, ami nem volt túl jó. Nekem rengeteg idő és iszonyatos kín ez az örökös kommunikálás a világgal. Édesanyám viszont szeret mindenkit felhívni, mindent megszervezni, kézenfekvő volt, hogy segít ebben, és ez óriási könnyebbség nekem. Egyébként

most már van rendes, hivatalos menedzserem is, aki a színházi ügyeket intézi.

Anyukád mellett a testvéreddel, Zsuzsával is együtt dolgozol. Azt olvastam, hogy kiskorotokban sokat rivalizáltatok, és ennek hatására kezdtél el verset írni, ez igaz?

Igen, ő óvodás korától írt verseket, és én féltékeny voltam rá egy kicsit. Először azt gondoltam, hogy akkor én majd írok prózát, emlékszem is, hogy írtam pár történetet, de visszagondolva mindegyik Tandori Nagy gombfocikönyvének koppintása volt. Aztán jött a versírás, ami valahogy rajtam maradt.

Egyszer említetted, hogy te az a típusú költő vagy, akire nagyon erősen hat mások stílusa. Költőpalántaként például így születtek meg az első paródiáid. A fordítói munkák is visszahatnak a költészetedre?

Igen, abszolút. Bár a fordításnál nagyon szétválik, hogy mi az, amit megrendelésre csinál az ember, és mi az, ami szívügy. Előfordul persze, hogy amikre fölkérnek, azok is nagyon jó munkák, és valahogy beszivárognak az írásaimba. De vannak olyanok, akiket magamtól fordítok szenvedélyből, ilyen például az amerikai meseíró és gyerekversíró, Shel Silverstein. Tőle már több könyvet fordítottam, és még szeretnék is, a stílusából nagyon sokat merítettem a Maszat-hegyben és máshol is. A másik, ami nagyon közel áll a szívemhez, az az angol nonszensz költészet. Lewis Carroll, aki az Alice Csodaországban írt, Edward Lear, a limerick atyja, és mások. Tőlük is nagyon sokat fordítottam, főleg régebben, ifjabb koromban. Ezek is nagyon meghatározóak voltak, rengeteg mindenben hatottak rám, például az egész Badarországot a Maszat-hegyben ők ihlették. Korán felismertem, hogy az angolok nem veszik olyan komolyan magukat, mint a magyar költők többsége, hogy náluk nem ciki hülyéskedni a költészetben, és ez felszabadító hatással volt rám.

Másképpen írsz kicsiknek és nagyoknak?

Ezt már én magam sem tudom. Amíg nem voltak saját gyerekeim, addig elsősorban a magam szórakoztatására és a saját ízlésem szerint írtam. Sose gondoltam nagyon bele, hogy kinek fog szólni. Nyilván ezert is van az, hogy a felnőttversekre, például a Bögre azúr verseire, mindig azt mondják, hogy gyerekesek. A Maszat-hegyre, amit gyere-

keknek szántam, pedig azt, hogy túl felnőttes. Tényleg tele van irodalmi viccelődéssel, utalással, amit a gyerekek nem feltétlenül értenek, nemigen voltam erre tekintettel. Mostanában viszont, mióta apuka vagyok, a saját gyerekeimnek, illetve az ő korosztályuknak írok sokkal célzottabban. Ezek már másmllyenek, mert figyelek arra, hogy mi az, amit ők a világból ismernek, tudom, mi az, amin nevetnek, és hát ők még nagyon kicsik, úgyhogy a versek is rövidek és egyszerűcskéek.

2014-ben óriási indulatokat kavart, hogy sokan félreértették és teljesen komolyan vették Hat jó játék kisbabáknak című versedet, amelyben többek közt a laptopkábelv vagy a macska farkát tituláltad gyerekjátéknak. A versotrány kapcsán említetted, hogy megrendült a hited a saját költészeted közérthetőségében. Most mi a véleményed erről?

Ebből a szempontból nagyon hálás vagyok ezért a botrányért, mert ez a pofon ébresztő volt, mivel tényleg kezdtem azt gondolni, hogy én a népek írok a nép nyelvén, mint Petőfi Sándor. Mindig haragudtam kicsit az olyan versekre, amikről úgy éreztem, hogy barátságatlanul kizárnak egy csomó mindenkit a műélvezetből a szándékos érthetlenségükkel, valahogy úgy éreztem, hogy ez rossz fényt vet a költészet egészére, aminek a lényegéhez szerintem egyáltalán nem tartozik hozzá ez az enigmatikusság. Amikor indultam, mindenki enigmatikus verseket írt. Egyik kortárs költőnkől olvastam egy méltató kritikában, hogy „versei finoman elutasítják az olvasói megértés igényét”, ez szerintem elég vicces, és sok kortárs

költőre jellemző. Én mindig nagyon berzenkedtem ez ellen, nyilván, mert nem vagyok annyira intelligens és kifinomult, hogy olyan lírát csináljak, ami elutasítja az olvasói megértés igényét. Hittem abban, hogy barátságos verseket kéne írni, amiknek van humoruk, amiket lehet szeretni, és amiket mindenki szívesen olvasgat. Ha az ember ezt nagyon túlzásba viszi, és mindenkinek tetszeni akar, az viszont egyrészt veszélyes, túlságos elsekélyesedéshez vezethet, másrészt, mint rádöbentem, nem is egy reális cél. Megrázó volt, hogy egy végtelenül egyszerűcske mondókát ennyire sokan nem értettek, tényleg több száz vagy ezer emberről van szó. Már vagy másfél-két éve történt a dolog, de a mai napig kapok fröcsögő leveleket, hogy mit képzelek, nem vagyok normális és menjek pszichiáterhez, vagy haljak meg a gyerekeimmel együtt. Nagyon heves indulatokat váltott ki az ügy, amitől kicsit magamhoz tértem, és rájöttem, hogy mindenkinek írni lehetetlen, nem való mindenkinek a költészet. Fontosabb, hogy az ember olyasmit írjon, amivel ő maga minden szempontból elégedett.

Az olvasóid nagyon régóta várják az új, felnőtteknek szóló verseidet. Meddig kell még várniuk?

Ősszel jön a felnőttkötet, egy picit még szeretnék dolgozni rajta, hogy a lehető legjobb legyen. Tőlem telhetően komolyabb versek lesznek benne. Nagyon alanyi lesz, tele bús férfipanaszokkal, és sok hitvesi vers is lesz benne. A Könyvhétre viszont megjelenik egy gyerekkönyv trollos, vikinges és más skandináv jellegű verses mesékkel. Az a munkacíme, hogy A szomjas troll.

A pókerről szóló verses regényed tervben van még?

Továbbra is tervezem, valószínűleg az egy nagyobb munka lesz, neki kell gyürkőzni majd, de nem tettem le róla.

Szoktál mostanában pókerezni?

Nagyon ritkán, egy-két havonta barátokkal, de olyan komolyan, mint régen, már nem.

Állítólag nagyon agresszív pókerjátékos vagy.

Egy időben nagyon agresszív voltam, különösen a kezdetekben, jó tíz évvel ezelőtt. Most már mindenki agresszív, de amikor aktívan játszottam, még sok volt az óvatos duhaj, az „őszinte” játékos. Az agresszivitás egyébként csak annyit jelent, hogy az ember sokat emel, sokat blöfföl. Ha valaki mindig csak passzol vagy megadogat, és várja, hogy bejöjjön a lapja, az egy vesztes stratégia. Ha valaki mindig emel, és a többieket kitolja a partiból, és állandóan nehéz döntésekre kényszeríti, az egy nyerő stratégia. Azóta mindenki rájött erre, de régebben félő tisztelettel öveztek azok, akikkel játszottam, mert mindenkinél agresszívebben toltam.

Nem nagyon tudom elképzelni, hogy milyen lehetsz agresszívan.

Ez nem azt jelenti, hogy üvöltözök a többiekkel, hanem csak azt, hogy tolongok a zsetonokat. De egyébként nagyhangúbb is voltam. A pókerasztalnál éltem ki ezt az oldalamat. Mindig is nagyon szerettem játszani, és bátrabb vagyok a játékokban, mint az életben, mert jobban átlátom a szabályokat.

Ha megkérnélek, hogy írd meg a fiaidnak egy verses regényben, hogy milyen volt 2015, mit írnál?

Alanyi költő vagyok, úgyhogy biztosan nem a menekültválságról szólna, hanem a saját életünkről. De nem is tudom már, mi volt velem tavaly, annyira erre az évre koncentrálok. Ezzel idegesítem a feleségemet, minden nap elmondom, hogy ez most egy szuper év lesz, és minden sikerülni fog. A tavalyi valahogy nehéz év volt. 2015 regénye valószínűleg unalmas lenne, a szürke hétköznapokról szólna, a háromgyerekes lét nehézségeiről, de megpróbálnám ezt a magam stílusában, kicsit viccesen megragadni. **K**

Szabó Magda

A boldogság a katasztrófák üzemzavara

SZÖVEG: ILLÉS ZSÓFIA

KÉP: PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

CÍMKE: ERŐS NŐK, ERKÖLCS, CSALÁD

Hosszú élete szép volt és nehéz, de bármin is ment keresztül, lélekben végig megmaradt annak az érzékeny és fantáziadús debreceni lánynak, aki az első éveiben volt. A Jaffa most öt regényét jelenteti meg új kiadásban, mi pedig végignéztük életpályáját az *Ókút*, a *Freskó*, *Az ajtó*, *A pillanat* és a *Pilátus* tükrében.

ÓKÚT

„**É** letem első éveim úgy rögzültek bennem, nincs az a mesebeli királylány, akinek olyan jó dolga volna, mint nekem, örök mesészővel különös magánvilágunk kulisszái mögött. Hogy a gyerekkorom rendkívüli, hogy boldogabb vagyok másoknál, többet kapok – nemcsak kulturális, de emberi – s ha ismertem volna ezt a szót – művészi tekintetben, már akkor, egészen kisgyerekként is világos volt előttem” – írja önéletrajzi regényében, az *Ókútban* gyermekkoráról, ami maga volt a paradicsom.

Nem véletlen, hogy szülei, Szabó Elek és Jablonczay Lenke a lehető legszebb gyerekkort akarták megteremteni egyetlen lányuknak, a sajátjuk ugyanis egyáltalán nem volt mesébe illő. Szabó szigorúan vallásos, puritán erkölcsű családban nevelkedett, esperes édesapja már születésekor eldöntötte, fiából jogász lesz. Az írói ambíciókkal megáldott, színházimádó férfinak esélye sem volt, hogy más utat válasszon, egy életen át fuldoklott a hivatali lét szürke paragrafusvilágában. Jablonczay Lenke „eleven szülők árvájaként” vasszigorú nagyanyja kegyelemkenyerén nőtt fel, az asszony nevelő célzattal gyakran

Szabó Magda súlyos erkölcsi kérdéseket feszegető, érzelemgazdag regényeinek hatása alól senki sem vonhatja ki magát. Műveiben élethosszig tartó szerelmekre és sérelmekre, hétköznapi tragédiák miatt megnyomorodott lelkekre és a mindennapok poklában szenvedő családokra nyitott ajtót, hangot adott a női karaktereknek, megírta férje, ősei, ifjúkora történetét.

megalázta. Bár neki is voltak művészi ambíciói, előbb táncosnő, majd író szeretett volna lenni, vágyai sosem teljesülhettek. Végül Magda lett az, aki szülei helyett is megvalósíthatta önmagát. Családi örökségéért élete végéig hálás maradt, édesanyja előtti tisztelgésül 1977-ben megírta a Jablonczay-család krónikáját, a *Régimódi történetet*.

Már gyerekkorában betéve ismerte az összes debreceni házat, ahol valaha ősei, rokonai éltek, és sosem tudott végleg elszakadni a várostól. Debrecen élete végéig az igazi otthon jelentette számára. Itt végezte el a középiskolát és az egyetemet is, magyar-latin szakos diplomáját 1940-ben kapta kézhez. A második világháború legnehezebb éveit már fiatal tanárnőként vészelte át, ostrom alatti élményeit később *Szüret* címmel formálta verses regényé.

FRESKÓ

A háború után rövid, ám annál szebb időszak következett az életében. Egy baráti házaspár unszolására otthagyta Debrecent, Budapestre költözött, és a minisztériumban vállalt állást mint filmügyi referens. Versei, amelyeket addig legfeljebb a szüleinek, tanárainak mutatott meg, több jeles irodalmi folyóiratban megjelentek, és hamarosan arra eszmélt, hogy az Újhold-nemzedék egyik legígéretesebb költőnőjeként tartják számon. Baráti körét olyan tehetséges fiatal írók alkották, mint Vas István, Nemes Nagy Ágnes, Lengyel Balázs és Devecseri Gábor.

A reményteljes fővárosi évek alatt ismerkedett meg későbbi férjével, Szobotka Tiborral is. Férfiak már korábban is voltak az életében, egy bécsi fiatalemberrel egészen az eljegyzésig eljutott, ám hamar rá kellett jönnie, hogy nem tudna idegenben, más nemzetiségű férj oldalán élni. A villámcsapásszerű szerelem, amely ősei életét annyiszor feldúlta, egészen harmincéves koráig elkerülte, ám Szobotkába, a szép, szőke íróba első látásra beleszeretett. Ismerősei óva intették a nagy nőcsábász hírben álló férfitől, akiről azt beszélték, egyszerre öt-hat barátnőt is tart, és csak hajnalonta jár haza. Mégis, mikor legközelebbi találkozásukkor a férfi randevúra hívta, habozás nélkül igent mondott. Gyötrelmes, szenvedélyes időszak kezdődött: halálosan szerelmes volt, ám igyekezett hűvösnek látszani,

eközben a nőszüléstől irtózó Szobotka is egyre reménytelenebbül belehabarodott, és nap mint nap rácsodálkozott távolságtartó, méltóságteljes viselkedésére.

„»Magda talányos« – mondja a napló 1947. augusztus 2-i feljegyzése. Hogyne lettem volna az, mikor minden erőmmel titkolni akartam: beleszerettem, és azt is eldöntöttem, ellenállok neki, engem nem fog beiktatni a gyűjteményébe. Hetente általában kétszer találkoztunk, egy alkalommal, mikor hazakísért, minden előzmény nélkül elkapott és megcsókolt. Úgy vágtam képen, hogy lerepült a szemüvege. Riadtan hajolt le érte, én meg elkezdtem rohanni, majdnem otthon voltam már, mire elfogott. »Mit képzelsz – kérdeztem tőle, fuldokolva a dühtől –, mi vagyok én? Új beszerzése? Menjen innen, látni sem akarom, hagyjon engem békében. Én vidéki vagyok, más háttérrel, más szokásokkal, más ízléssel. Engem csak akkor csókolhat meg valaki, ha én is akarom.«”

1948 nyarára belátták, hogy nem küzdhetnek tovább az érzéseik ellen, és összeházasodtak. Felhőtlen boldogságuk nem tarthatott sokáig, új szelek támadtak, és az Újholdhoz kötődő polgári származású írók egyszerre gyanús, nemkívánatos elemekké váltak. Szabó 1949-ben még megkapta a Baumgarten-díjat, de Révai József miniszter utasítására szinte azonnal vissza is vonták tőle. Minisztériumi állásából elbocsátották, tíz évig egyáltalán nem publikálhatott. Szűk esztendőket következtek: mivel Szobotkát is elküldték a Rádiótól, egy ideig az egész család, az idősebb, beteg szülőket is beleértve, az asszony tanári fizetéséből élt. A helyzetnek egyetlen keserű előnye volt, a hallgatás éveit alatt Szabó Magda legalább azt írt, amit akart.

„Azt hitték, elhallgattam, pedig csak a férjemen és a szüleimen kívül nem mutattam senkinek, mit csinállok; és műfajt váltottam, mert fuldokoltam már a saját verseim keserves világában. Elkezdtem körbefigyelni, más boldogabb-e, mint én: olyan masszív boldogtalanságot láttam magam körül, hogy érdekesebbnek éreztem annak rögzítését a saját keservemnél.”

Első felnőttnek szóló regénye, a *Freskó* csak 1958-ban jelenhetett meg, ám akkor valósággal berobbant az irodalmi életbe. A szereplők belső monológjait váltakoztató, rendkívül sűrű

OKÚT

Szabó Magda

JAFFA 276 3490

„Hajdani házunk udvarán, közvetlenül ott, ahol az udvarba léptünk a kapubolt alól, számtalan apró kavics csillogott egy sarokban.”

FRESKÓ

Szabó Magda

JAFFA 228 3490

„A harangszóra ébredt.”

AZ AJTÓ

Szabó Magda

JAFFA 284 3490

„Ritkán álmodom.”

kisregényben egy vidéki lelkészcsalád életébe pillanthatunk bele: Annuska, a család fekete báránya édesanyja temetése napján visszatér szülővárosába, ahol szembe kell néznie gyermekkorra démonjaival, köztük szarnoki édesapjával. A *Freskóval* egy közérthető, ám rendkívül lírai nyelven megszólaló, érzékeny, ám nem szentimentális író mutatkozott be a korabeli olvasóközönségnek. A regény külföldön is hamar sikeres lett, és a magyar irodalom egyik megkerülhetetlen szerzőjévé avatta Szabó Magdát.

AZ AJTÓ

1959-től főfoglalkozású íróként munkálkodott, sorra jelentek meg ifjúsági és felnőtteknek írt művei: a *Születésnap*, a *Tündér Lala*, a *Katalin utca*, a *Danaida*, az *Abigél*. Olyan népszerűvé vált, hogy a hatalom már nem mehetett el szó nélkül mellette, ezért úgy döntenek, inkább elismerik. A Kossuth-díjat 1978-ban kapta meg. Nyaranta eljárhatott a szigligeti írotáborba, és utazhatott külföldre is, férjével bejárták a világot, eljutottak Görögországba, Párizsba, a Szovjetunióba és még Amerikába is. Közben külföldön is egyre ismertebb lett, munkáit több nyelvre lefordították, az igazi világhírt mégis csak 1987-es regénye, *Az ajtó* hozza meg számára. Külföldön máig ez a legismertebb műve, 2012-ben Szabó István adaptálta filmre, Emerenc szerepében Helen Mirrennel, 2015-ben a regény angol nyelvű fordítását a New York Times az év legjobb könyvei közé választotta. ▶

A PILLANAT Szabó Magda

JAFFA 328 3490

„A pillanat című regény Creusájának figurája mögött, bármennyire sajtóságos is, nagyapám, Ágyai Szabó János, az egykori békés-bánáti egyházmegye legendás esperesének gigászi figurája áll.”

PILÁTUS Szabó Magda

JAFFA 312 3490

„A hír reggel jött, kenyérpírtás közben találta.”

Az *ajtó* középpontjában az író és házvezetőnője, Emerenc kapcsolata áll. A környéken nagy megbecsülésnek örvendő, szikár, szűkszavú és megközelíthetetlennek tűnő Emerenc fokozatosan kerül egyre bizalmasabb és szeretetteljesebb viszonyba gazdasszonyával, akivel végül még legféltettebb titkait is megosztja. Ez azonban hibás lépésnek bizonyul, az író a döntő pillanatban elárulja és kiszolgáltatja őt. A regény, mint a Szabó Magda-könyvek általában, komoly erkölcsi dilemmát feszeget. Melyiket nagyobb bűn semmibe venni: az élethez vagy a méltóságteljes halálhoz való jogot?

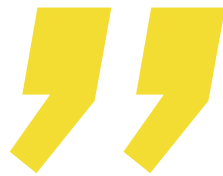
A PILLANAT

Emerenc felejthetetlen karakter, egy önálló, erős asszony, akit az átélt szenvedések testileg és lelkileg egyaránt acélkeménységűvé edzetek. Ám Szabónak nem ő az első és nem is az egyetlen erős női karaktere. Életművét végignézve kiderül, hogy hősei szinte kivétel nélkül irányító, saját maguk és környezetük sorsát mindvégig önállóan alakító asszonyok.

„A mi családukban sosem dívott az a legenda, hogy a férfi erős, a nő gyöngye. Születésemtől azt láttam magam körül, hogy a férfi ideges és törékeny, csak kapkod, mindent összevissza csinál, aztán ha baj van, megijed és elbújik a felelőség elől, szegény feleségének kell rendbe hoznia mindent anyagilag is, erkölcsileg is. Amit a családuk történetéből, közeli és távoli rokonok, dédszülők, nagyszülők, nagynénik sorsából ismertem, mind ezt igazolta, mikor nőttem s körülnéztem a világban, a saját tapasztalatomból is csak azt kellett

következtetnem, hogy marcona, mindent elintéző, vasidegzetű férfiak csak az irodalomban léteznek, ám a fogukat összeszorító, minden testi-lelki szenvedést kiálló nőket lépten-nyomon találai a saját környezetemben is.”

Nem csoda, hogy ilyen tapasztalatok mellett fiatal korától bántotta, hogy a világirodalom nagy klasszikusainak jó részében az asszonyok mellőzött figurák. Vergilius *Aeneas*ában például Aeneis első feleségének, Creusának csak lényegtelen stratégiai szerep jut. Mivel közös gyermekük megszülése után már nincs rá szükség, hiszen a hősből csak akkor lehet a latin király veje és örököse, ha nőtlen férfiként lép Itália földjére, a szerző Trója ostromakor lelkiismeret-furdalás nélkül elteszi láb alól. *A pillanat* című művében Szabó neki, és rajta keresztül az elnyomott női nemnek szolgáltat igazságot. Egy merész szerepcserével Creusát állítja Aeneis helyébe, és vezeti végig a számtalan

**A mi
családukban
sosem dívott
az a legenda,
hogy a férfi
erős, a nő
gyöngye.
Születésemtől
azt láttam
magam körül,
hogy a férfi
ideges és
törékeny.**

kalandon és tragédián. Az 1990-es regény nyilvánvalóvá teszi a törekvést, amely Szabó Magda egész pályáját jellemezte: erős nőket bemutatni, és szóhoz juttatni azokat a szereplőket is, akik egyébként némaságra vannak kárhóztatva.

PILÁTUS

A család és az erős női karakterek mellett visszatérő témái a halál, az idős, beteg emberek ápolása és a halottak utódaikban való továbbélése is. Az 1963-as *Pilátus*ban egy haláleset válik az események katalizátorává: Izának, a fiatal, ambiciózus doktornőnek meghal az apja, ő pedig kötelességének érzi, hogy magához vegye idős édesanyját. Ám éppen ez a gépies kötelességteljesítés lesz az, ami végül felőrli a kapcsolatukat, az idős asszonyt pedig öngyilkosságba kergeti. Elkerülhető lett volna a tragédia, ha Iza több megértéssel és szeretettel fordul az édesanyja felé? A regény azt sugallja, hogy igen, ám arra, hogyan lehetne feloldható a különböző generációk közt húzódo feszültség, nincsenek kész válaszai.

Bár a nehéz témát boncolgató írás nem Szabó Magda közvetlen élményeiből táplálkozott, a hatvanas évektől kezdve a betegség és a halál nemcsak a műveiben, hanem az életében is egyre nagyobb teret követelt magának. Szép lassan elveszített mindenkit maga körül, meghalt az édesapja, az édesanyja, és 1982-ben, hosszú betegség után Szobotka Tibor is. *A Megmaradt Szobotkának* lapjain így emlékszik férje haláltusájára:

„Tíz esztendejébe került a halálnak, míg legyőzhette, mert újra és újra lábra parancsolta összeomlani készülő testét, hátha kivédheti, hogy egyedül hagyjon a világban, ahol nélküle olyan magam maradok majd, mint egy gyertyaszál egy sivatag közepén.”

Még huszonöt éven keresztül élt sivatagi gyertyaszálként. Szinte az utolsó pillanatig írt, nem hagyta el magát, tartását és humorát mindhalálig megőrizte. 2007-ben, kezében könyvvel, csendben elaludt.

„Anyám azt mondta: Azt ne képzeld, hogy a boldogság az egy folyamat, elkezdődik, éltek, mint a mesében, jönnek a kék hegyek, a rózsavirág – a boldogság a katasztrófák üzemzavara.”

A Szívünk rajta kamaszkönyveket is értékel

AZ UTÓBBI ÉVEKBEN EGYRE IZGALMASABB KAMASZREGÉNYEK JELENNEK MEG MAGYARORSZÁGON IS, A SZÍVÜNK RAJTA SZERVEZŐI EZÉRT ÚGY DÖNTÖTTEK, HOGY AZ EDDIGI NÉGY KATEGÓRIÁT ÖTRE BŐVÍTVE 2016-TÓL A TIZENÉVESEKNEK SZÓLÓ KÖTETEKET IS ÉRTÉKELNI FOGJÁK.

Mostantól a kamaszkönyvek is helyet követelnek maguknak a Szívünk rajta könyvei között. A Bookline és az UNICEF Magyarország közös programja negyedévente szemlézi az ajánlott gyermekkönyveket, ezzel is segítve a felnőtteket, hogy a gyerekek életkorának, érdeklődésének leginkább megfelelő könyveket válasszák. Az utóbbi években egyre több bátor, szókimondó, időnként provokáló kamaszkönyv jelenik meg Magyarországon is: igazi tabudöntőgető kötetek ezek, amelyek a rákról vagy az iskolai erőszakról ugyanúgy szót ejtenek, mint az elhanyagolásról vagy az alkoholizmusról. A program szervezői ezért is döntöttek úgy, hogy 2016-tól már kamaszkönyveket is értékelnek a Szívünk rajta keretei között, így az eddigi négy kategória ötre bővül.

A döntésben – a szakmai zsűri mellett – gyerekek is részt vesznek, az ő értékeléseik semmihez sem hasonlítható szintet visznek a zsűrizésbe.

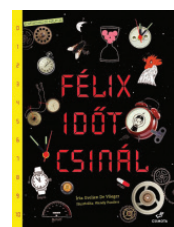
HOGYAN ÉRTÉKELTEK A GYEREKEK?

Erich Kästner: *A két Lotti*

„Ez a történet akár velem is megtörténhetne, mert nekem is van egy kishúgom, akit minden-nél jobban szeretek, és ha elválasztaná

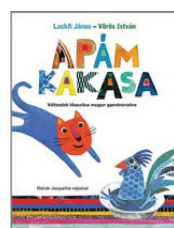
minket egymástól a szüleink, mindent megtennék, hogy újra egyesítsem a családjunkat. Ez a vidám, de néhol szomorú történet ráébresztett arra, hogy a szüleimet és a testvéreimet drága kincsként kell szeretni, mert nélkülük nem lehetne ilyen szép és teljes a gyerekkorom”.

Wendy Panders, Evelien De Vlieger: *Félix időt csinál*

„Nekem nagyon tetszett ez a könyv, és nemcsak a remek érdekes és vicces illusztrációkról beszélek, amik tökéletesen illenek

az adott szövegrészhez, és nemcsak a borítót értem alatta, amin egyből megakad az ember szeme, és nemcsak a megfogalmazott szövegre gondolok, hanem magára az egész könyvre egyben! 100szor is elolvasnám! Minden általános iskolás gyereknek csak ajánlani tudom a legkisebektől a legnagyobbakig! Én szó szerint le sem tudtam tenni!”

Lackfi János, Vörös István: *Apám kakasa*

„Ötletes, jó könyv érdekes illusztrációkkal. Bár az általános iskolások közül inkább a nagyobbaknak ajánlanám. A barátnőm, akiről azt kell

tudni, hogy nagyon untatják a versek, már 3szor elolvasta! Szóval, ha valaki egy kis humorra vágyik, csak vegye a kezébe ezt a könyvet és garantált a siker!”

Janikovszky Éva: *Kire ütött ez a gyerek?*

„Ezt a könyvet ajánlom azoknak, akik ebben az életkorban vannak, tehát minden kamasznak. Ami nem tetszett benne az az volt, hogy amikor a

gyermek már felnőtt, a szülei és családja elfordul a tőle, és már-már bántják, pedig ő ugyanaz a gyerek.”

Janikovszky Éva: *Már iskolás vagyok*

„A főszereplő visszafogott, barátságos fiú, aki néha szereti az iskolát, néha pedig nem, ebben talán még hasonlítunk is. A könyvet ajánlom a nagycsoportos

óvodások részére, akik még nem tudják, milyen megpróbáltatások várnak rájuk, milyen rossz is lesz megválni a régi barátoktól, óvónéniktől, óvodától. A történet segíthet nekik, hogy megértsék, miért is van szükség erre a váltásra, miszerint iskolába kell menni. Nekem azért nem tetszett a könyv, mert az iskolát és a tanulást úgy mutatja be, mintha játék lenne, de ez sajnos nem mindig van így”.

Csukás István: *Süsü a sárkány*

„Ez a történet egy olyan sárkányról szól, akit családtagjai kitagadnak, kirekesztenek és elítélnek, csak azért mert ő más.

Sajnos ez a mi világunkban sem ritka. Sokszor külsőjeiről, vagy éppen a testi adottságairól ítélik meg az embert. Nagyon jó dolognak tartom, hogy nem csak azt mutatják meg benne, mi a helyes és szép dolog, hanem az ellenpéldáját is, amivel megbánthatunk másokat. Ami rossz érzés, tudom. Emiatt egy kicsit én is azonosulni tudok Süsüvel”. (X)

Elég vagy ehhez, olvasó?

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

CÍMKE: INTERNET, SZORONGÁS, TRÉFA, TERRORIZMUS, TENISZ

„Csináltam már néhány vicces és néhány súlyos, intellektuális dolgot, de szomorút még soha” – válaszolta David Foster Wallace (továbbiakban: DFW) 1996 márciusában arra a kérdésre, hogy mi volt a célja második regényével, az *Infinite Jest*tel. Wallace valami igazán amerikai szeretett volna létrehozni arról, milyen az élet az ezredforduló körüli Amerikában, és a korszak hangulatát leginkább gyomortájékról áradó, mérhetetlen szomorúsággal tudta érzékeltetni.

Olyasmivel, aminek semmi köze az ország gazdasági állapotához vagy a tévéből ömlő hírekhez. Ezt a mély szomorúságot nemcsak ő, de kortársai is érezték, könyve alig egy hónappal a megjelenése után már a hatodik kiadásánál járt. A kritikusok többsége azonnal fejet hajtott DFW zsenialitása előtt, a regényt generációs jelentőségűnek kiáltották, és szerzőjét

az irodalmi Hírességek Csarnokának falába betonozták. A felhajtás hamarosan akkorára nőtt, hogy DFW úgy érezte, a szakma és az olvasók már nem is az *Infinite Jest*ért lelkesednek, hanem a lelkesedésért, amit a könyv kiváltott. A regény magyarul a Jelenkor gondozásában jelenik meg, a fordításon Kemény Lili, Kappanyos Ilona és Sipos Balázs dolgozik.

Húsz év telt el az első kiadás, és nyolc év azóta, hogy a súlyos depresszióval küzdő Wallace felakasztotta magát

claremonti otthonában, ám a rajongás nem csillapodik. Az *Infinite Jest* az X Generáció Ulyssesévé vált, kultuszt teremtett, hipszterbibliává kanonizálódott, és szentté avatta szerzőjét. Pedig Wallace épp a hírnévvel vívta felnőtt élete legnagyobb csatáját.

**MINDEN ÉS MÉG
ANNÁL IS TÖBB**

AZ *Infinite Jest* a jóléti Clinton-érába robbant bele 1996. február elsején; az olvasók

alig pár héttel később már úgy álltak sorba, hogy láthassák a szupersztárrá avanszált író felolvasásait, mint tíz évvel korábban a Brat Pack-mozgalom szerzőinél, például Bret Easton Ellisnél. A regény címe egy titokzatos filmre utal, ami annyira magával ragadó és szugesztív, hogy azonnal nézője rögeszméjévé válik. A néző nem lesz képes többé semmi másra vágyni, a képernyő revület legyengíti, és lassan belehal a szórakozásba. Cselekménye két helyszínt kapcsol egymáshoz a Depend Felnőtt Fehérnemű Évében: egy elit teniszakadémia és egy drog- és alkohol rehabilitációs központot.

A nem túl távoli jövőben Kanada, Mexikó és az Egyesült Államok egy O.N.A.N. nevű szuperállammá olvad össze, az országot egy agresszív, populista rádiós celeb irányítja, az *Infinite Jest*re pedig québeci szeparatisták vadásznak, hogy terrorcselekményeket hajthassanak végre vele. A „hisztérikusan realista”, megjelenségének idején kulturálisan hiperkortárs, grammatikailag bravúros, ám hatalmas kihívást jelentő regény etimológiai szótárral, de minimum egy farmakológiai szakkönyvvel olvasandó, a fej pedig épp úgy lüktet tőle, mint a szív. Az összhatás olyan, mintha egy

**Wallace
gigantikus
opuszát olvasni
olyan, mintha
nyakig
merülnénk a
kilencvenes évek
sajtburgerszagú,
MTV-fixált,
hedonista
univerzumában.**

lecsupaszított Vonnegut-vázra ráteker-nénk néhány réteg ezredforduló utáni Zolát, írta a könyvről az egyik legendás brat packer, Jay McInerney (*Fények, nagyváros*). Wallace pedig egy Sierpiński-háromszöghöz hasonlította a regényfolyamatot, beacidozott háromszögekhez, amelyek hiperrealista részletekkel megspékelve hallucinogén tudatfolyamként ömlenek az olvasó nyakába. Az olvasó az első sokk után sokkal többet kap, mint egy végtelen és gúnyos tréfát. Az *Infinite Jest* a szórakozás és szórakoztatás addiktív spiráljának paródiája, a kommercializálódó hétköznapok kritikája, az önmagától megrésze-gült ember érzelmeinek, félelmeinek, fóbiáinak panoptikuma.

Húsz évvel az első kiadás után még mindig nem értünk egyet abban, hogy mit is jelent ez a regény, vagy mit is akar mondani pontosan, annak ellenére sem, hogy (látszólag) mindenről elmond mindent, ez pedig tökéletesen hasonlóvá teszi az internethez, írja a jubileumi kiadás előszavában a wallace-i életműből inspirálódó újságírógeneráció egyik képviselője, Tom Bissell. Mindkettő túl nagy, túl sok minden tartalmaz, képes rá, hogy magához édesgessen, de arra is, hogy eltaszítson. Bár az internet nem ebben a regényben bukkant fel először, a túlzott digitalizáció mellékhatásaként jelentkező újfajta szorongásokra Wallace előtt egy író sem figyelmeztetett. A digitális utópiával kapcsolatban végtelenül szkeptikus volt, megjósolta az egyre több funkciót lefedő okostelefonokat, a Skype-ot vagy a Netflixet, de még a szétfilterezett szelfimániát is, amit az *Infinite Jest* világában a videóhívás miatt felerősödő önbizalomhiány gerjeszt.

Huszonéves korában őszintén hitt abban, hogy az író dolga, hogy megmutassa, mennyire okos. Debütáló regényével, az erősen pynchoni hatásokat mutató *The Broom of the System*mel is a saját intellektusát próbálta bizonygatni, ám később úgy ítélte, a könyvet akár egy 14 éves kamasz is írhatta volna. Épp tíz évvel volt idősebb, amikor megjelent. A *Broom* egyik fejezetét 1985-ben küldte el egy San Franciscó-i irodalmi ügynökségnek, ekkor ismerkedett meg ügynökével, Bonnie Nadellel is, aki néhány hónappal később eladta a kéziratot a Penguin Bookshoz tartozó Viking Pressnek. A 467 oldalas debütáló kötetet Wallace egy korai interjúban önéletrajzi jellegűnek nevezte: egy fehér, angolszász protestáns fiatal

AZ INFINITE JEST SZÁMOKBAN

1079

oldal

577 608

szó

20584

szóból álló szókinccs

388

végjegyzet

~300

a regényből kihúzott oldalak száma

Ideális olvasási idő

DFW szerint:

2 hónap.

történetének, aki az életközépi válság után identitásválságba sodródik, és többek között attól fél, hogy nem más, mindössze egy nyelvi konstrukció. A regény húszszer példányban kelt el, és vegyes kritikákat kapott.

Írásaiban Wallace soha nem tett említést a saját mentális állapotáról, és arról sem, hogy a nyolcvanas évek óta antidepresszánsokon élt. D.T. Max *Every Love Story Is a Ghost Story* című DFW-életrajzából kiderül, hogy már a középkorában szorongásos rohamokkal küzdött, ám mivel nem akarta, hogy bárki is gyanút fogjon, a törülköző mellé, amit a pánikkal jelentkező izzadság eltüntetésére hordott, egy teniszütőt is magával cipelt. A teniszütő nem csak alibiként szolgált, az Amerikai Teniszszövetség 14 és 18 éves kora között előkelő helyeken rangsorolta Wallace-t a nyugati divízióban. A *The Broom of the System* megjelenése után állapota egyre romlott, ekkor került sor első öngyilkossági kísérletére is, melyet pszichiátriai kezelés és több hónapos rehabilitáció követett. Második könyve, a *Girl With Curious Hair* (1989) novelláiban sadista republikánus ügyvédek adtak randevút az elnöknek, miközben a képernyőn népszerű amerikai tévешow-k vibráltak, ám ez sem az olvasókat, sem a kritikusokat nem győzte meg. Alig kapott figyelmet, pedig DFW azt gondolta, jobban sikerült, mint a debütálás, és saját sikertelensége miatt érzett kiábrándultságában ismét öngyilkos gondolatok kezdték kísérteni. A rehabon az övétől teljesen eltérő világokat ismert meg, és rájött, hogy a nála kevésbé intelligens emberek gyakran sokkal

jobban menedzselik a saját életüket. Történeteikből inspirálódva visszatért az íráskedve, és eldöntötte, újra prózáíróvá válik, vagy belehal a próbálkozásba.

EGY ÁLLÍTÓLAG JÓ DOLOG, AMIT SOHA NEM CSINÁL TÖBBÉ

Mark Costelloval együttműködve 1990-ben megjelentette a *Signifying Rappers: Rap and Race in the Urban Present* című nonfictionot, amelyben a hiphop amerikai kultúrára gyakorolt hatását vizsgálta, a rapszövegek nyelvezetét, a pénz és a műfaj viszonyát és a faji kérdéseket boncolgatva. A sokáig csak Projektként emlegetett, és kezdetben *The Failed Entertainment* munkacímen futó regényéről 1991 tavaszán számolt be először az ügynökének. Egy 150 oldalas részlet a Little, Brown egyik szerkesztőjéhez, Michael Piersch-hez is eljutott, aki nyolcezer dolláros ajánlatával csábította kiadójához Wallace-t. Piersch kijelentette, hogy jobban akarja a könyvet, mint a levegőt, és úgy érezte, a kéziratot foghatót még soha nem tartott a kezében. Legfontosabb feladata az volt, hogy minden bekezdés után feltegye a kérdést, megállna-e a regény az adott szakasz nélkül. Bár a szerkesztő körülbelül 250 oldalnyi húzást javasolt, az időközben *Infinite Jestre* keresztelt könyvet így sem lehetett 1000 oldal alatt tartani. Wallace a munkafolyamat során néha jól sikerült, de a regénytestből kihullott részeket is letörölt a számítógépéről, mert csak így tudta megakadályozni, hogy vissza ne csempéssze őket a szövegbe. Kiadója a végeredmény látva úgy döntött, a könyv hosszát, sőt a súlyát is a saját javára fordítja, vásárlóit pedig egyetlen kérdéssel provokálta: elég vagy ehhez, olvasó? Az olvasók elfogadták a kihívást, még ha némelyikük olyan trükkökhöz folyamodott is, mint a Guardian újságírója, aki egy konyhakéssel háromfelé darabolva tette felhasználóbaráttá a regényt.

Kemény Lili a Könyvesblognak elárulta, hogy fordítótársaival, Kappanyos Ilonával és Sipos Balázssal ők is háromfelé szedik a szöveget, méghozzá a három fősodor alapján: „Lonka lefordít egy rehabilitációs központban játszódó, hol pascali, hol New Age-es self help-regényt; Balázs lefordítja a sport allegóriáján keresztül a vegytiszta gondolkodást a fizikai fegyvellemmel egybeíró teniszakadémia-szálat; én pedig lefordítom egy Bódy Gábor-szerű filmrendező/atyáúristen és családja posztmodern, lacaniánus-karamazovi regényét. Tehát olyan lesz, mintha mindannyian

lefordítanánk egy-egy (jó nehéz) regényt, de egyikünknek sem egyedül kell dolgoznia a szövegeket azzá a korszakos, kultikus regénnyé, ami az *Infinite Jest*.”

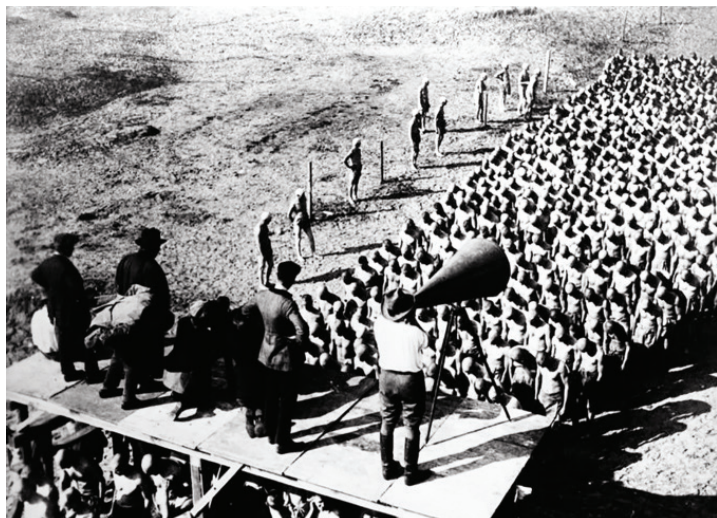
Az *Infinite Jestet* nemcsak hossza és komplexitása miatt titulálták az X Generáció Ulyssesének, hanem azért is, mert sokkal több ember tart belőle példányt a könyvespolcán, mint ahányan végigolvasták. Miután Jason Segel igent mondott DFW szerepére a regény könyvturnéjának öt napját feldolgozó David Lipsky-könyv, az *Although Of Course You End Up Becoming Yourself: A Road Trip with David Foster Wallace* adaptációjában, elment egy könyvesboltba, hogy megvegye a könyvet. Amikor az eladónő meglátta, hogy mit választott, a szemét forgatva csak annyit mondott, minden fickónak van ebből egy olvasatlan példánya, akivel valaha randizott. Lipsky a könyvturné utolsó állomásaira kísérete el Wallace-t, és az öt nap végére sikerült elnyernie a bizalmát. Bár az író örökösei nem rajongtak az interjúkötet megfilmesítéséért, és nyilatkozatban határolódtak el a filmtől, a *The End of the Tour* végül nagyrészt pozitív kritikákat kapott.

DFW könyve lett a Grunge Amerikai Regény, ami az Irónia Évtizedében nem hiányozhat az indie-filmek kardigános hiphop-terének hóna alól, történetét megformálták már legelőbb, Eschaton-jelenete szerepelt indie-folk videóban (Decemberist: *Calamity Song*), megfilmesítési jogait pedig a *Városfejlesztési Osztály* egyik alkotója birtokolja.

A Little, Brown a promóciót is elég komolyan vette, 1996-ban több ezer szakmabelinek, könyvkereskedőnek, és számos médiumnak küldött ki egy hat képeslapból álló beharangozó anyagot: a képeslapok mindegyike olyan jelszavakat harsogott, mint a Végtelen Stílus vagy a Végtelen Élvezet. A kampány meghozta az eredményét, a kiadó egyedül a borítóvá-

lasztással fogott mellé. DFW utálta az eredetit, mert szerinte túlságosan hasonlított az American Airlines légitársaság biztonsági útmutatójához. Az volt a terve, hogy egy olyan fotó kerül majd a címlapra, amin Fritz Lang instruál több száz borotvált fejű statisztát a *Metropolis* forgatásán, ám a kiadó túl zsúfoltnak és mozgalmasnak találta a képet, így végül maradtak a felhők.

Wallace gigantikus opuszát olvasni olyan, mintha nyakig merülnénk a kilencvenes évek sajtburgerszagú, MTV-fixált, hedonista univerzumában, és fejest ugranánk egy saját diszkomfortzónájában

FELVÉTEL A METROPOLIS FORGATÁSÁRÓL

ragadt, megszállott és néha követhetetlenül gyorsan szerváló író zavarosan örvénylő agyába. A legjobb prózáírók képesek valóságosabbnak mutatni a világot annál, amilyen, írja Bissell, ám DFW még ennél is többre volt képes. Megtanította az olvasóinak, hogyan tanulmányozzák a környezetüket a prózáján átszűrve akkor is, ha épp nem az ő könyvét olvassák. A DFW-i világban viszont a végtelen tréfának nem nevetés lesz a vége. **K**

a szépírás, az ki van zárva

SZÖVEG: NÉMETH GÁBOR

KIÁLLÍTÁS: VISSZA/ELŐRETEKINTÉS. ÉRMEZEI ZOLTÁN ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA (2016. FEBRUÁR 05 - 2016. MÁRCIUS 27.)

a kiállítás megtekintése közben legjobban talán az intézményes, tragizáló szentesítés idegesített, mert engem kizárólag a feltámasztás érdekel, pontosabban a feltámasztás, a feltámasztással szemben támasztok igényeket

a halott nyúl járni tanítása, az érdekel meg az, hogy érmezei tükrét kölcsönvéve a bal lator lesz a jobb

a burok, a lepel maradandósága foglalkoztat, a fárasztó tény, hogy az üreget, ami egy halott után marad, aztán még neked kell utólag telehordanod zavaros jelentésekkel

de szerencsére aztán az egyik fotón érmezei és rauschenberger ugyanahhoz az üveghez érinti filctollát két oldalról, tehát a fénykép sugallata szerint, ugyanazt rajzolják az üveg két felére

nem jöttem rá, ki követhetett kít, csak a kezek látszanak, azzal csálnak, mint a rodolfó, nem derül ki, rauschenberger vagy érmezei tartja-e bal kezében a tollat, mindenesetre ott, a kiállításon valamiért úgy gondoltam, talán valamelyiküknek át kellett tennie a jobból a balba a filcet, hogy létrejöhesse a tükrözés pszeudója

az jutott eszembe, hogy az ilyesmi pszeudót csak képpel lehet megcsinálni, mert a kép olvasása non-lineáris, ha a filcet írásra használnák volna, azonnal kiderülne, ki követ kít

aztán pedig az, hogy ezt az értelmezést persze csak a kényelmes konvenció diktálja, hiszen simán elgondolható volna a görcsös igyekezet, hogy egy efféle esetben inverz betűkkel vezessük (meg), és akkor már alulról felfelé, társunkat az együttműködésben, végül pedig az, hogy az írás normálisan az ég felől tart lefelé a pokolba, de ezúttal ez nem így volna

azt találtam ki végül, hogy eltulajdonítottok innen egy érmezei-szöveget, de megkérem azt az ismeretlenül is tisztelt valakit, aki majd ennek a szövegnek a szedésével és tördelésével foglalkozik, hogy fordítsa meg, hogy megfordítással tegye olvashatatlanná, abból a célból, hogy az érmezei-szöveg eltulajdonítását egy tükörrel lehessen egyszerűre vissza-

vonni és nyilvánvalóvá tenni, hogy legyen ez az „együttműködési gyakorlat” (copy right: érmezei)

úgyhogy taláalomra kiválasztottam egyet a tárlókba exhumált hóféhéreké közül, de csak az elejét másolom ide, hogy akár egy fényesre nyalt kávéskanálban, a karácsonyfáról lelopott díszben is elolvashassad

so so ,matii timA
imo
so lozavlo timA
lasso zonoso men
matii timo
zdm so ,matii timA
lozavlo timo trim
zdm so ,imo -

és látám, hogy jó lesz

hogy előfeltevéseimet hogyan írja majd fölül a véletlen ráadásul amíg ott ezen itt

tehát végső soron az érmezeivel való együttműködés lehetőségein gondolkodtam, hirtelen megjelent rauschenberger egy minden tekintetben -de az enyémbe föltétlenül! - művészettörténésznek látszó nővel, és végigvezette a kiállításon, nagyjából azzal a körülménnyel, ahogy egy laikussal tenné ezen a ponton el kell áruljam

hogy a művész tárlatvezetés közben időről-időre a műtárgyakra bökdösött, kétségbeesésbe kergetve a kettősüket aggodalmas tánc lépésekkel követő teremőrt, ami egyszerűre vetett föl

biztonságtechnikai és művészetfilozófiai kérdéseket, mert többször is előfordult, hogy rauschenbergert már tényleg csak pár milliméter választotta el attól, hogy bal vagy éppen jobb kezével a műtárgyak védelmére rendeltetett üveglapokhoz érjen

pedig életszerű jelenlétével már amúgy is a halott érmezei tühretetlen távollétét demonstrálta. **k**

NÓRA POLCA | EGY KÖNYVBORÍTÓ KÉPEI

Winkler Nóra könyvespolca izgalmas művészeti galéria is egyben: a jó könyvborítók megszólítanak és megidéznek más képzőművészeti alkotásokat.

Halló, halló!

CÍMKE: CÍMKE: TELEFON, KAPCSOLATFELVÉTEL, EROTIKA, POP ART

A Szent István körúton a minap egy középkorú nő egyszer csak elővett a táskájából egy nagy kék telefonkagylót, csatlakoztatta a mobiljához és vígan beszélgetve elsétált. Bármennyire is történelem ez ma már, nem is annyira régen mindenki ilyen batárokat szorongatott, sőt örült, ha volt telefon a lakásában.

Ma ez már nem extra öröm, az viszont igen, ha olyan borítókat, sőt borítósorozatokat látok, mint például a Georges Simenon-könyveké, amiket Kuzskó Rajmund tervezett. A családi könyvtáron belül külön kis ágazatot jelent a Maigret-sorozat, a címlapokon egy-egy erős, atmoszférás fekete-fehér fotóval, és jól kitalált, hangsúlyos tipográfiával. *A Maigret gyanút fogon* [A] épp egy régimódi, félrerakott tárcsázós készülék szerepel. A nyomozó valamit megneszelt, én meg mutatok pár művet, amin hasonlóképpen a telefon a főszereplő.

Elsőre sokaknak ugrana be a pop art egyik nagy öregje, a raszterpöttyös képeiről híres Roy Lichtestein *Oh, Jeff...! Love You, Too...But...* [B] című képregényszerű kultképe. A 64-ben festett Jeff főhősnője egy valószínűtlenül kék szemű

nő, tekintetében aggodalommal, aki láthatóan egy bonyolult kapcsolatban vívódik. Lichtestein a korai hatvanas években egész sorozatot festett hasonló nőkből: ajkuk telt, arcuk szép, viszont szomorú, mert lehetetlen helyzetű férfiakkal folytatnak viszonyt.

Hasonlóan ikonikus műtárgy 1936-ból Salvador Dali *Lobster Telephone*-ja [C], ami össze nem tartozó elemek játékos, de közben kicsit rémisztő elegye. Mind a telefon, mind a homár erotikus szimbólum Dalinál, aki szerint az ilyen tárgyak pont arra jók, hogy a tudattalan vágyait előhozzák. Mindenesetre biztos, ami biztos, az állat nemi szerve pont a telefonáló szájához ér.

Dali imádta az ételeket a szexhez kötni, a nagy vörös rákot egy fehér estélyire is rávarratta, ami pont a modell csípője körül ível. Életművének olyannyira szerves részének tekintette, hogy visszaemlékezéseiben azt írja, voltaképp nem érti, hogy amikor grillezett homárt rendelt, miért nem főtt telefonkészüléket tálaltak fel neki.

A bolgár Christo (eredeti nevén Vladimirov Javasev) mindent becsomagolt, erről lett híres. Fákat, hidakat óceánpartot, bútorokat, a Reichstagot. Mindent. Telefont is. [D] A rossz spárgával átkötött készülék nem is lehetne kelet-európaibb, mintha egy egész korszakot igyekezne a becsomagolással lezártnak tekinteni. A Bulgáriában nevelkedő Christo Vladimirov Javasev húszéves korában disszidált Bécsbe, majd Párizsban élt.

Konkoly Gyula 1969-es nagy sárga telefonja [E] kétségkívül szimbolizál egy

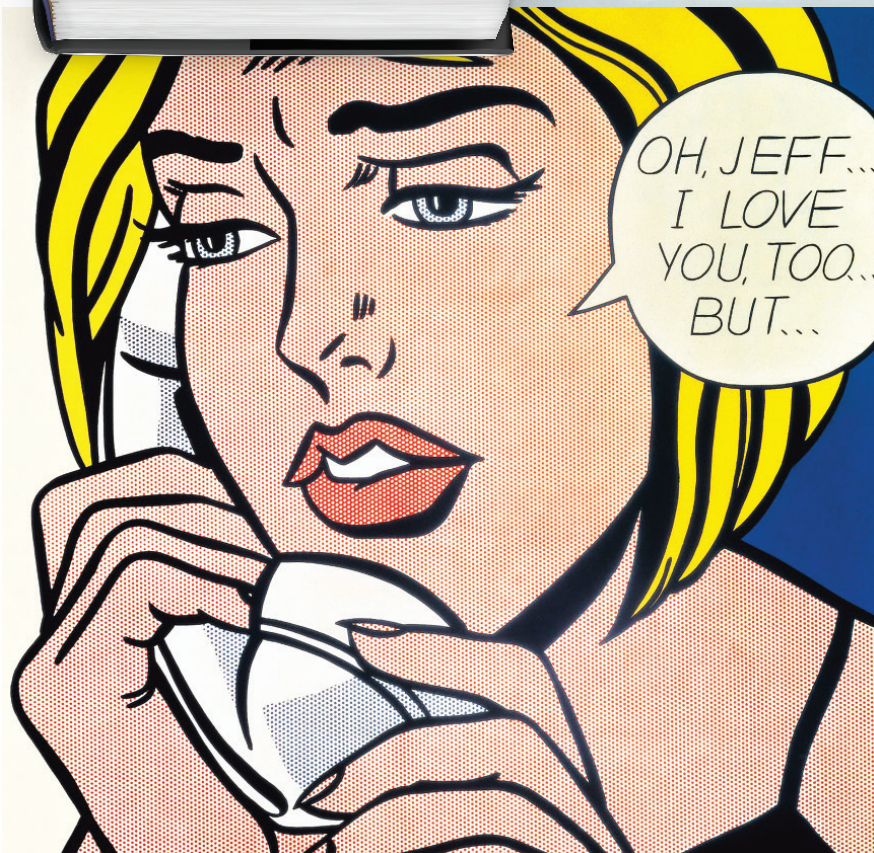
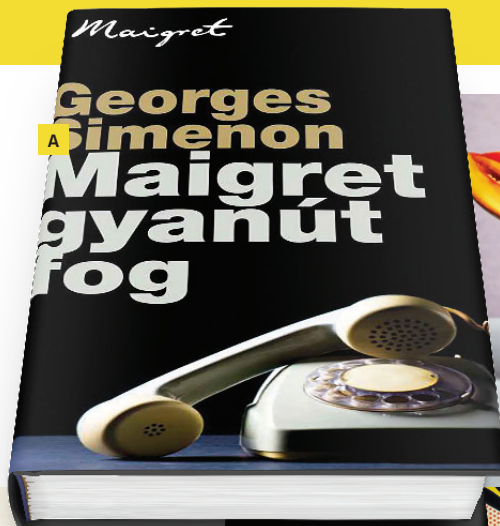

”

Mind a telefon, mind a homár erotikus szimbólum Dalinál, aki szerint az ilyen tárgyak pont arra jók, hogy a tudattalan vágyait előhozzák.

korszakot, illetve a vasfüggöny mögé ragadtakat. A fotón nem látszik, de hatalmas méretű, de Ludwig Múzeum pop art kiállításának egyik erős darabja volt – hétköznapi tárgy, élénk, direkt szín, túlzó méret. Gárdos Péter *Szamárköhögése* jut eszembe róla, amikor a Nyugatra disszidált rokon végre haza tud telefonálni és a család reménykedve, de szimbólumokban próbálja elmondani neki, mi a helyzet 1956 Magyarországon. Egymás kezéből kapkodják ki a készüléket, de virágnyelvű utalásaikat nem értik a másik végén. Ekkor a kislány kitépi a kagylót szülei kezéből, és azt ordítja bele: „Gizi, mondd azt hogy harminchárom”. Kivárja és belesüvíti, „nyald a seggem télen nyáron”, majd lecsapja a kagylót, elvágva a vonalat és magukat Nyugattól.

A kapcsolatfelvétel lehetetlenségét, illetve lehetelenné tételét mutatja Gálik András és Havas Bálint nemzetközi hírű alkotópárosa, a Kisvarsó művészcsoport szintén sárga telefonfülkéje egy megmáshatatlan alapzat tetején. **[F]** Az ausztriai Grafenegg kastély kertjében látható, egy szép nagy, de kellemesen beszélgethető szoborparkban. **K**

B/ Roy Lichtenstein: Oh, Jeff... I Love You, Too... But... (1964)
C/ Salvador Dali: Lobster Telephone (1936)
D/ Christo: Wrapped Telephone (1962)
E/ Konkoly Gyula: Nagy sárga telefon (1969)
F/ Gálik András és Havas Bálint: Balance Capsule von Little Warsaw (2008)

Bevezetés az intróba

„Amikor életem első nyári táborára készültem, anyám egy sporttáskát telerakott könyvekkel” – így kezdődik Susan Cain 13 milliós nézettségű TED-előadása, amely új korszakot nyitott az introvertáltságról való beszédben. „A mi családjunkban ez teljesen természetes volt. Számomra a könyvek jelentették a lehető legjobb időtöltést ezért a tábort – amelyről tudtam, hogy jó dolog – valahogy úgy képzeltem, hogy egy csomó csaj egyenruhában olvasgat esténként.”

A könyves táskában azután megszege-nültem az ágy alatt végzi, mert a táborvezetők szerint a jó táborozó jól érzi magát, azaz nem olvas magányosan. Pedig a magánynak és a csendnek transzcendens ereje van, mondja Cain, sőt, írja is a *Quiet* címen megjelent könyvében. (magyarul: *Csend. Háttér* Kiadó, 2013, fordította: Ehmann Bea). (Fun fact: a könyvre úgy találtam rá, hogy felfigyeltem egy cikkre, amelyet feltűnően sok olyan ismerősöm osztott meg a Facebookon, aki egyébként alig-alig oszt meg valamit. Ezt a „használati utasítás introvertáltakhoz”-jellegű cikket azonban megosztották, néhányan még kommentelték is – persze többnyire csak olyasmit, hogy „Életem.”. A cikket egyébként Vándor Éva írta a VS.hu-n.)

Susan Cain számos, könyvekkel összefüggő példát említ: gyerekkori kedvenc helyét, introvertált rabbi nagypapa könyvekkel teli lakását, és hogy hogyan tudott a nagypapa mégis olyan sok ember előtt beszélni és számukra fontossá válni, vagy éppen azt, hogy – introvertáltként – hogyan próbált megfelelni az extrovertált világ elvárásainak, és ment ügyvédnek a Wall Street

világába, miközben mindig arra vágyott, hogy csak írjon. De a legfontosabb, bár magától értetődőnek látszó tétele a könyvnek ez: időnként el kell vonulnunk valamilyen képletes vadonba vagy pusztaságba, egyszóval valamilyen belső remeteállapotba ahhoz, hogy saját felismeréseinkre rátaláljunk – magyarul, hogy gondolkodni legyünk képesek.

Nem véletlenül említi Cain ennyiszor a könyveket, az olvasást, az írást. A könyv jellegzetes introvertált jelkép: az olvasás hagyományos póza, egy nyitott könyv a fejünk elé tartva olyan, mint egy „do not disturb” tábla, és működik is: az olvasó embert nem illik megzavarni. (Mellékszál, de ez probléma az e-könyv olvasókkal és a mobil eszközökkel. Sajnos nem váltják ki ugyanezt a hatást, mert nem lehet őket elég méltóságteljesen és kellő felszólító erővel tartani). De az introvertált ember nem csak ezért szeret olvasni. Az olvasás – persze műfajtól függően, de többnyire mégis – fókuszáltságot, odafigyelést, tehát introvertált érenye-ket mozgat meg – és még békén is hagynak közben. Jól vegyíti tehát a figyelmet, a megismerés és elgondolkodás iránti vágyat az alacsony zajszinttel. Közel sem azt akarom ezzel mondani, hogy az extrovertáltak nem szeretnek vagy nem szerethetnek olvasni, de feltehetően mást jelentenek, más helyet foglalnak el egy introvertált személy

életében a könyvek. (És az is fontos: nincsenek vegytiszta introvertáltak és extrovertáltak sem, a többség nem a skála végein helyezkedik el.)

Az introvertált mennyország azonban az írás. Nem találtam – sokat nem is kerestem – adatot arra, hogy az írók mekkora része introvertált, és hála istennek nincs is olyan hely, ahol ezt nyilvántartanák. Az írás azonban a művészetek közül talán a legmagányosabb tevékenység, és amiben szinte minden benne van, ami az introvertált szívnek kedves: a magány, a csend, a többször megrágható, tökéletesre csiszolható mondanivaló, a szöszmötölés, a molyolás, a maradandóság, a megfigyelés és az elmerengés lehetősége, és nem utolsósorban a magunkról való beszéd anélkül, hogy ténylegesen magunkról kellene beszél-nünk.

Közelmúltbeli olvasmányaim közül két nagy író (az egyik még Nobel-díjas is, bár nem feltétlenül az, amelyiknek kellene, de

ez ízlés kérdése) levelezése iskolapéldája az introvertált személyiségek teremtő erejének – és egyben társasági képességeik fogyatékoságának. J. M. Coetzee és Paul Auster *Here and Now. Letters 2008-2011* című levélkönyve (magyarul: *Itt és most*. Európa könyvkiadó, fordította: Vághy László) szinte teljes egészében két súlyosan introvertált ember beszélgetése.

Coetzee és Auster egymástól távol élnek (Ausztráliában és New Yorkban), mindössze néhányszor találkoztak, főleg könyvvásárokon, illetve évente egyszer közösen ülnek egy portugáliai filmfesztivál zsűrijében, de érezhető, hogy erős, kölcsönös tiszteleten és fontos érzelmeken is alapuló kapocs van köztük. A könyv első levele igazán meggyőzően bizonyítja ezt: Coetzee (a levelekben: John) a barátságról ír. Körülményesen és sután. Írhatna ilyesmit: „Kedves Paul, szerinted nevezhetjük barátságunkat, ami köztünk van? A mi korunkban az ember már nehezen köt igazi barátságot, de nekem ez fontos. Hívhatlak a barátomnak?”

Ehelyett így körülményeskedik: „*Kedves Paul, a barátságom gondolkodtam mostanában. Hogyan köttetnek, miért tartanak ki – legalábbis néhány – ilyen sokáig, tovább, mint szenvedély fűtötte kapcsolataink, amelyek fakó imitációjának a barátságot sokszor (tévesen) tartják?*” Majd sorra veszi, hogy mi mindent írtak már a barátságról, mit mondott róla Arisztotelész vagy Milton. Később így kerülgeti tovább a forró kását: „*A barátok, legalábbis a nyugati világ férfibarátságai-ban, nem beszélnek arról, hogy éreznek egymás iránt*” – mondja, miközben meghal a vágytól, hogy ő a saját baráti érzéseiről beszéljen, de hiába, csak így, mások hangján megy. „*Eltérően a szerelemtől és a politikától, amelyek sosem azok, mint aminek látszanak, a barátság az, aminek látszik*”, vonja le a következtetést, megnyugtatta magát, hogy tehát nem is kell róla semmi személyesen mondani így direktben, hiszen a műfaj magától értetődik. (Sajnos nem áll rendelkezésemre a magyar kiadás, így az idézetek nem Vághy László sorai, csak a saját fordításommal tudok szolgálni).

De Austert sem kell féltetni. „*Kedves John, ezen a kérdésen magam is sokat gondolkodtam az évek során. Nem mondhatnám, hogy koherens álláspontot építettem volna fel a barátságról, de a leveled (amely gondolatok és emlékek forgószeletét kavarta bennem) talán jó alkalom, hogy megpróbáljam ezt pótolni.*” És megy tovább a kulturált, magasröptű mellébeszélés a férfibarátságok típusairól, a gyerekkori és a felnőttkori barátságok közötti különbségekről, és nem hagyja ki a klasszikust sem, miszerint létezhet-e barátság férfi és nő között. „*A legjobb és legtartósabb barátságok alapja a csodálat*”, írja még Auster, értsd: csodálatom a műveidet, és büszke vagyok, hogy a barátom vagy. „*Óvatos lennék azzal, hogy ezt általános szabálynak fogadjam el – számomra ez kevésbé tűnik igaznak nők, s jobban férfiak esetében*” – burukkolja vissza Coetzee, és bár természetesen nem erről szól az egész könyv, az introvertált írók sosem lépnek ki biztonságosnak vélt területükről, és talán még ma sem tudják, hogy akkor ők most barátok-e vagy csak szerzőtársak, esetleg levelezőpartnerek. Ahogy Coetzee utal is rá – de persze másokról beszélve –, valószínűleg csak az fogja először kimondani a bűvös egyes

EZEKET OLVASTAM MÉG AZ ELŐZŐ SZÁM ÓTA

Takács Tibor: Szoros emberfogás
Irvin D. Yalom - Ginny Elkin: Minden nappal közelebb
William Faulkner: Zsiványok
Ferdinand von Schirach: Der Fall Collini
William Golding: A vétkes visszazé
Dragomán György: Oroszlánkórus
Mark Slobin: Népzene
Ismael Kadare: A háromlyukú híd
Janne Teller: Minden
Maria Mölder: Az észet zene világa
David Benioff: Tolvajok tele
Kondor Vilmos: Bűnös Budapest
Kondor Vilmos: A budapesti kém
Egressy Zoltán: Lila csik, fehér csik

szám első személyű szavakat, aki majd a nekrológot írja a másíkról.

Van-e ezzel baj? Semmi az égvilágon. Talán nem a legjobb ötlet introvertált emberek körülményes levelezését piacra dobni, hiszen épp ez az, amiben nem jók, a magukról beszélésben, viszont épp ettől jók abban, amiért szeretjük őket – a másokról, a világról, az életről való beszédben. Amikor karikírozom őket, magamat karikírozom. (Barátaim ha máshogyan nem, ebből a szövegből dekódolhatják a mások szájába adott üzeneteket az enyémeikként). Éppen ilyen körülményes és suta vagyok az ilyen ügyekben, és bár a skálának talán nem ennyire az introvertált végén helyezkedem el, extrovertált *skilljeim* inkább tudatosan tanultak, mint természetes részeim. Auster és Coetzee közül előbbire jellemző inkább, hogy ő megtanult megfelelni extrovertált elvárásoknak is – másképp aligha tudna forgatókönyvek írójaként és egyfajta értelmiségi celebként működni. De mindkettelen legendásan kerülük a sajtót, és ha nem írók lennének, valószínűleg mizantróp csodabogarakként tekintenek rájuk – ahogy a nagy írók többségére is, Flaubert-től Dosztojevskijén át Nadas Péterig.

Introvertáltak lenni nem rossz, ahogy extrovertáltak sem, főleg ha az ember képes felfogni és elfogadni a ezzel járó saját gyengeségeit, és használni az erőnyeiket. Az írásban pedig kifejezetten hasznos is. A valódi érzelmeit kifejezni az emberek többsége nem képes, és így éppen az introvertált erényekkel megáldott művészek alkotásain keresztül tudják megélni a kimondhatatlant. **K**

TÁRGYALÁS | CSÁNYI VILMOS

JANKA

Pumi-husky hibrid, nagyon érzelmekutya. Nekem mindig fiúkutyám voltak. A lányok egészen mások, érzelmesek, udvarolni kell nekik, időnként hisztisek, de nagyon szeretetreméltóak. Néha úgy érzem, két nővel élek együtt...

ÚJSÁGOK

Az IPM-be írtam egy cikket a szuperintelligenciáról, erről szól a hamarosan megjelenő könyvem is. Az Új Forrásban friss cikkek, interjúk jelentek meg, a Galaktika 300. számában egy science fiction-novellám.

HALAK

Régen halakkal foglalkoztam, és a vonzalom megmaradt. Tavaly Firenze mellett találtunk egy keramikushölgyet, és ott volt a műhelyében ez a kis doboz a hallal. Nem tudtam otthagyni. A papírkés Erdélyből származik.

SZÍNES MAPPÁK

A Libri Kiadónál júniusban, a könyvnapra megjelenő új könyvem, az *Ő* ott bent kézírata.

APRÓ EZÜSTSZOBOR

Ezt a kis görög szobrocskát Péter Vladimír csinálta nekem, illetve az az igazság, hogy elkunyeráltam tőle. Ez egy viaszvesztéssel készülő ezüstöntvény, én még viaszkorában szerettem bele, folyton nézegettem, és Jani rájött, hogy ettől meg kell válnia. Kiöntötte, és én megkaptam.

TERMÉS

Egy Ausztráliában élő fa, a banksia termése.

NAGYMAMA FOTÓJA

Ő Csányi nagymama, a kedvenc nagymamám. Nagyon erős személyiség és szeretetreméltó asszony volt, gyerekkoromban rengeteget nyaraltam nála Gödöllőn. Sokszor összevesszünk valamilyen tudományos kérdésen, akkor hazajöttem pár napig, aztán mentem is vissza. Erdélyből jöttek át az első világháború után, ő volt a család feje.

KÉPERNYŐVÉDŐ

A jobb komputereknek már lelkük is van. A lélekhez sem is tartozik, mert azon keresztül kommunikálunk. Ha nem csinálom a dolgomat, megrovóan néz, kicsit összehúzódik. Olyankor igyekszem.

BUDDHA A HALLAL

Azért került ide, mert az igazi boldogság tükröződik az arcán, meg persze a hal.

TAPÍR

Ez is egy Péter Vladimír szobor: egy tapír, papagájjal a hátán. Nekem nagyon tetszik, épp olyan formás, mint Jani szobrai.

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

KÉP: VALUSKA GÁBOR

Ha technikai felszereltség alapján kellene rangsorolnunk az eddig lefotózott íróasztalokat, Csányi Vilmosé magasan nyerné a versenyt. A tudományhoz technológia is kell, új kötete, a Könyvhétre megjelenő *Ő ott bent* például egy komputerbe zárt emberi elméről mesél majd. A könyv olyan bestsellereket követ a sorban, mint a sokadik kiadását megérő *A kuyák szőrös gyerekek*, *A tökéletesség illata*, vagy az *Íme, az ember*. Ha elméjét nem is, teste egy darabkáját már Csányi is a számítógépébe zárta. „Kell, hogy egy ilyen szem legyen az ember környezetében” – mondja, miközben a monitorról a saját szeme figyeli minden mozdulatunkat. Csányinak a költözések előtt mindig az az első kérdése, hogy az új helyen lesz-e elég tér a könyveinek. Az ország legnépszerűbb etológusának dolgozószobájához már több mint két éve Janka kutya mutatja az utat, aki még egy fotóhoz is hajlandó modellt ülni. Janka körülbelül harminc másodperc után dönt úgy, hogy a fotózás nem elég érdekes elfoglaltság, és a körülötte történekről tudomást sem véve inkább visszatér az igazi izgalmakhoz, mint amilyen a szoba közepén hagyott velőscsont is.

HÁROM KÍVÁNSÁG

Minden számban választunk három könyvet, amit nagyon szeretnénk magyarul is kézbe venni.

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA

1

THE GAP OF TIME

Jeanette Winterson

HOGARTH 288 25,00 \$

A Penguin Random House kiadónál néhány éve gondoltak egy nagyot, és felkértek egy rakás népszerű, ám a legkülönbözőbb műfajokban alkotó szerzőt, hogy írják újra William Shakespeare valamelyik drámáját. A kanadai Margaret Atwoodnak például a *Vihar* jutott, a norvég Jo Nesbønek pedig a *Macbeth*. Az angol Jeanette Winterson, akit itthon leginkább *A szenvedély* című, napóleoni korban játszódó regényéről és önéletrajzi ihletésű *Miért lennél boldog, ha lehetsz normális?* című kötetéről ismerhetünk, a *Téli regét* álmolta újra. A *The Gap of Time* tiszteletben tartja a shakespeare-i eredetét, ám teljesen mai környezetbe helyezi át a történetet: pásztorok és királyok helyett zenészekkel és nagymenő pénzemberekkel népesíti be. A 2008-as gazdasági világválság megrázkódtatásából éppen magához térő Londonban indítunk, ahol Leo Kaiser tökéletesen tisztában van azzal, hogyan keressen sok pénzt, ám arról fogalma sincs, mit kezdjen a marcangoló féltékenységgel. Nem tud szabadulni a gondolatától, hogy vajon mi lehet a felesége és a legjobb barátja között, sőt, még az is megfordul a fejében, hogy újszülött gyermekének esetleg nem is ő az apja. Tizenhét év múlva egy képzeletbeli amerikai városban, New Bohemiában találjuk magunkat, ahol egy szerelmespárnak rá kell döbennie, hogy fogalmuk sincs, kik is ők és honnan jöttek. Winterson feldolgozását a kritikusok egyöntetűen dicsérték, kiemelve humorát és líraiságát, valamint azt, hogy milyen tisztelettel nyúlt az eredeti darab karaktereihez is.

Miért olvasnánk? Mert Jeanette Winterson vicces és érzékeny, és angol nyelvterületen vitathatatlanul ő az egyik legizgalmasabb kortárs szerző, aki nemcsak a klasszikusokat löki ki a komfortzónájukból, hanem az olvasókat is.

2

HAUSFRAU

Jill Alexander Essbaum

RANDOM HOUSE 336 26 \$

Az amerikai Anna Benz Zürich egyik külső kerületében él bankár férjével és három gyerekükkel. A nyugalmas és gondtalan mindennapokban halálra unja magát, ráadásul férjével sem találja a közös hangot, így Anna egy idő után új kalandok után néz. Ám azok a felszínes viszonyok, amelyekbe meglepetésére könnyedén belesiklik, jóval nagyobb izgalmat ígérnek a német nyelvóránál és a jungi elméletek tanulmányozásánál. Hiába tudja, hogy ki kellene szállnia, képtelen rá, a hazugságok spirálja egyre mélyebbre rántja. Hamarosan elér ahhoz

az erkölcsi határvonalhoz, melyet átlépve már biztosan nincs számára visszaút. Jill Alexander Essbaum költő, a *Hausfrau* az első regénye. Egy ideig maga is Zürich külvárosában élt, és amikor hazatért az Egyesült Államokba, versben próbálta megörökíteni élményeit, de hamar rájött, hogy a próza lesz az a forma, amelybe minden gondolatát bele tudja sűríteni. A *Hausfrau* nyilvánvaló főhajtás a *Bovaryné* előtt, de ha valakinek az *Anna Karenina* is eszébe jut róla, az sem a véletlen műve.

Miért olvasnánk? Mert imádjuk megkapargatni a tökéletes felszínt.

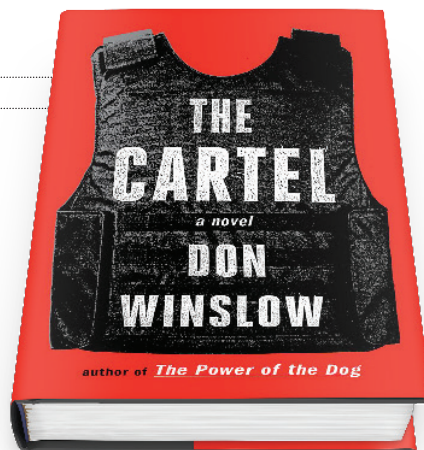
3

THE CARTEL: A NOVEL Don Winslow

KNOPF 640 27,95 \$

Jó tíz éve jelent meg a mexikói-amerikai háborúról szóló gigantikus Winslow-sága, a *The Power of the Dog*, ami 2008-ban *Drogháború* címmel jelent meg magyarul az Agave gondozásában. Ebben Art Keller drogellenes ügynöknek sok-sok fájdalom és csalódás után nemcsak azt kellett megtanulnia, hogy a politika mindig a saját érdekeit szem előtt tartva huny szemet, vagy éppen avatkozik be a legmocskosabb ügyekbe, de tudomásul kellett vennie azt is, hogy hiába hull a porba a droggal, fegyverrel és emberi élettel üzérkedő klánok vezetőinek feje, mindig van, aki a helyükbe lépjen. A történet 2015-ben folytatódott a *The Cartellel*, amelyben kiszabadul a börtönből ősi ellensége, Adán Barrera, és elhatározza, hogy újra felépíti azt a birodalmat, amelyet egykor Keller szétzilált. Ehhez persze az ügynöknek is lesz egy-két szava. A regény a tervek szerint még idén megjelenik az Agavénál.

Miért olvasnánk? Mert Winslow olyan adrenalinfröccsöt tolt bele a *Drogháborúba*, ami a jelek szerint nemcsak az olvasóiban pulzált sokáig, de őt sem hagyta nyugodni. Már csak azért sem, mert a narkókrónikák sajnos sosem veszítenek az aktualitásukból.

Plug'n'Roll.

www.volkswagen.hu

Az új Passat GTE plug-in hibrid motorral. Teljesítmény és tisztaság tökéletes kombinációja.

Az új, plug-in hibrid Passat GTE ötvözi a benzines motor erejét az elektromos motor tisztaságával. Válassza a teljesen elektromos meghajtást a csendes és károsanyag-kibocsátás nélküli autózáshoz, vagy váltson GTE üzemmódra, hogy 160 kW (218 LE) teljesítményt szabadítson az aszfalra, és élvezze a 225 km/h végsebességet. Tisztaság és teljesítmény megalkuvások nélkül.

Volkswagen

Az új Passat GTE kombinált átlagfogyasztása: 1,6–1,7 l/100 km, energiafogyasztása: 12,2–12,8 kWh/100 km, CO₂-kibocsátása: 37–39 g/km. Az üzemanyag-fogyasztási és CO₂-kibocsátási értékek az előírt szabvány (715/2007/EK rendelet) jelenleg érvényes változata szerint kerültek meghatározásra. Az értékek összehasonlítási alapként szolgálnak más járműtípusokkal szemben, nem szavatolják a jármű valós üzemanyag-fogyasztását. Az üzemanyag- és energiafogyasztási, illetve a CO₂-kibocsátási értékek a gépkocsin használt kerekek/gumiabroncsok függvényében változhatnak. A képen látható gépkocsi extra felszereltséget tartalmazhat.

NAGY. MENŐ.

AZ ÚJ, TÁGASABB MINI CLUBMAN.
MÁR ÖSSZKERÉKHAJTÁSSAL IS.

WALLIS MOTOR PEST
1138 Budapest, Váci út 175.
Tel.: +36 1 451 4908

BUDAPEST MOTORS
1033 Budapest, Szentendrei út 63.
Tel.: +36 1 226 6363

www.miniclubman.hu